

Sa pagpadayag sa mga Apostol sa mensahe ni Jesus, gigamit nila ang wali, gisangyaw ang nakita ug nadungog bahin niya. Walay nakahunahuna pagsulat sa “Kinabuhi ni Jesus”. Gani may pipila tingali nga dili makamaong mosulat. Hinuon, sa lainlaing dapit, may migula nga mga sinulat sa mga wali, sambingay ug buhat ni Jesus.

Si Marcos nga kauban ni Pedro ug Pablo sa Roma, naghipos sa iyang Ebanghelyo ining mga sinulat ug gipun-ag mga detalye bahin ni Jesus nga nadawat niya gikan ni Pedro.

Labaw sa tanan, ang Ebanghelyo ni Marcos nagpakita natog Jesus nga buhi ug aktibo. Wala ni maghisgot sa pagkahimugso ni Jesus o sa kinabuhi niya sa Nazaret. Wala sab maglakip sa tag-as niyang wali, apan gisulayan pagpakita sa kinatibuk-an og kinsa si Jesus.

...ang Anak sa Diyos. Gimatuod ni sa unang tudling sa Ebanghelyo ug sa Romanong Opisyal nga nakasaksi sa kamatayon ni Jesus nga mabasa sa ulahing bahin sa Ebanghelyo.

Apan unsay kahulogan sa Anak sa Diyos? Gisulayan ni pagtubag sa Ebanghelyo ni Marcos pinaagi sa pagsaysay sa mga buhat ni Jesus.

1 • ¹ Ang sinugdan sa maayong Balita ni Jesucristo, ang anak sa Diyos, ² sumala sa basahon ni propeta Isaias nga nag-ingon: “*Gipauna ko ang akong sinugo aron pag-andam sa imong agianan.*” ³ *Papaminawa ang katawhan sa tingog nga nagtawag sa kamingawan: Andawa ang dalan sa Ginoo, taronga ang iyang mga agianan.*”

⁴ Nagsugod si Juan og pamunyang sa kamingawan, nga nagwali sa bunyag sa paghinulsol alang sa kapasayloan sa mga sala. ⁵ Ang tanang katawhan sa Juda ug sa Jerusalem nangadto ni Juan aron pagkompisal sa ilang sala ug, gibunyagan sila sa suba Jordan.

⁶ Nagbisti si Juan sa hinimo sa buhok sa kamelyo ug nagsul-ob og sininang panit sa iyang hawak. Nagkaon siyag dulon ug dugos, ug ⁷ nagwali sa katawhan: “May mosunod nako nga mas gamhanan pa kay kanako.” ⁸ Dili ko takos sa pagluhod ug pagbadbad sa iyang sandalyas. Nagbunyang ko sa tubig, apan magbunyang siya sa Espiritu Santo.

⁹ Nianang panahona miabot si Jesus gikan sa Nazaret, usa ka lungsod sa Galilea, ug gibunyagan ni Juan sa suba Jordan. ¹⁰ Sa paggawas sa tubig nao-

kab ang langit alang niya ug iyang nakita ang Espiritu nga minkunsad sama sa pati. ¹¹ Dayon nadungog kining mga pulong gikan sa langit: “Ikaw ang akong Anak, ang Hinigugma, ang akong Pinili.”

¹² Unya, gipaadto sa Espiritu si Jesus sa kamingawan ¹³ diin nagpabilin siyag 40 ka adlaw, ug gitital ni Satanas. Nakig-uban siya sa mga ihalas nga mananap, apan nag-alagad niya ang mga anghel.

Unang mga tinun-an ni Jesus

(Mt 4:12; Lc 4:14)

• ¹⁴ Sa gidakop na si Juan, miadto si Jesus sa Galilea ug nagwali sa Maayong Balita sa Diyos. ¹⁵ Miingon siya: “Karon na ang panahon. Ania na ang gingharian sa Diyos. Bag-oha ang inyong kinabuhi ug too sa Maayong Balita.”

¹⁶ Samtang naglakaw si Jesus sa baybayon sa lanaw sa Galilea, nakit-an niya si Simon ug ang igsoon, si Andres, nga nanaktak sa pukot kay mananagat man sila. ¹⁷ Miingon si Jesus: “Sunod nako. Himoon tamong mananagat sa mga tawo.” ¹⁸ Dihadiha gibiyaan nila ang pukot ug misunod ni Jesus.

¹⁹ Mipadayon si Jesus sa unahan ug nakita niya si Jaime ug si Juan, ang

• **1.1** Gihiusa dinhi ni Marcos sa tulo ka hitabo ang tulo pod ka panan-aw bahin sa kaluwasan ni Jesus.

- Ang pagwali ni Juan nga Magbubunyang;
  - Si Jesus gibunyagan ni Juan;
  - Ang kasinatian sa kamingawan.
- Basaha ang komentaryo sa Lc 3 ug 4.

MGA PROPETA

Kini ang sinugdan sa Ebanghelyo, apan unsay nauna ini? Aron mahibaloan ni, kinahanglang basahon ang Daang Kasabotan.

Daghang siglo na ang nanglabay sukad nga gipili sa Diyos ang nasod sa mga Judio (diin gipanganak si Jesus) aron maiyaha sa tanang nasod sa yuta. May kaugalingong relihiyon ang mga Judio sama sa ubang nasod, apan mas nasayod sila bahin ni Yahweh, kay kanila man ipaabot sa Diyos ang iyang mga pulong.

Nakig-istorya ang Diyos dili gikan sa langit kay, una sa tanan, hain man ang langit? Wala ni sa taas o sa ubos. Usa pa, walay baba ang Diyos nga mosulti sama nato. Apan gihatag niya ang iyang Espiritu sa ubang tawo sa pagpamulong

alang niya: *Ang mga propeta*. Propeta si Moises, ingon man, si Isaias ug si Juan Bautista ug uban pa.

• **14.** Human sa kasinatian sa kamingawan, mibalik si Jesus sa Galilea. Didto magkanunayan siya sa Cafarnaum. Mipuyo si Jesus sa balay ni Simon nga morag pangulo sa grupo sa mga mangingisda nga gipilian ni Jesus aron maiyang tinun-an.

Unsay giingon ni Jesus sa una niyang wali?

Karon na... (b. 15). Ang dugayng gipaabot sa Israel nga mga saad sa Diyos miabot na. Gimatuod ni Jesus nga nagsugod na ang bag-ong panahon.

Ania na... (b. 15). Dili angayng maghulat pa, kay naa na ta sa ganghaan; ang pagtikang ra nato ang gikinahanglan aron pagsulod sa bag-ong kalibotan, diin maghari ang Diyos sa hustisya. (Basaha ang komentaryo sa Mt 5:1).

...too sa... (b. 15). Mianhi ang Diyos aron pagpasig-uli nato. Wala na siya magdalag mga balaod, apan giawhag ta sa pagtoo sa iyang mga pulong.

mga anak ni Zebedeo nga nagtapak sa pukot sa ilang bangka. ²⁰Gitawag sila ni Jesus ug gibiyaan nila ang bangka, ang Amahan nga si Zebedeo ug ang mga sinuholan, ug misunod ni Jesus.

Ang pag-abog sa daotang espiritu

(Lc 4:31; Mt 7:28)

• ²¹Nangadto sila sa Cafarnaum; ug misugod si Jesus og panudlo sa sinagoga sa mga tigom sa adlaw sa pahu-lay. ²²Natingala ang mga tawo sa iyang paagi pagpanudlo kay may gibug-aton ug gahom ang iyang mga pulong. Lahi kaayo sa mga magtutudlo sa balaod.

• ²³Sa usa ana ka higayon, may tawong giyawaan sa sinagoga ²⁴nga mi-singgit: “Unsay buot mong buhaton ka-namo, Jesus sa Nazaret? Mianhi ka ba aron paglaglag namo? Nasayod kog

Sunod nako (b. 17). Ang unang pulong ni Jesus sa iyang mga tinun-an mao ang awthag sa pagtahan sa kaugalingon.

...*misunod...* (1:18) aron pagpakig-ambit uban niya. Gibiyaan ang pamilya ug trabaho.

Si Simon, Andres, Jaime ug Juan: nakaila na nila si Jesus: nagkita sila sa giwalihan ni Juan. Dili sila mga istambay kondili, mga respon-sabing mamumuo nga mitahan sa kaugalingon alang ining dakong buluhaton.

Wala pa sila masayod unsay Paghari sa Diyos, apan dako silag salig ni Jesus. Sinugdan ni sa ilang pagtoo. May mga tawo nga nagtoo sa bugtong Diyos nga makagagahom. Insakto ni ug maayo. Sama ni sa gitooan sa ubang tinooan, apan dili kristohanon. Ang kristohanong pagtoo magsugod sa kamatinud-anon nato sa tawag ni Jesus sa “pagsunod niya”. Ug sa pagbag-o nato sa atong kinabuhi subay sa iyang pagkinabuhi.

• 21. Bisag asa si Jesus magbilin siya sa katawhan og kalig-on ug pagsalig. Sa sinugdan magwali siya sa mga sinagoga.

Ang *sinagoga* balay alampoanan sa mga Judio. MaSabado magtigom sila didto aron pag-awit og mga salmo ug pagbasa sa Biblia. Ang nagdumala mowali ug dapiton niya ang uban sa pag-apil. Si Jesus nagpaila dinhi sa kaugalingon. Dili siya sama sa mga magtutudlo sa Balaod nga nag-awat sa hunahuna sa uban. Ang gipaambit ni Jesus kinabuhi ug kasinatiang tawhanon, kay may gibug-aton ug gahom ang iyang mga pulong: “Sa pagkati-nuod nag-ingon ko...”

• 23. Pinaagi sa maong gahom gipalagpot ni Jesus ang mga yawa. Ang mensahe mao nga si Jesus nagluwas nato sa yawan-ong gahom nga buot moguba sa tawo nga gibuhay sa dagway sa Diyos.

...ang nagmando...(Jn 14:30) sa hilom,

kinsa ka: Ang Balaan sa Diyos.” ²⁵Gia-tubang ug gimandoan siya ni Jesus: “Hilom! Gawas ining tawhana!” ²⁶Giu-yog ang tawo og kusog sa daotang espiritu nga misinggit og kusog unya, migawas.

²⁷Nahibulong ang tanang tawo. Nagpangutan-anay sila: “Unsa man ni? Unsang gahoma ang naa niya nga makita nato sa iyang pagwalil! Gimandoan niya bisan ang mga daotang espiritu ug mitahod ni!” ²⁸Busa, nainila pag-ayo si Jesus sa tibuok Galilea.

Giayo ni Jesus ang daghang tawo

(Mt. 8:14; Lc 4 :3 8)

• ²⁹Sa pagbiya nila sa sinagoga mi-adto si Jesus sa balay ni Simon ug Andres uban ni Jaime ug Juan. ³⁰Ang ugangan ni Simon gihilantan ug nag-

misulod ang gawa sa tanang kalihokan nga tawhanon aron ang tawo magpadayong ulipon ug mag-antos.

Babagan niya ang katuyoan pagtukod og Bag-ong Kalibotan sa mga Anak sa Diyos. Ang yawa mas piligrong naglihok sa kinabuhing moral sa katawhan. Butahan sila ug libogon ang pagtanaw sa kamatuoran ug *nagpakaanghel* sa *kahayag* (2 Cor 11:14).

Dili lang Demonyo ang hinungdan sa tanang kasal-anan ug daotan nga gibuhay sa tawo. Naa sab ang kahakog sa “kame” ug ang lamat sa mga bakak nga pasalig sa “kalibotan”. Apan isip kaaway sa gingharian sa Diyos, ang Demonyo wala magpakahilom. Kanunay niyang gali-mahan ang atong mga “tintasyon”. Sa mga balaang tawo nga dili niya daling matintal, pang-lingla ang iyang gibuhay. Gidani niya sa pag-hatag og gibug-aton sa kaugalingong tinguha inay sa mga tambag sa uban ug pagtulun-an sa Simbahan.

Ang yawa daling makamatikod sa buot mopi-ang o moguba sa iyang gingharian. Busa, puka-won niya ang mga daotan, mga alang-alang, mga hakog ug mapahitas-on aron pagpakig-batok nila. Bisag asa si Jesus, tua sab ang yawa. Kining unang pakigtambo ni Jesus sa yawa nahitabo sa Balay-Alampoanan. Apan dili ni ang una gyong inkwentro niya sa yawa (Basaha sa Mc 1:12). May uban pang higayon, hangtod nga ang mga Pangulo sa mga Judio nagkauyon sa pagpatay sa Anak sa Diyos.

• 29. Gipakita ang yanong pagtoo ni Pedro. Misulod si Jesus sa balay dala ang kalinaw ug kapiskay. Gipakita kanato ni Jesus unsaon pag-duaw sa masakiton. Nindot unta nga human sa Misa, duawon ang mga masakiton. Ang gugma ug pagtagad nga ipakita sa igsoong kristyanos, nagdalag panalangin sa Diyos.

higda. Gisuginlan dayon ini si Jesus. ³¹Giadto niya ang masakiton, giginitan ang kamot ug gipatindog. Nawala ang hilanat ug misugod ni sa pag-atiman nila. ³²Nianang gabhiona, sa pag-salop sa adlaw, ang katawhan midala kang Jesus sa tanang masakiton ug giyawaan. ³³Ang tibuok lungsod nag-dasok sa may pultahan. ³⁴Giayo ni Jesus ang daghang tawo sa nag-kalainlaing sakit. Gipagawas niya ang daghang yawa, ug gidid-an pagsulti, kay nasayod man silag kinsa siya.

Ang pangadye ni Jesus sa gabii

(Lc 4:42)

• ³⁵Sayo sa sunod buntag, sa wala pa mosilang ang adlaw, mibangon si Jesus. Miadto siya sa awaawng dapit ug nangadye. ³⁶Si Simon ug ang ubang tinun-an nanggawas aron pagpangita niya. ³⁷Sa nakit-an na siya, miingon sila: “Gipangita ka sa tanan.” ³⁸Mitubag si Jesus: “Tana sa silingang kabalangayan aron pagwali pod didto. Kay mao ni ang akong gianhi.” ³⁹Busa, miadto si Jesus sa Galilea, miwali sa tanang sinagoga ug mipagawas sa mga yawa.

• ³⁵. Sukad sa bata pa sila, ang apostoles nakaila nag Diyos pinaagi sa Biblia; apan ang Diyos nga ilang giampoan morag layo nila. Sa pagkuyog nila ni Jesus may talagsaon silang naamgohan bahin niya. Nadani sila sa kasuod niya sa Diyos. Ug labaw sa tanan, nakita nila sa iyang mga gawi ug panglihuklihok ang pagkasuod niyang pagkahiusa sa Amahan.

Uban ni Jesus, nangandoy sila nga dugang pang makaila sa Amahan sama ni Jesus. (Lc 11:1; Jn 14:8, 15:15).

ANG MGA SINALIKWAY

• ⁴⁰. Si Jesus mibiya sa Cafarnaum aron pagsangyaw sa Maayong Balita sa napasagdan nga mga pamilya sa hilit nga mga dapit. Didto, nakatagbo siyag mga *sanlahon*. Ang sanla, grabing sakit nga mokutkot sa lawas ug motakod. Tungod ini, adto sila mopuyo sa mga hilit nga dapit sa lungsod, layo sa katawhan. Gitoohan kaniadto nga ang sanla silot sa Diyos, mao nga ang tinoohan sa mga Judio nag-isip ining hugaw. Giayo ni Jesus ang sanlahon busa, *wala na ni isipang sinalikway*. *Wala na siya likayi sa mga tawo*. Giila ug gitahod na ang iyang dignidad. Mao ni ang bunga sa modawat sa Maayong Balita. Tungod sa kausaban, dili na sila sinalikway.

Giayo ni Jesus ang sanlahon

(Mt 8:2; Lc 5:12)

• ⁴⁰May sanlahon nga miadto kang Jesus ug mihangyo: “Kon mobuot ka, maayo ko.” ⁴¹Tungod sa kaluoy, gikabot niya ang masakiton, gihikap ug gingingnan: “Buot ko, malimpyo ka.” ⁴²Dihadiha nawala ang sanla. Nalimpyo siya. ⁴³Sa pagpalakaw na ni Jesus sa tawo, hugot kaayong mipina si Jesus: ⁴⁴“Ayawg sulti ni bisag kinsa bahin ini. Apan adto ug pakita sa pari. Kay naayo ka man, pagdala sa halad nga gisugo ni Moises – ang pruyba alang sa tanan.

⁴⁵Apan, sa paggawas gyod sa tawo, iya dayong gisangyaw ang balita sa tanang dapit. Hinunoa si Jesus magtagutago na sa pagsulod sa lungsod. Apan bisag nagpabilin siya sa kaumahan, mangadto gihapon niya ang katawhan.

Si Jesus ug ang paralitiko

(Mt 9:1; Lc 5:17)

2 • ¹Human sa pipila ka adlaw, mibalik si Jesus sa Cafarnaum. Dihang nasayran nga diha siya sa ila, ²nagkapundok ang daghan kaayong tawo, sa ingon nga walay lugar nga bakanti

Ayawg sulti ni bisag kinsa (basaha sa 5:42; 7:36; 8:26).

Si Jesus nagdapit nato pagpangita sa tinuod nga bahandi (Mt 9:35). Apan mas important sa mga tawo ang mga katingalahan kay sa pagdawat sa Maayong Balita. Busa, gitagad ni Jesus ang nangita sa kamatuoran. Nakaila sila ni Jesus sa talagsaon niyang paagi sa pagkinabuhi (Jn 4:48). Wala kaayo sila mumbaling sa iyang kabantog ug mga milagro.

Dili buot si Jesus nga tawgog *Anak sa Diyos* (1:24; 8:30), kay lainlain man ang pagsabot ini. Sa iyang panahon, walay nakahatag inig hustong kahulogan. Sa iya nang kamatayug ug pagkabanhaw nga ang apostoles nakatugkad sa kahulogan ini.

• **2.1** Sa milagro sa pag-ayo ug pagpasaylo sa paralitiko, tulo ka tubag ang gihatag ni Jesus sa usa ra ka higayon: sa masakiton, sa mga higala ug sa mga Pariseo.

Sa *pagkakita*... (b. 5). Mga higala sila sa paralitiko nga miagda ini pag-adto kang Jesus. Gigan-tihan ni Jesus ang ilang pagtoo. Ang paralitiko mituman lang sa tambag sa mga higala. Apan si Jesus namulong kaniya sa pag-ingon:

Gipasaylo ka na.

bisag gawas sa pultahan. Samtang nagwali kanila si Jesus sa pulong, ³ may pipila nga nagdala kaniyag paralitiko.

⁴ Ang upat nga nagpas-an sa paralitiko dili makaduol ni Jesus tungod sa kadaghan sa tawo. Busa, giablihan nila ang atop sa giistahan ni Jesus ug gitunton sa lungag ang masakiton sa kaugalingong gihigdaan. ⁵ Sa pagkakita ni Jesus sa ilang pagtoo, miingon siya sa paralitiko: “Anak, gipasaylo ka na.”

⁶ Karon, nanglingkod didto ang pipila ka magtutudlo sa balaod. Nakahunahuna sila: ⁷ “Nganong nakasulti siya ini nga nanginsulto sa Diyos? Kinsay makapasaylog mga sala gawas sa Diyos?”

⁸ Dihadiha, sa iyang espiritu nasayod si Jesus sa ilang hunahuna. Nangutana siya: Unsay gikatingad-an ninyo? ⁹ “Mas sayon ba ang pag-ingon ining paralitiko: ‘Ang imong mga sala gipasaylo, o barog, dad-a ang imong gihig-

daan ug lakaw?’ ¹⁰ Apan nasayod na mo nga ang Anak sa tawo may gahom dinhi sa yuta sa pagpasaylog mga sala.” Miingon siya sa paralitiko: ¹¹ “Barog, dad-a ang imong gihigdaan ug pauli sa inyo.” ¹² Ang tawo mibarog atubangan sa tanan. Gidala niya ang gihigdaan ug migawas. Nahibulong kaayo ang tanan ug midayeg sa Diyos ang pag-ingon: “Wala pa mi makakitag sama ini!”

Ang pagtawag ni Levi

(Mt 9:9; Lc 5:2)

• ¹³ Sa pag-adtog usab ni Jesus sa Lanaw, giduol siya sa dakong panon sa katawhan nga iyang gitudloan. ¹⁴ Samtang naglakaw siya, nakita niya ang kobrador sa buhis nga naglingkod sa opisina, si Levi, anak ni Alfeo. Miingon kaniya si Jesus: “Sunod nako.” Si Levi mibarog ug misunod.

¹⁵ Samtang nagkaon si Jesus sa balay ni Levi, ang mga kobrador sa buhis

Katingalahan! Unsaon man ni Jesus pagpasaylo sa mga sala nga wala pa hinulsoli? Tingali samtang nag-antos ang tawo, nakapangutana siya sa kaugalingon nganong gisilotan siya sa Diyos. Ang mga tawo kaniadto nagtoo nga ang sakit silot sa Diyos. May nakahasol tingali siyang sala. Busa, ang pagduhaduha. Apan mitan-aw si Jesus niya ug mipasalig nga gipasaylo na siya. Mas bug-at pa ni kay sa iyang sakit.

... *magtutudlo sa...* (b. 6). Ang mga yanong tawo wala kaayo makurat sa pagpasaylo ni Jesus. Wala silay igong kahibalo sa tinooohan... nga Diyos ray makapasaylog mga sala. Apan alang sa mga Pariseo ug Magtutudlo sa Balaod ang gibuhat ni Jesus pakigtupong sa Diyos. May katarongan sila, kay wala pa sila makasabot, ingon man ang mga tinun-an ug ang ubang tawo, nga si Jesus tinuod nga Anak sa Diyos. Busa, nahilom sila sa gisulti ni Jesus.

Nangasuko ang uban ug nangutana, kinsa siya? Apan gipakita ni Jesus nga siya ray makaluwas sa tibuok tawo, lawas ug kalag.

PAGPASAYLO SA MGA SALA

Bulahan kining tawhana nga sa tinan-awan ug mga pulong ni Jesus nasiguro nga gipasaylo na siya! Ang Diyos gugma ug pasaylo, apan ang tawo nanginahanglag kasigurohan nga gipasaylo siya busa, ang Diyos nahimong tawo. Si Jesus mipasaylo sa mga sala, kay *Anak siya sa Tauo* (Jn 5:27) ug gikan niya madawat nato ang pasaylo sa Diyos alang sa mga tawo sa Kristohanong Katilingban.

ANG PUBLIKANO O KOBRADOR SA BUHIS

• ¹³ Ang unang gikinahanglan sa pagpasakop sa Gingharian sa Diyos mao ang pag-usab sa naandang panglantaw ug baranganan. Kining kausabana naa sa sulod nato busa, dili ni dayag nga makita sama sa atong pagtambong sa mga relihiyosong tulunanon. Una sa tanan dili makatabang kon isulod ta ang mga tawo sa kahon. Sa ato pa, likayan ta ang paghukom daan sa tawo. Pananglitian, ang paghingalan ug subersibo o reaksyonaryo sa isigkatawo. Dili ni sa Diyos.

Naghigot ang Ebanghelyo sa Kobrador sa Buhis nga nag-alagad sa langyawng kagamhanan. Ang Palestina, sa panahon ni Jesus, gigalongan sa langyawng nasod, ang Roma ug ang Judio nga Kobrador sa Buhis nagtrabaho alang ini.

Giisip sila sa uban nga traydor busa, bisan ang makililimos dili modawat og kwarta gikan nila. Apan wala sila isalikway ni Jesus, kay nasayod man siya nga biktima sab sila sa sistemang hiwi. Nagpili si Jesus og kobrador sa buhis nga apostol, si Levi. Ang kadaghanan sa mga tinun-an ni Jesus naggikan sa mga Patriota, ang mga rebeldi sa iyang panahon.

... *magtutudlo sa Balaod...* (b. 16). Sama sila sa mga katekista o sa mga “Religion Teacher”, hanas bahin sa Ginoo ug sa tinooohan. Nakadayeg sila sa gitudlo ni Jesus, apan wala nila ilhang igsoon ang mga kobrador sa buhis ug ang uban nga giisip nilang makasasala.

May dakong purohan nga si Levi mao ang Apostol nga si Mateo (Mt 9:9).

ug ang makasasala nanglingkod uban niya ug sa iyang mga tinun-an. Daghan sila. ¹⁶Apan diha poy mga magtutudlo sa Balaod sa pundok sa mga Pariseo nga miuban ni Jesus. Miingon sila sa mga tinun-an: “Nganong mikaon siya uban sa mga kobraador sa buhis ug makasasala?”

¹⁷Nakadungog si Jesus ug mitubag: “Wala magkinahanglag doktor ang maayog lawas kondili, ang masakiton. Wala ko moanhi aron pagtawag sa tarong kondili, sa makasasala.”

Bag-ong bino, bag-ong sudlanan

(Mt 9:14; Lc 5:33)

• ¹⁸Usa ana ka adlaw, samtang nagpuasa ang mga tinun-an ni Juan, ang Magbubunyag, ug ang mga Pariseo, gipangutana si Jesus sa pipila ka tawo: “Nganong nagpuasa ang mga tinun-an ni Juan nga Magbubunyag ug ang sa mga Pariseo, apan ang imoha, wala?”

¹⁹Si Jesus mitubag: “Magpuasa ba diay ang mga dinapit sa kasal samtang naa pa ang pamanhonon? Naa pa gani ang pamanhonon dili sila magpuasa. ²⁰Apan moabot ang panahon nga kuhaon ang pamanhonon. Niana magpuasa na sila.

²¹Walay motapak og bag-ong paupton sa karaang sinina. Ang bag-ong tapak mokulo ug magisig samot ang sinina. ²²Wala poy mobutang og bag-

ong bino sa karaang sudlanan nga hinimo sa panit. Ang bag-ong bino mopabaliskad sa karaang sudlanan; masuk ang mga sudlanan ug ang bino.

(Mt 12:1; Lc 6:1)

• ²³Usa ana ka adlaw sa pahulay naglakawlakaw si Jesus sa kaumahan uban sa mga tinun-an. Samtang naglakaw sila, ang mga tinun-an namupog pipila ka hugpong sa ohay nga gidugmok sa kamot. ²⁴Unya miingon ang mga Pariseo kang Jesus: “Tan-awa! nagbuhat sila sa gidili sa adlaw sa pahulay!”

²⁵Mitubag siya: “Wala ba mo makabasa sa gibuhit ni David dihang nangi-nahanglan siya; dihang gigutom siya ug ang iyang mga tawo?” ²⁶Misulod siya sa balay sa Diyos. Si Abiatar ang labawng pari adtong panahona. Mikaon siya sa halad nga ang pari ray maka-kaon. Ug gihatagan niya ang mga kauban.” ²⁷Unya, miingon si Jesus: “Ang adlaw sa pahulay gihimo alang sa tawo; dili ang tawo alang sa adlaw sa pahulay. ²⁸Busa, ang Anak sa Tawo Ginoo pod sa adlaw sa pahulay.”

Giayo ang naparalisang kamot

(Lc 6:6; Mt 12:9; Lc 14:1)

3 ¹Misulod pag-usab si Jesus sa sinagoga ug may tawo didto kansang kamot naparalisa. ²Gibantayan si

• 18. May daghang kadalagan sa tinooan nga misimpatiya ni Jesus. Naglaom sila nga madasig pag-usab ang mga tawo sa pagsimba. Apan alang ni Jesus ang una niyang tahas dili ang mahitungod sa pagsimba o ang pagpadaghan sa mga debosyon.

...*nagpuasa*... (b. 18). Ang puasa ilhanan sa penitensya ug paghinulol nga nagpaluyo sa pag-ampo nga madali ang pag-anhi sa Diyos aron pagluwas sa katawhan. Apan mianhi ang Diyos diha ni Jesus; busa, ang kalipay ug pagsaulog mas angay kay sa puasa.

Ang mga propeta nagpahibalo sa *kombira sa kasal* sa Diyos ug sa iyang katawhan, kon moanhi na siya aron pagduaw nato (Isa 62:4-5). Busa, ang pagpaila ni Jesus isip “pamanhonon” pagpaila sab og kinsa siya.

Bag-ong bino... (b. 22) (basaha sab ang katingawan sa Mt 9:17). Gisaway ni Jesus ang mga tawong nabutahan ug buot manalipod sa naandang pamaagi. GipakaGinoo nila ang naandan bisag dili na mohaom sa panahon. Para nila

maayo ang naandang kahimtang, kay nahiluna ug nakapabor man sila. Busa, nahadlok ug nahulga sila sa kausaban. Sa ingon dili na sila mosulay pagsusi sa kasaypanan. Nasirado sila sa pagdawat sa bag-ong mga hunahuna.

• 23. Naandan kaniadto nga ang manglakaw nga gutomon mangutlo lag mga prutas, trigo o tambal sa gutom. Gisaway sa mga Pariseo ang mga tinun-an, kay nangutlog mga ohay sa Sabado, ang Adlaw sa Pahulay.

Ang Adlaw sa Pahulay ... (b. 27). Bisag unsa kabalaan sa balaod dili ni gamiton kon makadaot sa tawo. Ang kabililhon sa tawo labaw sa balaod.

...*ang Anak sa Tawo*... (b. 27). Alang sa mga Judio, kay ang pagpahulay sa Sabado balaod man sa Diyos, importantni ning tumanon. Sa pamahayag ni Jesus naklarog kinsa siya.

• 3.1 May nangutana kon interesado ba si Jesus sa kauswagang materyal sa katawhan o sa espirituhanon ra. Ang tinuod, dili ni mabulag.

Jesus sa pipila ka tawo. Kon ayohon niya ang tawo sa adlaw sa pahulay, isumbong siya.

³Miingon si Jesus sa tawo kansang kamot naparalisa: “Tindog diri sa taliwala.” ⁴Unya, nangutana siya: “Sumala sa Balaod, unsay mahimo nato sa adlaw sa pahulay? Pagbuhat bag maayo o daotan? Pagluwas ba o pagpatay?” Apan wala sila motubag.

⁵Milingilingi si Jesus; mitutok nila sa kasuko ug sa dakong kaguol, kay gitak-opan man nila ang salabotan. Ug miingon siya sa tawo: “Ituy-od ang imong kamot.” Gituy-od ni ug naayo. ⁶Sa paggawas sa mga Pariseo nakighinabi sila sa mga sumosunod ni Herodes ug nangitag paagi sa pagpatay ni Jesus.

(Mt 12:15; Lc 6:17)

⁷Namalik si Jesus ug ang iyang mga tinun-an sa daplin sa lanaw ug gisunod sila sa dakong panon sa katawhan gikan sa Galilea. Nangadto sab ang daghang tawo gikan sa Juda, ⁸Jerusalem, Idumea, Transjordania ug sa rehiyon sa Tiro ug Sidon. Nakadungog ang tanan sa iyang gibuhat.

⁹Tungod sa kadaghan sa tawo, gi-

sugo ni Jesus ang iyang mga tinun-an sa pag-andam og bangka, pagpugong nga dili siya mapiit sa mga tawo.

¹⁰Giayo niya ang daghan kaayong tawo, sa ingon nga ang may sakit nagdinut-anay aron makahikap niya.

¹¹Inigkakita kaniya sa giyawaan manghapa sila sa atubangan ug maninggit: “Ang anak ka sa Diyos.” ¹²Apan hugot silang gidid-an sa pagsultig kinsa siya.

Ang 12 ka apostol

(Mt 10:1; Lc 6:12)

• ¹³Mitungas si Jesus sa usa ka bungtod, mitawag sa iyang napili ug nanuol sila. ¹⁴Mitudlo siyag 12 nga moban niya nga gitawag niyag apostoles ug iyang ipadala aron pagwali. ¹⁵Gihtagagan silag gahom sa pag-abog sa mga yawa.

¹⁶Kini ang 12: Si Simon nga gitawag og Pedro; ¹⁷si Jaime, anak ni Zebedeo, ug si Juan, ang igsoon. Gitawag silag Boanerges, sa ato pa, “mga tawo sa dalugdog.” ¹⁸Si Andres, Felipe, Bartolome. Si Mateo, Tomas, Jaime, anak ni Alfeo, Tadeo, Simon, ang Kananeo, ¹⁹ug si Judas Iscariote, ang mibudhi niya.

Wala si Jesus magbilin og klarong plano sa pagpauswag sa ekonomiya, sa edukasyon o sa katilingbanong kahugpong. Apan gisaway niya ang naandang batasan nga nagpugong sa pagpalambo sa katawhan. Alang niya ang kayohan sa tawo importanti ug mas maayo ning paagi pagpalingkawas kay sa paghimog dagkong proyekto nga dili magamit sa kadaghanan.

Ang mga tawo makahimo pagpauswag sa kahimtang, apan napungnan sila tungod sa naandang panghunahuna ug institusyon nga gipakasagrado nila. Tungod ini hapit katunga sa katawhan sa kalibotan nag-antos sa gutom.

Ang balaod sa mga Judio nagdili sa bisag unsang trabaho sa Sabado, kay adlaw ni alang sa Diyos. Apan sa paglabay sa daghang kaliwatan kining balaora gilig-on ug gipun-an hangtod nga halos dili na makalihok ang tawo sa Sabado. Dili siya makahalig kalayo; dili makalakaw sobra sa usa ka libo ka lakang; dili makaani o makapanambal, bisan gani ang mahulog nga dagom lalisan pa kon angay bang puniton o dili sa Sabado.

...mitutok nila...(b. 5). Bisag kaaway ang mga Pariseo ug ang pundok ni Herodes, nagkahiusa sila batok ni Jesus, kay ang pagpukaw niya sa katawhan supak sa ilang interes. Apan si Jesus nagpadayon pag-alagad sa kinabuhi.

• 13. ANG 12

Duha ka talan-awon ang makita. Una ang dakong pundok sa masakiton ug giyawaan nga nag-ilog pagduol ni Jesus; ikaduha ang 12 nga gipili ni Jesus aron mahimong kaabag niya alang sa katukoran sa Ginharian sa Diyos.

Unsay nahibalotan ta bahin sa 12 nga nahimong tinugyanan ni Jesus, sukaranan sa Simbahan ug magtutudlo sa pagtoo? Daghan nila mangingisda. Naa poy kobrador sa buhis, si Mateo; magtutudlo sa Balaod, si Bartolome, ug uban pang pinili ni Jesus gikan sa katawhan.

Si Jesus dili alang sa mga dato, ni alang sa mga kabos. Mianhi siya aron pagluwas sa tanan. Apan miuban siya sa mga kabos ug sinalikway, kay ang ilang kaluwasan kaluwasan man sa tanan, lakip sa mga dato.

Isip anak og panday, mitubo siya uban sa mga yano ug mapaubsanon. Sa 18 na o 20 ang iyang idad, nakadesidir si Jesus pagpabiling mamumu imb magtutudlo sa Balaod. Sa iyang panahon dunay mga eskwelahan alang ini diin ang tanan gidapit pagsulod.

Angayan unta siya nga mahimong Magtutudlo, ug makapilig buotan nga mga kaabag gikan sa mga Magtutudlo, sa mga pari o sa mga Pariseo. Apan wala ni niya buhata. Gipalabi niya

Ang sala batok sa Espiritu

(Mt 12:24; Lc 1:15; Mt 9:34)

• ²⁰ Namauli sila. Ang katawhan nagpundok na pod ug dili na sila maka-karon. ²¹ Sa pagkasayod ini sa mga paryenti giadto si Jesus aron atimanon, kay nag-ingon ang mga tawo nga nabuang siya.

²² Ug ang mga magtutudlo sa Balaod gikan sa Jerusalem miingon: “Ubos siya sa gahom ni Beelzebul, ang pangulo sa mga yawa nga giabog niya sa ngalan sa pangulo.”

²³ Gitawag sila ni Jesus ug gitudloan pinaagig mga sugilanon ug sambingay. Miingon siya: “Unsaon man ni Satanas pagpagawas ni Satanas? ²⁴ Ang nasod nga mag-unay dili makabarog. ²⁵ Kon ang pamilya mag-iyaiya, kanang pamilyaha dili molungtad. ²⁶ Mao sab ang mahitabo ni Satanas kon makigbatok

siya sa kaugalingon ug mabahinbahir, dili makabarog. Matapos siya. ²⁷ Walay makalungkab sa balay sa kusgan aron pagpangawat sa kabtangan nga sayon-sayon lang. Gaposon una niya ang kusgan sa dili pa siya mangawat.

²⁸ Sa pagkatinuod, ingnon tamo, ang tanang sala sa tawo pasayloon, bisan ang insulto batok sa Diyos. Way bale ang gidaghanon. ²⁹ Apan ang magpasipala sa Espiritu Santo dili pasayloon. Pas-anon niya sa kahangtoran ang salang nahimo. ³⁰ Mao ni ang ilang sala sa pag-ingon nila: “Giyawaan siya.”

Tinuod nga pamilya ni Jesus

(Mt 12:46; Lc 8:19)

• ³¹ Nanganha ang inahan niya ug mga igsoon. Sa diha na sila sa gawas, gipatawag siya. ³² Ang mga tawo nga

ang kinabuhi ug kahibalo sa mamumuo, kansang kasayoran sa relihiyon naggikan sa kasinatian. Tungod ini nakaumul siyag mga Apostol gikan sa yano, apan responsabling mga tawo.

• 20. ...*gahom ni Beelzebul*... (b. 22). Ang mga Pariseo ug Magtutudlo sa Balaod mas nahasol pag-ayo sa pagpangabog sa mga yawa kay sa pagpangayo sa mga masakiton. Busa, miadto sila sa mga dapit diin tua si Jesus aron pagusli. Sa panahon ni Jesus, ang mga Judio nagtoo nga ang sakit buhat sa yawa. Ang Beelzebul ngalan sa karaang diosdios, ang tawag sa mga Judio sa yawa.

...*balay sa kusgan*... (b. 27). Ang kusgan nga gihisgotan dinhi mao ang Yawa ug ang balay mao ang giyawaan. Ang “pagpangawat sa kabtangan” mao ang pagkuha sa gahom sa yawa sa iyang gibiktima.

...*insulto batok sa Diyos* (b. 28). Si Mateo mipuno: “Ang magsultig daotan batok sa Anak sa Tawo mapasaylo” (Mt 12:32).

Mitugot si Jesus nga sawayon sa wala makasabot niya. May daghang maayong Pariseo nga wala makasabot ug naglagot niya. Wala ni isapayan ni Jesus. Apan lahi na kon bisag klarong maayo, isipon gihapong daotan. Niining paagi nga sobrang kasirado nakabuta nila sa kamatuoran.

...*magpasipala sa Espiritu Santo*... (b. 29). Ipasangil nila sa daotang espiritu ang klaro ug dayag nga maayong buhat. Busa, ang hugawg hunahuna ug kanunayang nagdaot ug nagtuis sa maayong mga buhat sa Simbahan o sa ubang pundok, nakasala batok sa Espiritu Santo.

Mas maayo pa ang pagdawat sa kamatuoran bisag wala makaila sa Diyos, kay sa nakaila sa Diyos, apan dili modawat sa kamatuoran.

Gibiyaan ni Jesus ang iyang mga paryenti, apan nakahimamat siyag bag-ong mga igsoon. Dihang motahan ta sa kaugalingon alang sa buluhaton sa Ginoo, makakita tag bag-ong mga igsoon ug inahan. Ikahinagbo sab nato si Maria diha sa daghang inahan sa atong panahon karon.

MGA IGSOON NGA LALAKI NI JESUS

• 31. Ang Simbahan walay pagduhaduha nga si Maria ulay, ug si Jesus ang bugtong niyang anak sama nga bugtong pod siyang anak sa Amahan (basaha ang komentaryo sa Lc 1:26). Nganong naghisgot man ang Ebanghelyo ug mga igsoon ni Jesus?

Sa mga Judio ang mga paryenti gitawag nilag igsoon, (pananglitan sa Jn 19:25, adunay ginganlag Maria nga igsoon ni Maria, inahan ni Jesus. Kon tinuod pa silang igsoon, dili unta parehas ang ilang ngalan). Aron dili malibog, ang mga Judio mogamit og lahing paagi sa pagsulti. Kon ang gihisgotan sa Ebanghelyo, mga anak pa ni Maria ingnon unta: “Ang imong inahan, ug ang mga anak sa imong inahan buot makigkita nimo.” Mao ni ang insaktong pagkaulti adtong panahona.

Sa laing bahin, sa pagsulat sa mga Ebanghelyo dunay inilang grupo sa unang kristyanos nga paryenti ug katagilungod ni Jesus nga gitawag og mga “Igsoon sa Ginoo.” Ang usa nila, si Jaime, naobispo sa Jerusalem. Dyotay ra ang nahibaw-an ining grupoha. Nasayan lang nga ulahi na silang mitoo ni Jesus bisag dugay silang nag-ipon (Mc 3:21). Apan kon hisgotan na sila sa Ebanghelyo tawgon silag “mga igsoon sa Ginoo” o “si kuan ug si kuan nga mga igsoon ni Jesus”, ang naandang ngalan nila sa Kristohanong Katilingban.

nag-alirong ni Jesus miingon kaniya: “Ang imong inahan, mga igsoong lalaki ug babaye naa sa gawas, nangita nimo.”³³ Mitubag siya: “Kinsay akong inahan ug mga igsoon?”

³⁴Gisulingsuling niya ang nag-alirong ug giingnan: “Kini ang akong inahan ug mga igsoon: ³⁵Ang nagtuman sa kabubut-on sa Diyos igsoon kong babaye ug lalaki ug inahan.”

Ang mamumugas

(Mt 13:1; Lc 8:4)

4 •¹ Nanudlo si Jesus pag-usab sa daplin sa lanaw diin nagkapundok na pod ang dako kaayong panon sa katawhan. Busa, misulod si Jesus sa usa ka sakayan sa lanaw ug milingkod. Didto ang mga tawo sa baybayon. ²Mitudlo siyang daghang butang pinaagi sa mga sugilanon ug sambingay ug miingon:

³“Paminaw! Ang mamumugas mi-gawas aron pagpamugas. ⁴Samtang namugas siya, nahulog ang pipila ka liso sa agianan. Nanganha ang mga langgam ug gikaon ang tanan. ⁵Ang

ubang liso nahulog sa batohong dapit nga dyotay rag yuta. Dali kaayong migitib ang turok tungod sa kamabaw sa yuta. ⁶Sa pagsilang sa adlaw nalawos ni, kay wala man makagamot pag-ayo.⁷ Ang ubang liso nahulog taliwala sa mga sampinit. Sa pagturok ini gitukok pod dayon sa mga tunok. Wala makapangohay. ⁸Apan pipila sa mga liso nahulog sa tabunok nga yuta. Mitubo ni ug midako. Nangohayg daghan. Ang uban 30, ang uban 60 ug ang uban pa gyod 100 ka pilo.” ⁹Mipadayon si Jesus: “Ang may dalunggan, maminaw.”

•¹⁰ Sa namauli na ang bagang panon sa katawhan, nanuol ang pipila nga misunod niya uban sa 12 ka apostol ug nangutana mahitungod sa mga sambingay.

¹¹Miingon siya: Ang misteryo sa gingharian sa Diyos gihatag na kaninyo. Apan sa tua sa gawas, ang tanan gipaagig mga sambingay, ¹²aron dili makakita ang mas daghang gitan-aw;

• **4.1** Basaha ang komentaryo sa Mt 13:1 ug Lc 8:4.

Kinsa si Jesus? Kon hugopan na siya sa daghang tawo, unsay iyang buhatan. Dayag na lang nga si Jesus wala moangkon nga mangulo siyag rebulasyon. Wala sab siya moanhi aron magtukod og bag-ong relihiyo. *Mamumugas* lang siya sa Gingharian sa Diyos.

Alang sa mga Judio, ang gingharian sa Diyos kalibotan diin naghari ang hustisya ug kalinaw. Sa panahon ni Jesus, ang nasod sa mga Judio naa sa talandongong kahimtang. Nagtoo sila nga ang Paghari sa Diyos magsugod sa dugoong gubat o sa katingalahang pagpangilabot sa Diyos nga mopatay sa malupigon ug mosilot sa mapahimuslanon.

Ang kalibotan sa hustisya ug kalinaw moabot ra. Kanus-a? Wala ta masayod. Ug kay ang Diyos nagdumala man sa kalibotan pinaagi sa tawo, gikinahanglan nga moabag ta sa mga kalihokan aron madalig abot ang kalibotan sa hustisya ug kalinaw. Hinuon naa nay daghang kalihokan sa Simbahan karon alang ini. Anaa na ang kahug-pongan ug paglambigitay sa mga mamumuo, mga mag-uuma, estudyanti ug propesyonal ug uban pang nagtinguha pagkab-ot sa tinuod nga kausaban. Kon ang tawo molihok ang Diyos dili matulog.

Kining tanan naggikan sa mga pulong ni Jesus, apan kinahanglang “mahinog” sa kasingkasing sa mga tarong.

• **10.** Ang gingharian sa Diyos misteryo. Ang mga tawo wala makatugkad giunsa sa Diyos pagdumala ang tawhanong kinabuhi ug kaysaysayan. Kining tanan mas maklaro pinaagi sa mga sambingay. Human ihatag ni Jesus ang mga sambingay gitudloan niya ang mga tinun-an bahin sa pagpangalagad ug gipadayag kanila nga ang gingharian sa Diyos motubo taliwala sa panglutos ug kalisdanan.

...sa tua sa gawas... (b. 11) (1 Cor 5:12). Alang sa wala makaambit sa kinabuhi sa Kristohanong Katilingban, ang Ebanghelyo mora lag libro nga may nindot nga mga istorya.

...mga sambingay (b. 11). Ang taga gawas dili makakita sa tibukong kamatuoran ug, kay wala man sila makaila sa kaugalingon, dili sab sila makaklaro sa pamaagi sa Diyos. Ang klarong pagtulun-an sa Diyos alang nila lubog ug makalibog. Sa pagpaminaw nila sa mga sambingay ni Jesus, dyotay ra silag nakutlo nga kahulogan (Isa 29:14). Mao nga bisag iklaro ni Jesus ang mensahe, dili gihapon magpulos nila.

May mga Kristohanong Katilingban nga wala makatugkad sa mensahe ni Jesus:

– kay nagapos sa paggamit sa mga tudling ra sa Ebanghelyo nga mosibo sa ilang panghunahuna. Dili sila buot maminaw.

– naay nagapos sa paghunahuna unsaon pagpailob, pagkamanggihatagon ug uban pa, hangtud nga dili na nila makita ang kamatuoran nga buot ipakita ni Jesus kanila bahin sa kinabuhi sa kalibotan o sa Simbahan.

dili makasabot ang mas daghang nadungog; kay kon ila nang mahimo makabig sila ug mapasaylo.

• ¹³ Si Jesus miingon: “Wala ba ninyo masabti ang maong samingay? Kon mao na, unsaon man ninyo pagsabot sa uban?”

¹⁴ Ang gipugas mao ang Pulong.

¹⁵ Ang mga tawo sa agianan diin nahulog ang liso mao ang nakadungog sa pulong. Apan mianha dayon si Satanás ug gikuha ang pulong nga natanom.

¹⁶ Ang uban modawat sa pulong sama sa yutang batohon. Inigkadungog nila sa pulong ila ning dawaton nga malipayon, ¹⁷ apan dili makagamot. Busa, molungtad lang sa mubong panahon, ug mangapukan inig-abot sa kagubot ug panglutos tungod sa pulong.

¹⁸ Ang uban modawat sa pulong daw taliwala sa sampinit. Sa pagkadungog ¹⁹ nagapos sila sa kabalaka ining kinabuhi, sa malimbongong paglaom nga gitanyag sa mga bahandi ug sa ubang pangandoy nga makatuok sa pulong. Ug dili ni makapamunga.

²⁰ Apan dunay uban nga modawat sa pulong sama sa tabunok nga yuta. Makadungog sila, ug ila ning itanom sa kasingkasing unya, mamunga sa maka-30 and uban, ang uban sa maka-

60 ug ang uban pa gyod sa maka-100 ka pilo.”

Ang samingay sa suga

(Mt 10:26; Lc 8:16)

• ²¹ Miingon pod si Jesus: “Dad-on ba ang suga aron ibutang sa taksanan o ilalom sa katre? Dili ba ni ipahimutang sa tungtonganay? ²² Walay gitaguan nga dili ipahayag. Ang tanang sikreto ipadayag.

²³ Ang may dalunggan, paminaw.”

²⁴ Miingon pa siya: “Matngoni ang inyong madungog. Makadawat mo sumala sa inyong nahatag, ug duna pay idugang. ²⁵ Kay ang may nahimo hatagag uban pa. Ang wala, bisan ang naa na niya, kuhaon.”

Ang liso nga nagtubo

• ²⁶ Miingon pod si Jesus: “Ingon ini sa gingharian sa Diyos; magsabwag sa yuta og binhi ang usa ka tawo. ²⁷ Makatulog siya o magmata, sa adlaw o sa gabii, moturok ang binhi ug motubo sa paagi nga wala siya masayod.

²⁸ Ang yuta mismo ang naghimo ining tanan. Una, ipagawas ang dahon unya, ang puso unya, ang mga lugas sa puso. ²⁹ Inig-abot sa panahon, anihon ang gitanom; galabon sa mangangani.”

• 13. Basaha ang katin-awan sa Mt 13:18.

Ang samingay sa Mamumugas nag-una sa tanang samingay. Dinhi gitug-anan ta ni Jesus sa katuyoan sa iyang misyon: ang pagsugod sa bag-ong panahon: ang gingharian sa Diyos nia na sa atong taliwala.

• 21. *Matngoni ang...* (b. 24). Si Jesus nagpahimatngon nato: Ayaw mog usik-usik sa panahon kon ang mensahe nga inyong nadungog dili makapausab sa inyong kinabuhi. Ang sukdanan sa mensahe nga inyong nadawat mao ang inyong kausaban. Pinaagi ni makadawat mo gikan sa Diyos sa bag-ong kalig-on ug bag-ong kaalam. Apan kon wala moy buhaton, walay kapuslanan ang pagdebosyon o pagampo sa Diyos. Busa, kon mobasa mo sa Ebanghelyo, pangutana una sa kaugalingon sa dili pa mo mopadayon.

Ang tanang sikreto... (b. 22). Ang pulong naglihok sulod sa atong kasingkasing. Inigkadiskobre nato sa kausaban sa atong kinabuhi, andam na ta sa pagsangyaw ni Cristo ug pag-

butyag sa tinaguan nga nakalipay nato (Ef 2:4; Col 3:3; Fil 2:10).

• 26. May panahon nga mawad-an tag pai-lob ug mangutana: kanus-a moabot ang gingharian sa hustisya? Kanus-a matapos ang kahiwian ug pinatyanay? Si Jesus mitubag: karon naa nay mga pwersang dili makita nga naglihok: moabot ra ang insaktong panahon nga masinati ang Ginharian.

Daghan ang dagkong kausaban sa kalibotan nga nagsugod sa kinagamyian. Tan-awag unsay kausaban sa kalibotan gumikan sa Maayong Balita nga gisangyaw ni Jesus. Kining tanan nagsugod sa pipila ka mayukmok nga giuol niya. Ingon ini ang nahitabo karon: ang ginagmayng kaayo nga ipakita ta sa uban, ang mayayng panig-ingnan, ang ginagmayng paglihok alang sa hustisya ug paglaban sa tawhanong katungod, ang ginagmayng pagtampo o pagbarog alang sa kamatuoran. Kining tanan dili lang damhon nga sa ngadtongadto mahisama sa binhi nga mogitib ug molambo sa pagkadakong kahoy ug mamungag daghan.

Ang liso sa mustasa

(Mt 13:31; Lc 13:18)

• ³⁰ Namulong na pod si Jesus: “Sa unsa mahisama ang gingharian sa Diyos? Sa unsa ni ikatandi?” ³¹ Sama ni sa liso sa mustasa nga inigtanom, maoy kinagamyang sa mga liso nga gikatagkatag sa yuta. ³² Apan motubo ni ug mahimong labing dako sa mga tanom sa hardin. Gani tuboan ni og dagkong sanga nga tugpahan ug palandongan sa mga langgam sa hangin.”

³³ Migamit si Jesus sa maong mga sugilanon ug samingay sa pagsangyaw sa pulong ngadto sa katawhan aron sayong masabtan. ³⁴ Gawas ining paagiha wala siyay gitudlo sa katawhan. Apan iyang gisaysay ang tanan sa iyang mga tinun-an.

Gipahunong ni Jesus ang bagyo

(Mt 8:18; Lc 8:22)

• ³⁵ Ana gihapong adlaw, sa gabii na, miingon kanila si Jesus: “Mangadto ta sa pikas daplin sa lanaw.” ³⁶ Gipapauli nila ang katawhan ug gidala siya sa mao gihapong sakayan nga iyang

gilingkoran. Mikuyog pod ang ubang sakayan. ³⁷ Unya, nagbagyo. Mikusog ang hangin. Tungod sa kadagko sa balaod, gisudlang tubig ang sakayan. ³⁸ Si Jesus didto sa luyo, sa may olin, natulog nga nag-unlan.

Gipukaw siya ug giingnan, “Magtutudlo, dili ka ba manumbaling nga malunod ta?” ³⁹ Sa pagmata ni Jesus gipadlong niya ang hangin ug gimandoan ang dagat: “Kalma karon! Ayaw lihok!” Mihunong ang unos ug mikalma ang dagat. ⁴⁰ Unya, miingon si Jesus sa iyang mga tinun-an: “Nganong nahadlok mo pag-ayo? Wala ba moy pag-too?”

⁴¹ Apan hilabihan ang ilang kalisang. Nag-ingnanay sila sa usag usa: “Kinsa man siya nga tahoron bisan sa hangin ug sa dagat?”

Ang giyawaang Geraseno

(Mt 8:28; Lc 8:26)

5 • ¹ Naabot sila sa pikas daplin sa lanaw sa rehiyon sa Gerasenos. ² Sa pagkawas ni Jesus sa sakayan gisugat dayon siya sa tawong giyawaan nga gikan sa lubnganan, ³ ang gipuy-an

• 30. Basaha ang katin-awan sa Mt 13:31.

• 35. *Wala ba moy pagtoo?* (b. 40) Si Jesus wala mangasaba tungod sa ilang kahadlok kondili, kay nagpadaog sila sa ilang kahadlok, nga unta kauban man nila si Jesus sa paglihok alang sa gingharian.

Nakadayeg pag-ayo ni Jesus ang mga tinun-an sama sa pagdayeg nato sa mga kampion o mga pangulo o mga santos. Nagpasabot lang ni nga wala pa sila makaila pag-ayo ni Jesus. Nianang gabii nga gimandoan ni Jesus ang unos paghunong nadiskobrehan nila nga bisan ang kinaiyahan motahod niya. Sukad adto, si Jesus ila nang higala ug magtutudlo, apan daghan silag pangutana: “Kinsa siya?”

Ug asa sila dad-a? Nangahadlok sila. Sama sab nato ang apostoles, mga magtotoo nga nagtahod sa Diyos, apan sa distansya, kay dili andam pagpasulod niya sa adlaw adlaw nilang kinabuhi. Dili sila buot nga naay makakita sa ilang kawalay gahom. Mahadlok silang pasagdan taliwala sa unos, apan mas nahadlok silang makadiskobre sa Diyos nga duol kaayo nila.

Sama sa iyang pagpahilom sa mga yawa, unsay kapuslanan nga makaila ta nga si Jesus Anak sa Diyos kon wala pa ta maanad pagpuyo sa presensya sa Diyos? Ang una, gitudloan sila ni

Jesus nga angayng magmatinud-anon sila sa kaugalingon ug sa Diyos ug dili na mahadlok sa pagpakigsuod sa Diyos.

Kining kasinatiana sa dagat sanglitanan sa atong masinati kon mosunod ta ni Jesus. Dili hayahayng kinabuhi ang iyang gitanyag nato. Sa madugayng sa madali mosagubang gyod tag mga unos unya, “matulog” lang si Jesus, sa ato pa, morag pasagdan ta niya nga mag-inusara. Apan kining kalisdanana gikinahanglan aron moabot ta sa pikas baybayon. Hatagan ta ining kalig-on ug klarong pagtoo.

• 5.1 ANG DEMONYO

Naanad na si Jesus pag-atubang sa daotang gahom – ang Yawa (Mc 1:23). Ang yawan-ong gahom mosulod sa pangisip sa pamunoan ining kalibotana, ug sa mga sistema sa nasod. Ang mga Judio sa panahon ni Jesus nagtoo nga ang yawa magpadayag sa kaugalingon sa may sakit sa utok. Alang nila ang yawa responsabl sa tanang matang sa sakit sa pangisip sa tawo, sama sa giatubang ni Jesus.

Gipalayas ni Jesus ang mga demonyo ug gipaadto sa mga baboy. Nasayod si Jesus nga may lugar sila sa kalibotan. Bililhon ang mga baboy alang sa magbalantay, apan mas bililhon alang ni Jesus ang tawo kay sa baboy.

ini uban sa mga patay. Dili siya kapug-
ngan bisan sa kadena. ⁴Kadaghan na
gaposa ug kadenahi ang tawo, apan
pamutlon lang ang tanan. Walay igong
kakusgan nga makagunit niya. ⁵Nag-
puyo siya adlawg gabii sa lubnganan sa
mga bakilid; kanunayng nagsinggit.
Gipukpok niyag bato ang kaugalingon.

⁶Sa pagkakita niya ni Jesus sa layo
pa, midalagan ug miluhod siya sa tiilan
ni Jesus ⁷ug misinggit sa kusog nga
tingog: “Unsay buot mong buhaton
kanako, Jesus, anak sa Labing Halang-
don nga Diyos? Sa ngalan sa Diyos,
ayaw kog sakita.” ⁸Miingon siya ini,
kay nagsugo man si Jesus: “Daotang
espiritu; gawas ining tawhana.” ⁹Sa
pagpangutana ni Jesus sa iyang nga-
lan, mitubag siya: “Panon, kay daghan
mi.” ¹⁰Gihangyo nila si Jesus sa dili
pagpapahawa nila sa maong rehiyon.

¹¹Kay may daghan mang baboy did-
to nga nangaon sa bakilid, ¹²mihangyo
ang mga daotang espiritu: “Paadtoa ug
pasudla mi sa mga baboy.” ¹³Ug gitug-
tan sila ni Jesus. Busa, ang mga dao-
tang espiritu nanggawas sa tawo ug
nanulod sa mga baboy nga dihadiha
nangambak sa pangpang, ug nalumos
ang tanan sa lanaw. ¹⁴Ang nagbantay
nanagan unya, nanugilon sa lungsod
ug sa kabalangayan sa nahitabo. Sa
ingon, nangadto ang tanang tawo aron
pagtan-aw.

¹⁵Miduol sila ni Jesus ug nakakita sa
naluwas sa mga daotang espiritu, nag-
lingkod nga may bisti. Maayo na ang
iyang panghunahuna, apan nahadlok

ang mga tawo. ¹⁶Sa pagsugilon ini sa
nakakita sa nahitabo sa tawo ug sa
mga baboy, ¹⁷mihangyo sila ni Jesus
sa pagbiya sa ilang dapit.

¹⁸Sa misakay nag usab sa sakayan
si Jesus, ang giyawaan mihangyo sa
pag-uban niya. ¹⁹Apan wala siya tugti.
Si Jesus miingon: “Pauli sa imong ka-
tawhan. Asoyi sila sa dagkong butang
nga gibuhat kanimo sa Ginoo, ug sa
iyang kaluoy.” ²⁰Busa, milatas ang
tawo sa Decapolis nga nagsugilon sa
tanang gibuhat kaniya ni Jesus. Ug
nahibulong ang tibuk katawhan.

Gibanhaw ang anak ni Jairo

(Mt 9:18; Lc 8:40)

• ²¹Unya, mitabok si Jesus sa La-
naw. Samtang diha pa siya sa bayba-
yon, gialirongan na siya sa dakong
pundok sa katawhan. ²²Ug may mian-
ha ni Jesus nga opisyal sa sinagoga, si
Jairo. Sa pagkakita niya ni Jesus,
miluhod siya sa tiilan ²³ug mihangyo sa
kinasingkasing: “Ang gamay kong
anak nga babaye nag-ungaw sa kama-
tayon. Adtoa siya, palihog ug tapin-i sa
imong kamot aron maayo siya ug
mabuhi.”

²⁴Miuban si Jesus ni Jairo, ug misu-
nod ang daghang tawo nga nagdut-
anay sa tanang dapit. ²⁵Taliwala sa
dakong pundok may babayeng gita-
linug-an sa 12 na ka tuig. ²⁶Nag-antos
siyag dako sa kamot sa daghang dok-
tor ug nakagasto sa tanan niyang sa-
lapi. Apan inay maayo, nagkagrabi
hinuon ang iyang kondisyon. ²⁷Tungod

...nangambak... (b. 13). (Basaha sa Mt 8:30 ug
Lc 8:32). Si Marcos sa orihinal nga griyego nag-
ingon “2,000 ang tanan”. Kining gidaghanona
dili katoohan. kay wala pay ingon ini kadaghan
nga panon sa baboy adtong panahona. Apan sa
pinulongang Hebreo, *panon* dyotay rag kalai-
nan sa *dos mil*. Tingali may sayop sa pagsulat sa
Griyego sa Ebanghelyo ni Marcos.

Wala paapila ni Jesus kining tawhana sa pun-
dok sa mga tinun-an, apan didto siya ipadala sa
kaugalingong lungsod aron pagwali.

Asoyi sila... (b. 19). Si Jesus naa sa langyawng
dapit. Ug dili na siya mobalik. Mao nga wala siya
mahadlok nga mahibaloon ang iyang milagro.
Ang iwali sa tawo ngadto sa mga pagano mao

nga ang Ginoo nga giila sa mga Judio nag-ayo
niya.

• 21. Kining babayehana giisip sa mga Judio
nga hugaw tungod sa iyang sakit (Lev 15:19). Ug
“hugaw” sab ang mohikap niya. Mao nga gidid-
an siya sa Balaod sa pagsagol sa panon, apan
nangarisgar siya pagduol ug paghikap sa kupo ni
Jesus. Ang resulta mao nga wala mahugaw si
Jesus, apan nahinlo ug naayo ang babaye.

Ang pagtoo nag-aghaw niya paglapas sa
Balaod sa “paghinlo” bisag gibadlong siya.
Kining babayehana wala makaila ni Jesus, apan
nagtoo siya nga ang Diyos moayo niya pinaagi
ni Jesus.

sa nadungog niya kabahin ni Jesus, miadto ang babaye sa luyo ug mihikap sa sinina.²⁸ Nakahunahuna siya: “Kon makahikap lang ko sa iyang bisti, ma-maayo ko.”²⁹ Milurang ang talinugo gilayon ug nabati niya nga maayo na siya.

³⁰Apan nakamatikod si Jesus nga may migawas niyang gahom sa pag-ayo. Gitan-aw niya ang mga tawo ug gipangutana: “Kinsay mihikap sa akong sinina?”³¹ Mitubag ang mga tinun-an: “Nakita nimo nga gilibotan ka sa daghan kaayong tawo. Nganong nangutana ka man ug kinsay nakahikap nimo?”³² Apan mipadayon siya pagpangita sa nagbuhat ini.³³ Ang babaye nga nasayod sa nahitabo, miduol nga nagkurog ug nahadlok. Miluhod siya sa atubangan ni Jesus ug misulti sa tinuod.

• ³⁴Unya, miingon si Jesus: “Anak, giluwes ka sa imong pagtoo. Lakaw nga malinawon. Matngoni ang maayo mong panglawas.”

³⁵Samtang nagsulti pa si Jesus may pipila ka tawo nga naabot gikan sa

balay sa opisyal nga mipahibalo: “Namatay na ang imong anak. Ayaw nag baldaha ang magtutudlo.”³⁶ Apan wala manumbaling si Jesus sa ilang gisulti. Giingnan niya ang opisyal: “Ayawg kahadlok. Too lang.”³⁷ Wala siya motugot nga may mosunod niya gawas ni Pedro, Jaime ug Juan, igsoon ni Jaime.

• ³⁸Sa balay, ilang nakita nga nagubot pag-ayo ang mga tawo, nanghilak ug nanyagit ug kusog.³⁹ Misulod si Jesus ug miingon: “Nganong dako man kaayo ang kagubot ug hinilakay? Wala mamatay ang bata. Natulog lang.”

⁴⁰Gikataw-an siya, apan gipagawas sila ni Jesus nga misulod uban sa amahan, inahan ug mga kauban sa lawak nga gihigdaan sa bata.⁴¹ Gigunitan ni Jesus ang kamot ug giingnan ang dalagita, “Talitha Kumi!” sa ato pa: “Dalagita, bangon!”

⁴²Mibangon ang dalagita ug mipasupaso. (12 anyos siya.) Dako kaayo ang kahibulong sa tanan.⁴³ Apan gipinahan sila ni Jesus sa dili pagsulti ni bisag kinsa bahin ini. Unya gisugo sila sa pagpakaon sa dalagita.

• 34. PAGTOO UG MGA MILAGRO

Kinsay responsabl sa mga milagro? Bunga ba ni sa pagtoo sa nangaayo o si Cristo mismo ang mibuhat ini? Kon ang milagro nagdependi lang sa pagtoo sa tawo, nan, unsay kalainan sa matoohon nga nangayo sa Diyos ug kaayohan ug sa miadto sa meriko? Niining kasoha, igo na nga makombensi ang kaugalingon. Dili importanti ang nag-ayo.

Tinuod nga ang miadto ni Jesus, layo kaayo sa pag-ila niya nga Anak sa Diyos, apan kombensido sila nga ang Diyos mag-ayo nila pinaagi sa maong propeta ug balaang tawo. Kining pagtoooha nag-andam nila alang sa pagdawat sa pag-ayo sa ilang lawas ug kalag. Unsaon man pag-ayo sa Diyos sa dili gustong molaom?

...sa imong pagtoo... (b. 34). Matud ni Jesus: “giluwes” ka; ug dili: “naayo” ka. Kay kining babayehana namasin ug sa kataposan nakita niyang gimahal siya pag-ayo sa Diyos.

• 38. Si Jesus miadto sa balay ni Jairo, ang amahan nga namatyag batan-on. Si Jairo opisyal sa sinagoga, nagdumala sa gagmayng katinglban sa mga Judio.

Ayaw nag baldaha... (b. 35). Apan ang gibuhati ni Jesus pagbanhaw sa patay mao ang pagpakita nga alang sa Diyos ang kinabuhi mas gamhanan kay sa kamatayan.

Nganong may dako man kagubot ug hinilakay? Maoy nabatasan sa panahon ni Jesus nga ang tagtungod magsuhol ug mga musikero ug mga mohlak sa higayon nga dunay ilubong. Dinhi sa ato, naay tag-as nga pakigpulong ug seremonyas sa mga tawong sikat nga mamatay. Ang tuyo – aron matabonan ang sakit nga kamatuoran nga kasagaran makatay-og sa mga pagbati. Si Jesus wala madala ining mga butanga.

– *Wala mamatay...* (b. 39). Alang sa nagtoo ni Jesus, ang nangamatay “nangatulog” lang, nagpaabot sa adlaw sa pagkabanhaw. Ang matuod nga patay mao ang nalubong sa kaugalingong kahakog: ang napriso sa garbo ug personal nilang ambisyon sa bahandi, gahom ug kabantog. Gisalikway nila ang tawag aron mahimong mga anak sa Diyos. Tungod ini magpabilin silang patay hangtod sa hangtod.

...bangon! (b. 41). Ang Diyos nagtawag nato alang sa kinabuhì! May daghang talan-awon sa kalibotan karon nga naghulga sa kinabuhì, kay mas naglantaw sa kamatayan: pananglitlan, ang pagpadaghan sa mga armas labi na sa mga armas nga nukleyar; ang kadaot tungod sa minilyon sa kalibotan nga nag-antos sa gutom; ang kadaot sa kinabuhì tungod sa aborsyon; ang polusyon ug ang nagkahanawng kinaiyahan. Ang Diyos nagtawag nato sa pagbangon ug paglihok alang sa pagpabalik sa kinabuhì.

Dili ba siya ang panday?

(Mt 13:53; Lc 4:16)

6 ¹Mibiya didto si Jesus ug mibalik sa kaugalingong nasod ug misu-nod niya ang iyang mga tinun-an. ²Sa adlaw sa pahulay, mitudlo siya sa sinagoga. Hapit tanan nga nakadungog niya natingala. Matud pa nila: “Diin man siya ining tanan? Unsang mata-nga sa kaalam ang gihatag kaniya nga makahimo man siyag mga milagro? ³Dili ba, ang panday man siya nga anak ni Maria, ug igsoon ni Jaime, Jose, Judas ug Simon. Ang iyang mga igsoong babaye, dili ba, nia man uban nato?” Tungod ini nasakit sila ni Jesus.

⁴Busa, miingon siya: “Ang propeta gisaway sa iyang nasod, taliwala sa iyang kaliwat ug pamilya.” ⁵Si Jesus dili makahimo didtog mga milagro. Giayo lang niya ang pipila ka masakiton pinaagi sa pagtapion sa iyang kamot. ⁶Siya mismo nahibulong nganong dili sila manoo.

• 6.1 ANG KAALAM NI JESUS

Ang mga igsoon ni Jesus mao ang iyang mga paryenti ug mga suod nga higala sa Nazaret: basaha ang katin-awan sa Mc 3:31.

Diin man...? (b. 2) Nagpasabot ba ni nga milangyaw si Jesus sa ubang nasod? Basaha ang tubag sa Mt 2:21.

Kay kanunay man si Jesus nga kauban nila ug wala makapakitag ekstraordinaryong mga buhat, natingala sila ngeonong dali ra siyang nainila sa tibuk Galilea. Ang tinuod mao nga wala sila makaila niya. Suod sila, apan nabu-tahan sila sa pagtan-aw sa mga gasa sa Diyos diha niya.

Ang propeta...(b. 4). Kasagaran, mao ray dawaton sa mga tawo ang sikat ug ilado. Si Jesus sobra ra ka simpli busa, ang mga suod niya naglisod pag-ila sa iyang pagkatawo ug misyon.

Unsang matanga...(b. 2) Daghan ang naghunahuna nga kay Diyos man si Jesus, na-sayod siya sa tanan. Apan dili ingon ana katap-haw ang pangatarongan. Dili nato kalimtan nga bisag nagtoo ta nga Diyos siya, wala siya mag-takoban nga tawo. Wala siya magpakaaron-ingnong tawo. Miagi siya sa tawhanong kasinatian gikan sa sabakan ni Maria hangtod sa pagkahingkod. Busa, *diin man siya ining tanan?* Dayag na lang nga gikan sa naglibot niya, una sa iyang ginikanan, sa mga paryenti, sa mga silingan ug higala ug sa lainlaing panghitabo nga iyang naagian.

Nakakat-on pod siyag kaalam gikan sa Biblia

Gipadala ni Jesus ang 12

(Mt 10:1; Lc 9:1; 10:1)

⁶Misuroy si Jesus sa kabalangayan nga nagtudlo. ⁷Gitawag niya ang 12 ug gipadala sa tinagurha; gihatagag ga-hom sa pag-abog sa mga daotang es-piritu ⁸ug gisugod sa dili pagdala og bisag unsa sa panaw, gawas sa sung-kod. Walay pagkaon, walay bag, walay kwarta sa mga bakos. ⁹Dili sila maka-gamit og sandalyas; ang tapot ra sa lawas ang dad-on.

¹⁰Mipadayon siya: “Puyo sa balay diin gidawat mo ug pabilin dinha hang-tod sa inyong pagbiya. ¹¹Kon may dapit nga dili modawat ninyo ug ang mga tawo dili maminaw, biyai nang dapita human matakak ang abog sa inyong tiil. Mosaksi ni batok nila.”

¹²Nanglakaw sila nga nagwali nga karon na ang panahon pag-usab. ¹³Nagpagawas silag daghang yawa ug nag-ayo sa daghang masakiton pina-agi sa paghilog.

ug sa kultura sa iyang katawhan. Kining tanan inananing nakapabuka sa iyang pagkatawo: kinsa siya? Unsay iyang misyon? Kining bag-ong kaamgohan nga inananing nadiskobrehan sa iyang kinabuhi mao ang kaalam.

• 6. ANG MISYON

Basaha ang katin-awan sa Mt 10:5; Lc 10:1; Mt 28:8.

Si Jesus nagsugod sa ikatulong ang-ang sa iyang pagpangalagad. Karon, giorganisa na niya ang iyang mga misyonaryo alang sa tibuk probinsya sa Galilea. Kaniadto ang apostoles miuban-uban ni Jesus, *karon gipadala sila.*

Si Jesus magtutudlo. Wala siya magtudlo sa iya lang nga mga sumusunod, apan gipaapil sila sa iyang misyon. Ang mga apostol mosangyaw sab sa ilang pagtoo. Mangayo sab sa masakiton, sama sa gihimo ni Jesus. Pinaagi ini gihubad nila sa buhat ang nadiskobrehan nila sa gingharian sa Diyos.

Ang mga tinun-an una nga angayang mooto sa ilang giwali: ang pagpasinati sa presensya sa Diyos taliwala sa katawhan. Kinahanglang puy-on nila ang pagsalig sa Diyos, nga bisan sa kahadlok, nasayod sila nga duna silay misyon ug ang Diyos uban nila.

Iyang gipadala ang mga tinun-an sa tinagurha aron ang mensahe dili maggikan sa usa ra ka tawo, kondili sa hiniusang pagpaambit sa grupo. Giawhag sila pagpuyo isip pamilya nga masen-tro sa pagpakaylap sa pagtoo.

Gilunggoan si Juan Bautista

(Mt 14:1; Lc 9:7)

• ¹⁴ Si Hari Herodes nakadungog sab bahin ni Jesus kansang ngalan nainila na kaayo. Dunay pipila ka tawo nga nag-ingon: “Si Juan, ang Magbubun-yag, gibanhaw sa mga minatay. Tun-god ini, may gahom siya sa paghimog mga milagro.” ¹⁵ Ang uban nakahuna-huna: “Si Elias siya;” ang uban: “prope-ta siya sama sa mga propeta sa kan-hiayng panahon.” ¹⁶ Sa pagkadungog ini ni Herodes, mituaw siya: “Bisag gi-palunggoan ko sa ulo si Juan, gibanhaw siya sa mga patay!”

¹⁷ Kini ang nahitabo. Gipadakop ni Herodes si Juan, gipagapos ug gipa-balhog sa bilangoan tungod ni Hero-dias, asawa sa iyang igsoon, si Felipe, nga gipangasawa niya. ¹⁸ Miingon ka-niya si Juan: “Dili makataronganon ang pagpakigpuyo nimo sa asawa sa imong igsoon.” ¹⁹ Si Herodes naligut-got ni Juan nga buot niyang patyon. Apan dili siya makahimo, ²⁰ kay nag-respito siya ni Juan. Nasayod siya nga si Juan tarong nga pagkatawo ug bala-an busa, wala niya pahilabti. Gawas pa, ganahan siyang maminaw ni Juan. Bahalag makasamok sa konsensya ang iyang madungog.

²¹ Nakakitag higayon si Herodias sa adlaw ni Herodes. Sa panihapon nga giandam anang adlaw alang sa mga pangulong opisyal, mga punoan, ka-

dagkoan sa kasundalohan ug mga importanting tawo sa Galilea, ²² ang anak nga babaye ni Herodias mipasun-dayag. Misayaw siya. Nahimuot kaayo si Herodes ug ang mga dinapit. Busa, ang hari miingon sa dalaga: “Pangayo sa imong gusto, kay hatagan ka.” ²³ Nanumpa pa ang hari: “Hatagan ti-kaw sa imong pangayoon, bisag katu-nga pa sa akong gingharian.” ²⁴ Miadto ang dalaga sa inahan ug nangonsulta: “Unsay akong pangayoon?” Mitubag ang inahan: “Ang ulo ni Juan, ang Mag-bubunyang.” ²⁵ Ang dalaga midalagan sa hari ug mipadayag sa iyang gipa-ngayo: “Buot ko nga hatagan ko nimo dinhi karon sa ulo ni Juan, ang Magbu-bunyang, sa usa ka panaksan.”

²⁶ Naguol pag-ayo ang hari. Apan tungod sa panumpa ug sa mga tawo nga naglingkod uban niya, dili siya makabalibad sa gipangayo. ²⁷ Dihadiha ang hari nagsugog berdugo sa pag-lunggo ni Juan ug pagdala sa ulo. Miadto ni sa bilangoan ug gilunggoan si Juan. ²⁸ Gidala ang ulo sulod sa plato ug gihatag sa dalaga nga midala ini sa inahan. ²⁹ Sa pagkadungog sa mga tinun-an ni Juan, miadto sila ug gikuha ang lawas unya, gilubong.

Si Jesus, magbalantay ug propeta

• ³⁰ Namalik ang apostoles ug na-ngasoy kang Jesus sa tanan nga ilang nahimo ug natudlo. ³¹ Miingon si Jesus:

• 14. ...nagrespito... (b. 20). Apan naulipon siya sa ambisyon ug bisyo. May daghang nag-ingon nga ang bisyo sa kahilayan walay labot sa pagpalambo sa katawan. Gipakita sa Biblia nga dili ta makauswag kon ang mga tawong responsabl sa pagdumala naulipon sa lawasnon niyang pangandoy.

Kinahanglan nga kining mainitong niyang tinguha mahimong mainitong pag-alagad. Mao nga sa si Juan nga Magbubunyang naghisgot nag hustisya, gilakip niya ang gipanumpa sa kaminyoon ug gisudyayan si Herodes sama sa ubang lungsoranon.

Ang Herodes nga gihisgotan dinhi, si Herodes Antipas, anak sa bangis nga Hari Herodes sa pagkatawo ni Jesus.

• 30. Ang apostol gikapoyan human sa taas nga panaw. Gikinahanglan ang pahulay ayha pa sila mag-inambitay sa ilang kasinatan. Gita-

bangan sila ni Jesus pagpamalandong sa ilang nakita ug gibuhat.

Naluoy siya... (b. 34). Gipakita sa Daang Kasabotan ang kaluoy sa Diyos nga daw Amahan. Apan lahi ang kaluoy nga gipakita ni Jesus. Mas nasabtan sa mga tawo ang kaluoy sa Diyos diha nga ang Diyos nahimong tawo. Iyang gipaambit nato ang tanan. Nahimo siyang kabos uban sa mga kabos aron moduyog sa ilang pagbati. Lahi sa magpakitag kaluoy sa mga kabos, apan nagpabilin sa hayahayng kahim-tang.

Ang kaluoy ni Jesus magtabang nato pagsabot nga ang kristohanong pagtahan sa kaugalingon sa mga kabos dili makompleto hangtod nga ang Simbahan makagamot pag-ayo sa kinaubsang klase sa sosyedad.

...sama sila sa toril... (b. 34). Mga tawo sila nga wala pa makasinati og matuod nga kati-lingban. Busa, naluoy nila si Jesus.

“Pangadto mo sa dapit nga awaaw aron pagpahulay.” Dinhay daghang tawo nga nangabot ug nanglakaw. Wala nay panahon ang mga apostol bisan gani sa pagpangaon. ³²Busa, nanakay sila sa sakayan paingon sa awaawng dapit.

³³Apan nakit-an sila sa katawhan ug may daghan nga nakatag-ag asa sila padulong. Busa, gikan sa tanang lung-sod nanglakaw ang mga tawo paingon sa adtoan sa mga apostol. Nag-una pa silag abot. ³⁴Sa pagkawas ni Jesus, nakita niya ang dakong pundok sa katawhan. Naluoy siya, kay sama sila sa toril nga way magbalantay. Unya, misugod siyang tudlo og daghang butang.

Ang unang milagro sa mga pan

(Mt 14:13 ; Lc 9:10; Jn 6:1)

- ³⁵Sa hapon na kaayo nanuol ni Jesus ang iyang mga tinun-an ug miingon: “Awaaw ning dapita ug hapon na kaayo. ³⁶Palakta ang katawhan ug padto sa mga uma ug sa silingang kabalangayan aron pagpalit og pagkaon.”

³⁷Mitubag si Jesus: “Pakan-a sila. Kamoy pakaon nila.” Mitubag ang mga tinun-an: “Manglakaw ba mi aron pagpalit og pan nga balig 200 ka salapi alang nila?” ³⁸Apan si Jesus miingon: “May pan ba mo? Pila kabuok? Adtoa

ug susiha.” Nasayran ni sa mga tinun-an ug miingon: “May lima ka pan ug duha ka isda.”

³⁹Gisugo sila ni Jesus pagpalingkod sa katawhan sa lunhawng ballili. ⁴⁰Gipapundokpundok ni sa tagmanggatos ug tagsingkwenta. ⁴¹Unya, gikuha ni Jesus ang lima ka pan ug duha ka isda. Mihangad siya sa langit ug nanalangin. Gipikaspikas niya ang pan ug gihatag sa iyang mga tinun-an aron ibahinbahin sa katawhan. Iya sab nga gipapudapod ang mga isda.

⁴²Nangaon ang tanan ug nabusog. ⁴³Unya, ang mga tinun-an nakahipos og 12 ka baskit nga puno sa mga piraso sa pan ug isda. ⁴⁴5,000 ka lalaki ang nangaon.

Milakaw sa tubig si Jesus

(Mt 14:22; Jn 6:16)

- ⁴⁵Dihadiha gipugos ni Jesus ang iyang mga tinun-an sa pagsakay sa usa ka bangka ug pagtabok sa lanaw, sa may Betsaida, samtang gipapauli niya ang katawhan. ⁴⁶Sa namauli na ang mga tawo, miadto siya nga nag-inusara sa usa ka bungtod aron pag-ampo.

⁴⁷Sa gabii, layo na kaayo ang bangka sa lanaw, ug diha pa siya sa baybayon nga morang usa. ⁴⁸Nakita ni Jesus

Wala sa hunahuna ni Jesus ang pagbutang og mga Pari o Pastor. Human sa mga 10 o kapin ka tuig sa Simbahan, kining mga tawhana, sa pagtahan sa kaugalingon sa Ebanghelyo, mahimo nang mga magbalantay, giya, tigpahigayon ug propeta sa kaugalingong palibot.

Mga karnerong walay magbalantay (Basaha ang Num 27:17; Isa 40:11; Ez 34; Zac 11:4-17; 12:8).

- 35. Tungod sa sobrang pamolitika sa namunoan ug pagsiguro lang sa kaugalingon ang labing daghan sa katawhan nahikawan sa desenting pagpuyo: gipanggutom, masakiton, walay kapuy-an, kulang sa edukasyon, nahikawan sa insaktong pag-alagad aron molutaw ang pagkalarawan nila sa Diyos. Mao nga wala sila makasinati sa pagmahal sa Diyos.

...*pagpalingkod...* (b. 39). Sim 23 ug nanga-busog ang tanan (Sim 78:29). Ang talan-awon sa pagpalingkod ug pagpakaon sa katawhan hulagway sa Paghari sa Diyos sa higayon nga hiusa-hon na ni Jesus ang tanang tawo sa inigsoong kombira sa Diyos (Lc 14:18).

Mihangad siya... (b. 41). Ang gibuhat ni Jesus

nagpaila sa suod ug personal niyang relasyon sa Amahan, imbis mogamit siyang mga pag-ampo sama sa mga santos ug *propeta*.

Si Jesus mismo mao ang pan nga gikinahanglan sa katawhan (Jn 6). Ang Diyos nagpahigayon ining kalibotana sa gikinahanglang pagkaon ug kalamboan sa katawhan. Apan kon dili ta maminaw sa iyang pulong dili sab ta makasulbad sa labing urgenting problema: ang pag-apud-apod sa mga bahandi sa kalibotan. Ang pagtoo sa mga saad sa Diyos mao ang gahom nga makigbatok sa kahakog ug kawalay kaangayan aron maangkon ang pagkaon, kalinaw ug kagawasan alang sa tanan.

Hinunoa, naluoy si Jesus sa katawhan nga wala matagad sa mga pangulo. Bisag walay makaon, ang katawhan maikagong naminaw ni Jesus, samtang nagpaambit siya sa pulong sa Diyos nga nagpalingkawas nila sa pagkaulipon ug kahaw-ang. Kay maayo man siyang magbalantay ug matuod nga Pan sa Kinabuhi, gihtagtan silag pagkaon.

- 45. ...*gipugos ni Jesus...* (b. 45). Ngano man? Ang tubag mabasa sa Juan 6:15. Tungod

nga ang iyang mga tinun-an naglisud-lisod pagpamugsay, kay sungsongon man ang hangin. Sa wala pa mosilang ang adlaw miadto siya nila nga naglakaw sa tubig. Mosaylo unta siya.

⁴⁹ Apan sa pagkakita nila nga naglakaw siya sa lanaw, nagtoo sila nga nagmulto. Naniyagit sila, ⁵⁰ kay nakakita man niya ang tanan ug nalisang sila. Apan mitawag siya gilayon: “Ayawg kahadlok. Salig. Ako ni.” ⁵¹ Misulod si Jesus sa bangka uban nila ug mikalma ang hangin. Apan nahadlok sila pag-ayo, ⁵² kay wala man nila masabti ang nahitabo sa mga pan. Huring pa ang ilang salabotan.

⁵³ Sa tabok sa lanaw mikawas sila sa baybayon sa Genesaret ug gihigot ang bangka. ⁵⁴ Sa pag-abot gyod nila ang mga tawo nakaila dayon ni Jesus, ⁵⁵ ug ang balita mikaylap sa tibuk dapit. Bisag diin siya, gidala kaniya ang mga masakiton nga naghigda sa banig. ⁵⁶ Bisag asa siya paingon, sa kabalangayan, sa kalungSORAN, sa kaumahan, gidala kaniya ang mga masakiton aron makahikap sa sidsid sa iyang kupo. Ang nakahikap, nangaayo.

Tinuod nga kahinlo

(Mt 15:10; Lc 6:39)

7 • ¹ Usa ana ka adlaw nagpundok uban ni Jesus ang mga Pariseo ug

pipila ka magtutudlo sa Balaod nga bag-o lang miabot gikan sa Jerusalem.

² Namatikdan nila nga pipila sa iyang tinun-an nangaon, apan hugawg kamot. Sa ato pa, wala manghinaw.

³ Ang mga Pariseo ug ang tanang Judio dili mokaon nga dili manghinaw. Gituman nila ang tradisyon nga ilang nada-wat gikan sa katigulangan. ⁴ Dili pod sila mangaon kon gikan sila sa merka-do nga dili makapanghugas sa kaugalingon. Duna pa silay ubang balansayon nga gituman. Pananglitan, ang seremonyas sa paghugas sa mga tasa, kulon ug plato.

⁵ Busa, gipangutana siya sa mga Pariseo ug magtutudlo sa Balaod: “Nganong wala magtuman ang imong mga tinun-an sa mga balansayon sa atong katigulangan? Nangaon sila nga hugawg kamot.”

⁶ Mitubag si Jesus: “Naa ra mo kutob sa ikapakita sa tawo. Tukma kaayo ang gipanagna ni Isaias bahin ninyo sa pagsulat: *Gipasidunggan ko ining mga tawhana sa ilang ngabil. Apan layo nako ang ilang kasingkasing.* ⁷ Ang ilang pagsimba walay bili alang nako, kay ang ilang gipanudlo nga mga balaod hinimo lang sa tawo. ⁸ Gihiklin ninyo ang kasugoan sa Diyos aron pagsubay pag-ayo sa mga balansayon nga hinimo sa tawo.”

sa mga milagro buot nilang himoon si Jesus nga politikanhong hari. Bisan ang mga apostol buot nga motuboy niya nga hari.

• 7.1 TRADISYON

Ang tanang institusyon, bisan ang Simbahan, dili makalahutay kon walay mga tradisyon ug mga kostumbre. Apan bisan pag maayo ni mga hinimo gihapon sa tawo. Pananglitan, ang mga nobena ug uban pa. Ang pahimangno sa nanglabayng mga Santo Papa, Obispo ug mga kristohanong katilingban mahiusa sa ubang Santo Papa, Obispo o kristohanong katilingban. Kay mausab man, nagpasabot nga dili ni dugokan sa tinooahan.

Ang dili mausab mao ang pagtulun-an sa Diyos, ang iyang plano ug panglantaw. Asa man ni makita? Sa Biblia o sa mga pagtulun-an ni Jesus ug sa iyang mga tinun-an. Mao ni ang gitawag og Tradisyon sa Apostoles. Kining mga tradisyona giampingan pag-ayo sa Simbahan. Dili kaayo makatabang kon isagol nato ang

tradisyon sa mga katoliko ug ang tradisyon sa Simbahan.

Subong palandongon nga nagapos ta sa pagtuman sa karaan ug way pulos nga mga tradisyon hangtod nga nabutahan na hinuon sa pagtan-aw ug pagpuyo sa tinuod nga mga tradisyon sa Simbahan. Nganong daghan man ang magbagulbol kon ang Simbahan buot molingkawas gikan sa kinaaraang mga ritwal nga dili na haom sa panahon karon? Nganong kasilagan ug butangbutangan man ang mga pari ug lego nga buot mohimog kabag-ohan ug nagmatinud-anon sa pagsunod ni Jesus ug sa Ebanghelyo? Ang katarongan ni Jesus mao nga ilang gihawiran pag-ayo ang naandang tulumanon, kay dili sila makadawat sa matuod nga pagtoo. Ang relihiyon sa mga ritwal ug tulumanon ilang gihulip sa matuod nga pagtoo nga wala nila. Nanghawid silag maayo sa karaan barangan sa politika ug kultura, kay kini ray naa nila. Kon mawala ni, mahugno ang dungog nga gihuptan nila sa Simbahan ug mapungay ang naandang Diyos nga ilang gitooahan.

⁹Ug miingon si Jesus: “Maayo mong mosalikway sa kasugongan sa Diyos aron pagtakda sa kaugalingong balansayon. ¹⁰Pananglitan, si Moises nag-ingon: *Tahora ang amahan ug inahan; Patyon sab ang manunglo sa amahan ug inahan.* ¹¹Apan inyong gipasagdan ang mosulti sa amahan ug inahan: dili ko makatabang ninyo. Gitigom ko ang tanan nga akoo alang sa templo. ¹²Niining kasoha, gidid-an siya sa pagtabang sa ginikanan. ¹³Gikuhaan ninyog bili ang pulong sa Diyos pinaagi sa mga balansayon nga inyong gipasunod nila ug sa daghang gihimo ninyo nga sama ini.”

• ¹⁴Unya, gitawag ni Jesus ang katawhan ug giingnan: “Kamong tanan, pamati ug paningkamot nga makasabot mo. ¹⁵Walay gikan sa gawas nga mosulod ni bisag kinsa nga makapahugaw niya. Ang mogawas hinuoy makapahugaw. ¹⁶Ang may dalunggan, paminaw.”

¹⁷Sa balay, layo sa pundok sa katawhan, nangutana ni Jesus bahin ini ang iyang mga tinun-an. ¹⁸Mitubag siya: “Sa ato pa, wala pod mo maka-

sabot? Wala ba ninyo makita nga bisag unsa nga gikan sa gawas dili makapahugaw sa tawo? ¹⁹Kay mosulod ni dili paingon sa kasingkasing; adto ra sa tiyan. Sa kataposan ipagawas ni.”

²⁰Mipadayon siya sa pag-ingon: “Ang mogawas maoy makapahugaw sa tawo. ²¹Kay ang daotang laraw nag-gikan sa kasingkasing, ang daotang mga butang, ang pangawat, pagpatay, panapaw, ²²kasina, kahakog, pagdumot, panglimbong, pagbutangbutang, kamapahitas-on ug ang binuang, ²³kin-ing tanan naggikan sa sulod busa, makapahugaw sa tawo.”

Ang pagtoo sa Sirofenisyana

(Mt 15:21)

• ²⁴Mibiya si Jesus adtong dapita, miadto sa utlanan sa Tiro ug misulod sa usa ka balay sa tinguha nga walay masayod ini. Apan dili siya makatago. ²⁵May babaye kansang anak nga dalagita giyawaan, nga nakadungog bahin ni Jesus. Miduol ug mihapa sa tiilan ni Jesus ²⁶ang babaye nga pagano ug taga Sirofenicia. Mihangyo siya sa pagpapahawa sa yawa sa iyang anak.

ANG LIMPYO UG HUGAW

• ¹⁴. Ang importanting tulumanon sa mga Judio mao ang ritwal sa kaputli sa kaugalingon. Walay tugtan pagsimba kondili makahimo ining ritwal. Kining kaputlia lahig kahulogan para nato karon. Ang tawong limpyo o putli mao ang wala mahugawi sa mga butang nga gidili sa Balaod.

Pananglitan, ang baboy ug kumeho giisip nga hugaw, dili makaon. Ang gireglang babaye o ang giagasag dugo giisip nga hugaw. Sulod sa gitakdang mga adlaw walay tugtan paghikap nila. Ang sanlahon hugaw sab hangtod nga maayo sila. Kon masudlan ug bakukang ang lana, kinahanglang ilabay kay hugaw.

Kon ang tawo “hugaw” bisag wala tuyoa, kinahanglang maglinis sa kaugalingon pinaagi sa tubig o sa paghalad ug mga sakripisyo.

Dihay panahon nga mapuslanon kining mga balaora, kay makatabang sa paglikay sa sakit sa mga tawo. Pinaagi ini maampingan sab ang pagtoo sa mga Judio nga nagpuyo taliwala sa mga Pagano (ang wala makaila sa Diyos). Kay dakog purohan nga ang mga Judio nga gitaliwad-an sa mga tawong lahig tinoohan sa ngad-tongadto masuyop ug matakdan sa laing batasan, kultura o tinoohan. Apan kon ang mga Judio dunay kaugalingong ritwal nga sundon, dayag na lang nga malayo sila sa lahig tinoohan ug kostumbre.

Apan si Jesus wala mosunod ini. Alang niya walay binuhat sa Diyos nga hugaw. Ang paghikap sa patay o masakiton dili sala. Dili manumbaling ang Diyos bisag unsay kan-on sa tawo, basta dili makadaot niya. Ang sala maggikan sa kasingkasing.

Tinuod nga mabasa sa Biblia ang bahin sa makahugaw o makalinis sa tawo, apan kining balaora nasulat pinasikad sa ilang kultura ug palibot adtong kaliboan na ka tuig kanhi, ug daghan ini dili na haom sa panahon karon, sa ato mismong palibot ug kultura.

Tinuod sab nga may mga bahin sa Biblia nga morag nagkasumpaki, kay namugna man ni sa lainlaing panahon, palibot ug kultura ug sa lainlaing hitabo ug panginahanglan. Importanti nga magiyahan ta sa Simbahan ug sa mga batid nga nanukidukig maayo sa Biblia aron malikayan ang kalibog ug magmapuslanon ang pagtuon ug pagbasa sa Balaang Kasulatan.

ANG MGA PAGANO

• ²⁴. Dihang nagkadako na ang panagbangi tali ni Jesus ug sa kadagkoan, namiligro ang iyang kinabuhi. Kinahanglang mopalayo siya ug moadto sa mga hilit nga dapit diin wala siya mailhi ug sayon ra siyang makalayas. Miadto siya sa Tiro, probinsya nga ubos sa *Siria* ug *Fenicia*, mga paganong dapit. Sa panahon ni Jesus, ang

²⁷ Giingnan siya ni Jesus: “Pakan-og una ang mga anak. Dili makatarongan nga kuhaon ang ilang pagkaon ug ilawog sa mga iro.” ²⁸ Apan mitubag siya: “Oo, Ginoo, apan bisan ang mga iro ilalom sa lamesa makakaon sa momho sa mga anak.” ²⁹ Unya, giingnan siya ni Jesus: “Tungod sa imong gisulti, padayon paglakaw. Mipahawa ang yawa sa imong anak.” ³⁰ Sa balay nakita sa babaye nga naghigda ang bata. Wala na ang yawa.

Giayo ang bungol ug ang amang

- ³¹ Mibalik si Jesus gikan sa Tiro ug Sidon, ug miadto sa Lanaw sa Galilea. Sa kayutaan sa Decapolis ³² gidad-an siyag usa ka bungol ug amang, ug gihangyo pagtapion sa iyang kamot sa masakiton.

³³ Gilain siya ni Jesus sa pundok, gikulkog ang dalunggan ug gihikap ang dila sa tudlong gilawayan. ³⁴ Unya, miyahat siya sa langit ug midaghong. Giingnan niya ang tawo: “Effeta,” sa ato pa, “Maabli ka.”

mga Judio nag-isip nga sila ray nakaila sa matuod nga Diyos. Kadtong lahi nilag pagtoo, gitawag og pagano. Ang mga pagano nagtoo sab og Diyos, apan lahi ang ilang pamaagi sa pagpadayag sa pagtoo.

Tungod sa pagpalayo ni Jesus gikahibalag niya ang mga pagano. Sa makadaghan nakadayeg siya sa kayano sa ilang pagtoo. Ang Diyos nagtinguha pagluwas sa tanan, apan dili ang tanan mosubay sa mao rang agianan. Ang uban mitoo ug nakaila sa Diyos; ang uban, wala tuyoa, wala makadawat sa gasa sa pagtoo, apan naghiusa sila sa pagpuyo, ug pagtrabaho; sa pagtukod og katilingbang makiangayon nga angayng puy-an sa tawo; busa, maluwas sila.

Sulod sa kapid-an ka siglo sa wala pa si Cristo naamgohan sa mga Judio ang pagtawag sa Diyos nila isip katawhan, samtang ang ubang nasod nagpangita pa Niya. Tungod ini ang mga Judio nag-isip nga pinalabi sila sa Diyos. Gita-may nila ang mga pagano nga daw mga iro.

Ang tubag ni Jesus sa babayeng pagano, nagpasundayag sa pagtamay kanila sa mga Judio. Iya ning gipamulong aron pagsulay sa pagtoo sa babaye. Gipakita dinhi nga bisag gisalikway ang mga pagano sa mga Judio, wala sila isalikway sa Diyos.

- ³¹ ...ug gihangyo...(b. 32). Paagi ni pagpangayog gahom sa Diyos, apan dili na kinahanglang mangayo pa si Jesus. Gipakita ni

³⁵ Naablihan ang dalunggan tawo ug miluag ang dila – maayo na kaayog sinultihan. ³⁶ Dayon, gidid-an sila ni Jesus sa pagsugilon ini kang bisag kinsa. Apan tungod sa iyang pagdili, misamot silag panugilon. ³⁷ Busa, nakurat ang katawhan. Nakaingon sila: “Giayo niya ang tanan; nakadungog ang bungol ug nakasulti ang amang.”

Ikaduhang milagro sa pan

(Mt 15:32)

8 ¹ Human adtong hitaboa, diha na sab si Jesus sa taliwala sa dakong pundok sa katawhan nga way makaon. Busa, gitawag niya ang mga tinun-an ug giingnan: ² “Naluoy ko pag-ayo sa katawhan. Tulo na ka adlaw nga nakig-uban sila nako ug wala silay kaon. ³ Kon papaulion ko silang gutom, tingalig kuyapan sila sa dalan. Ang uban ra ba layog gigikanan.”

⁴ Mitubag ang iyang mga tinun-an: “Asa man ta makakuhag pan ining hilit nga dapit nga paigo sa tanan?” ⁵ Nangutana siya: “Pila kabuok ang pan?” Mitubag sila: “Pito.”

Jesus sa panglihuklihod niya nga naa niya mismo, sa iyang pagkatawo, ang tanang kalagisik ug kaayohan nga atong gikinahanglan, ug gipaambit sa may sakit.

Unya, miyahat siya...(b. 34). Ngano man? Kay ang buta ug bungol nga gidala sa atubangan ni Jesus, simbolo man sa hitsas og mata ug dalunggan, apan buta ug bungol. Gidala sa mga tawo kining masakitona nga buta ug bungol aron ayohon ni Jesus, apan sila mismo nagpabiling buta ug bungol.

Dayon, gidid-an sila...(b. 36). Makita dinhi ang pamaagi ni Jesus. Layo ra ni anang mga “Krusada sa mga Milagro”! May mga higayon kanus-a ang mga katingalahan makatabang sa pagdiskobre sa mahigugmaong Diyos sa atong kinabuhi, apan sa higayon nga ipasandig na lang ang atong pagtoo ining mga butanga, mitalikod na ta sa Ebanghelyo. Ang yawa mogamit pod og mga “milagro” paglansis sa mga tawo. Gani gitintal si Jesus sa paghigom milagro (Mt 4:6). Sa atong panahon may daghang sekta nga susama ini nga midagsang sa tibuk kapupud-an. Kinsay nagpaluyo...ug unsay katuyoan ini?

- **8.1** Sa makausa pa naluoy si Jesus sa katawhan nga naminaw niya sulod sa tulo ka adlaw. Makita nga dili lang ang espirituhanon kondili, ang ekonomikanhon pod nga panginahanglan sa tawo ang gitubag ni Jesus. Kining ikaduhang milagro pagpikaspikas sa pan nahi-

⁶Gipalingkod niya sa yuta ang katawhan, gikuha ang pito ka pan ug nagpasalamat. Iya ning gipikaspikas ug gihatag sa mga tinun-an aron iapudapod sa katawhan. Ug gibuhat ni. ⁷May pipila sila ka gagmayng isda nga iyang gipanalanginan; ug gipabahinbahin.

⁸Nangaon ug nangabusog ang katawhan. Gitigom nila ang nahibilin ug nakahipos silag pito ka bukag nga puno sa gagmayng piraso. ⁹Mikabat sa 4,000 ka tawo ang nakakaon. Dayon, gipapauli sila ni Jesus. ¹⁰Misakay siya sa sakayan uban sa iyang mga tinun-an. Ug nangadto sila sa yuta sa Dalmanuta.

Nganong nangayo silag timaan?

(Mt 16:1; Lc 12:54)

• ¹¹Nangabot ang mga Pariseo ug nakiglantogi ni Jesus. Sa tinguha nga mapaulawan si Jesus, nangayo silag timaan gikan sa langit. ¹²Nakapanghupawg lawon si Jesus nga miingon:

tabo sa layong utlanan sa Galilea, diin ang labing daghan sa lumolupyo mga pagano.

Ang duha ka asoy sa pagpikaspikas sa pan nagkalahi dili lang sa gidaghanon sa pan kondili, sa gidaghanon sab sa mga tawo. Ang unang milagro nahitabo uban sa mga Judio ug ang ikaduha uban sa mga Griyego nga lahing tinoohan sa mga Judio.

Angayng hinumdoman nga sa kasaysayan sa Simbahan hangtod karon dunay mga tawo nga, sama ni Cristo, andam motahan sa kaugalingon ug mopaambit sa kinabuhi aron pag-alagad sa nanginahanglan.

- 11. Basaha ang katin-awan sa Mt 16:1.

Gisultihan ni Jesus ang iyang mga tinun-an sa pagmatngon aron dili sila mahisama sa mga Pariseo, apan dili sila makapaminaw, kay kaon ray diha sa hunahuna.

ANG MGA PARISEO

May mga tawo kansang nahibaw-an mao ra ang naa sa mga libro nga ilang nabasa ug ang kaugalingong pangaggas. Ingon ana ang mga Pariseo. Mao ray ilang gihunahuna ang nasulat nga Balaod sa ilang tinoohan.

Dili sila makakita sa mga bunga sa wali ni Jesus. Dili sila makakita sa mga tawo nga napukaw sa kamatuoran sa ilang kahimtang ug karon puno na sa paglaom sa kinabuhi. Dili nila makita ang kalihokan sa Diyos nga nagluwas sa mga kabos.

...*walay timaan...*(b. 12). Nagtahod si Jesus sa atong kagawasan ug dili siya mamugos kon dili ta buot moila ug modawat sa kamatuoran.

“Nganong nangayog timaan ang katawhan karon? Sa pagkatinuod, sultihan tamo, walay timaan nga ihatag.” ¹³Unya, iya silang gibiyaaan. Misakay siyag usab sa sakayan ug mitabok sa lanaw.

¹⁴Nalimot ang mga tinun-an pagdala ubay-ubay nga pan. Usa na lang kabuok ang nahabilin sa sakayan. ¹⁵Unya, gipasidan-an sila ni Jesus: “Bukha kanunay ang inyong mata. Pagbantay sa patubo sa mga Pariseo ug ni Herodes.” ¹⁶Nag-ingnanay sila sa usag-usa: “Nakita niya nga wala tay pan.”

¹⁷Nakamatikod si Jesus busa, nangutana siya: “Nganong naghigot mo sa nakulang nga pan? Wala ba mo makakita o makasabot? Tinakpan ba ang inyong salabotan? ¹⁸May mata ba mo nga dili makakita ug dalunggan nga dili makadungog? Wala ba mo mahinumdom ¹⁹sa pagpikaspikas ko sa lima ka pan alang sa 5,000 ka tawo? Pila ka

Sa tibuok Ebanghelyo, kanunayng giatubang ni Jesus ang mga Pariseo, ang tinahod ug gamhanan nga kapunongan. Sikat kaayo sila sa katilingban sa mga Judio, apan kanunayng nisupak ni Jesus. Kon nia pa si Jesus karon, dili ba kaha mosupak niya ang pipila ka gamhanang kapunongan sa Simbahan?

Unya gipasidan-an...(b. 15) sa ato pa, ang ilang pagtulun-an (Mt 16:12). Nahadlok si Jesus nga tungod sa kayano sa iyang mga tinun-an dali ra silang madala sa kaabtik ug sa kailado sa mga Pariseo. Gipasidan-an sila nga ang relihiyon ining mga tawhana sayop og sukaranan.

Ang mga Pariseo naila sa ilang karelihiyoso. Nasayod sila nga ang pag-alagad sa Diyos maoy labing importantanti. Mao nga nahimo silang sikat ug inila sa katilingban. Taas silag edukasyon ug mihukom pag-alagad sa Diyos labi na sa paggiya sa mga “makasasala” o sa walay kabangkaagan sa tinoohan.

Ang mga Pariseo andam nga moalagad sa Diyos, apan alang nila kinahanglang gantihan sila sa Diyos sa ilang gibuhat. Buot sila nga dili makautang sa Diyos mao nga maglikay sila pagpakasala, kay tingale unyag nagkinahanglan sila sa pasaylo sa Diyos.

Ang mga Pariseo hana sa teyolohiya, apan diha ra ni taman sa ilang ulo, wala makatuhop sa kinatibuk-an sa ilang pagkatawo, mao nga wala sila makaila ug makasinati sa gugma ug kaluoy sa Diyos.

Ang gilikayan nila pag-ayo, mao ang pagpakigsuod sa uban, kay naay kahadlok nga tingalig madiskobrehan ang tinuod nilang pagkatawo. Busa, himantayon sila. Nasayod sila sa ilang

bukag ang napuno sa salin nga nahipos?” Mitubag sila: “12.”²⁰ “Sa pito ka pan alang sa 4,000, pila ka baskit sa nasalin ang natigom?” Mitubag sila: “Pito.”²¹ Unya, giingnan sila ni Jesus: “Wala ba gihapon mo makasabot?”

Giayo ang buta sa Betsaida

- ²² Sa Betsaida gihangyo si Jesus sa pagtapon sa kamot sa gidalang buta.²³ Gigunitan niya sa kamot ang buta ug giagak padulong sa gawas sa balangay. Gidihogan niyang laway ang mata ug gitapin-an sa iyang kamot. Nangutana siya: “May makita ka na ba?”²⁴ Ang tawo nga nakakita nag dyotay mitubag: “Nakita ko ang mga tawo nga daw mga kahoy, apan naglakaw.”²⁵ Gitapin-ag usab ni Jesus ang mata sa buta ug nakakita na siyang maayo. Nabalik ang panan-aw, ug nakaklaro na siya sa tanan.

²⁶ Unya, gipapauli siya ni Jesus ug giingnan: “Ayawg balik sa balangay.”

Mipadayag si Pedro sa pagtuo

(Mt 13; Lc 9:18; Jn 6:69)

- ²⁷ Nangadto si Jesus ug ang mga tinun-an sa kabalangayan nga naglibot sa Cesarea Filipino. Sa diha pa sila sa dalan, nangutana siya: “Alang sa katawhan, kinsa ko?”²⁸ Mitubag sila: “May nag-ingon – si Juan nga Magbu-

bunyang. Ang uban – si Elias o usa sa mga propeta.”

²⁹ Nangutana si Jesus. “Alang ninyo, kinsa man ko?” Mitubag si Pedro: “Ang Cristo ka.”³⁰ Ug gidid-an sila sa pagpanugilog kinsa siya.

³¹ Unya, misugod siya pagtudlo nila: ang Anak sa Tawo kinahanglang mag-antos sa daghang butang. Isalikway siya sa mga magulang, mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod. Patyon siya, apan human sa tulo ka adlaw mabanhaw.³² Misulti ini si Jesus sa way lipudlipod. Unya, gidala siya ni Pedro sa daplin ug gibadlong.³³ Apan sa paglingi ni Jesus nakita niya nga duol kaayo ang iyang mga tinun-an busa, gibadlong niya si Pedro ug giingnan: “Pahawa Satanas! Ang imong hunahuna wala maggikan sa Diyos kondili, sa tawo.”

Pas-ana ang imong krus

(Mt 16:24; Lc 9:23)

- ³⁴ Gitawag ni Jesus ang katawhan ug ang mga tinun-an ug giingnan: “Kon buot mong mosunod nako, isalikway ang inyong kaugalingon, pas-ana ang krus ug sunod nako.”³⁵ Kay ang buot moluwas sa kinabuhi, mawad-an ini, ug ang motahan sa kaugalingong kinabuhi tungod nako ug sa maayong balita, nagluwas ini.

kakulangan, apan taas ra ang ilang garbo sa pag-angkon ini atubangan sa Diyos ug sa mga tawo. Busa, tabonan nila kutob sa mahimo ang ilang kasaypanan pinaagi sa pagpakita nga hingpit sila, hangtod nga misamot na hinuon ang ilang ka tigpakaaron-ingnon.

- ²². Ang pagkahigmata sa tawo dili diha-diha nga mahitabo. Inanay ning proseso sa pagkapukaw niya sa iyang kahimtang sa panghitabo sa palibot hangtod nga makaamgo siya sa kamatuoran. Ingon ini ang nahitabo sa buta nga giayo ni Jesus.

CRISTO – ANG ANAK SA TAWO

- ²⁷. Ang Ebanghelyo naglantaw na sa unahan sa dangatan ni Jesus. Ang apostoles dili makadawat nga mahitabo ni sa ilang magtutudlo.

Ang *Cristo ka* (b. 29). Griyego ang pulong “Cristo”. Parehas rag kahulogan sa Hebreo nga “Mesiyas”. Dili ni ngalan sa tawo kondili, titulo, sa ato pa: “Ang dinihogan o ang gihalad alang sa

Diyos. Sa mga Judio, ang Mesiyas nagkahulogan sab og “Manluluwas”, kay moluwas man siya sa katawhan, sama ni Abraham, ni Moises o ni David. Diha na sa hunahuna sa apostoles nga si Jesus ang Cristo, ang moluwas nila, apan dili sila makasabot ug dili makadawat nga ang *Anak sa Tawo kinahanglang mag-antos...*

Nganong gitawag ni Jesus ang kaugalingon ug *Anak sa Tawo*? Una, kay ang Biblia naghisgot sa Anak sa Tawo nga gikan sa Diyos. Manaog siya aron paghukom ug pagmando sa tanang kanasoran. (Dn 7:13). Ikaduha, kay si Jesus hingpit nga tawo nga magdala sa kaugmaon sa kalibotan.

...*kinahanglang mag-antos...* (b. 31). Isalikway siya sa kadagkoan sa nasod kay kini ang dangatan ni bisag kinsa nga mosaksi sa kamatuoran ug mobarog kanunay alang sa hustisya ug sa katawhan. Kinahanglang mamatay siya, kay kini ra ang paagi nga maluwas niya ang kalibotan.

- ³⁴. ...*ang motahan sa...* (b. 35). Daghan

³⁶ Unsay kapuslanan sa pagpanag-iyang sa tibuok kalibotan kon malaglag ang imong kaugalingon? ³⁷ Ug unsay imong ikahatag aron makuha mog balik ang kinabuhi? ³⁸ Sultihan tamo: Ang maulaw nako ug sa akong mga pulong taliwala sa katawhang mananapaw ug makasasala, maulaw sab niya ang anak sa tawo inig-abot ini uban sa balaang mga anghel diha sa himaya sa iyang Amahan.

Ang pagkausab sa pamayhon

(Mt 17:1; Lc 9:28)

9 ¹ Ug mipadayon siya: “Sa pagkatinuod, sultihan tamo, may pipila dinhi nga dili mamatay hangtod nga makita nila ang pag-abot nga gamhanan sa Gingharian sa Diyos.”

² Human sa unom ka adlaw gidala ni Jesus si Pedro, Jaime ug Juan sa taas nga bukid. Didto nausab ang iyang pamayhon sa ilang atubangan. ³ Bisan ang iyang gisul-ob midan-ag. Walay makapaputi sama ini sa tanang paputi sa tibuok kalibotan. ⁴ Nagpakita nila si Elias ug si Moises nga nakig-istoryahay ni Jesus.

⁵ (Unya, giingnan ni Pedro si Jesus: “Ginoo, maayo nga nia ta dinhi. Mag-

himo tag tulo ka tolda. Usa alang nimo, usa kang Moises ug usa kang Elias.” ⁶ Wala siya masayod sa iyang gisulti. Unya, gidaog sila sa dakong kahadlok. ⁷ Apan naporma ang usa ka panganod nga mitabon ug milandong nila. Gikan sa panganod nadungog ang mga pulong: “Kini ang hinigugma kong anak. Pamatia siya.” ⁸ Sa paglingi kalit nga wala na silay nakita gawas ni Jesus.

⁹ Samtang nagdulhog sa bukid gipinahan sila ni Jesus sa dili pagpanugilon sa ilang nasaksihan hangtod nga ang Anak sa Tawo mabanhaw sa mga patay. ¹⁰ Busa, ila ning gitago sa ilang kaugalingon. Hinuon, nagpangutan-anay sila sa kahulogan sa pagkabanhaw sa mga patay.

Ang pangutana bahin ni Elias

¹¹ Sa kataposan, nakapangutana sila ni Jesus: “Dili ba, husto man ang mga magtutudlo sa balaod sa ilang pag-ingon nga mag-una si Elias pag-anhi.”

¹² Si Jesus mitubag: “Tinuod na. Moanhi pag-una si Elias aron pagbag-o sa tanan. Apan nganong nasulat man nga mag-antos ang anak sa tawo ug bugalbugalan? ¹³ Sultihan tamo nga dinhi na si Elias nga gibuhatan sa ilang nagus-

ang midagan ug mipalayo sa hagit sa Ebanghelyo busa, walay nahitabo nila ug nagpuyo sila sa naandang kinabuhi. Apan sa ngadtongadto mawala sila sa panumdoman sa mga tawo ug mapapas sa kasaysayan. Hinuon, mapasalamaton ta nga may isog nga mobarog ug andam motahan sa kaugalingon aron pag-alagad sa kinabuhi. Ang ilang mga mithi mikaylap ug nagpadayon hangtod karon. Dili nato malimtan si Padre Rudy Romano ug Tulio Favali, Dionisio Malalay ug uban pang alagad sa Simbahan. Dili sab nato malimtan ang yanong katawhan sama ni Mateo Olivar, Pantoy Pepito, Dioscoro Kamingawan, Jaime Monteza, Victoria Hatague ug daghan pang mga aktibo sa katilingbang kristohanon. Wala sila magmakuli paghalad sa ilang kinabuhi tungod ni Cristo ug sa Maayong Balita. Ang ilang ngalan nasilsil sa kasaysayan sa Simbahan. Nahimo ning mas mabulokon gumikan nila.

...*pas-ana ang krus* (b. 34). Sa ato pa, kon buot tang mosunod ni Jesus, buhaton nato ang sama sa iyang gibuhay nga mihatod niya sa kamatayan. Ang hamtong nga magtotoo mao ang andam paghalad sa kinabuhi alang sa uban. Sa laing pagkasulti, itaya nato ang kaugalingon alang sa mas hamili ug balaanong kawsa. Busa, inay kaugalingon ray lantawon, palapdan ang

panglantaw nga molatas sa naandan diin ang gihatagag gibug-aton dili na ang kaugalingon kondili, ang kinabuhi sa katawhan ug sa palibot. (Mc 10:30).

Pamalandongi ang giingon ni Jesus nga *tungod nako o alang nako* ug dili tungod ug alang sa Diyos, kay ang Diyos naa na sa pagkatawo ni Jesus mismo busa, nagtawag siya aron motubag ta ug motahan sa atong kaugalingon sa misyon nga iyang gisangon.

Ang maulaw nako... (b. 38) ang mga kaaway sa matinuod-anong misunod ni Jesus mao ra sab ang nagpatoo nga kristyanos sila. Wala silay kaluoy sa pagdaot ug pagbutangbutang sa matinuod-anon sa ilang baroganan ug panglantaw. Sila ang giingon ni Jesus nga mga kaliwat sa mananapaw, kay miangkon kunohay nga nagtotoo sila sa Diyos, apan diay nag-alagad sa mga diosdios.

• **9.1** Ang pagkausab sa panagway ni Jesus sentro sa Ebanghelyo ni Marcos. Dili sulagma nga gidala ni Jesus ang tulo ka tinun-an sa bukid sama ni Moises nga mitungas sa bukid Sinai aron pagsinati sa Diyos. May mga higayon nga mapaminaw ug masinati nato ang Diyos ug ang iyang mensahe sa kahilom (Mt 4:8; Mt 28:16).

tohan, ingon sa gisulti sa Kasulatan bahin niya.”

Ang espiritung amang

• ¹⁴ Sa dapit diin gibiyahan nila ang ubang tinun-an nakita nga gialirongan ni sa daghang tawo, ug may pipila ka magtutudlo sa balaod nga nakiglantogi nila. ¹⁵ Natingala ang katawhan sa pagkakita nila ni Jesus ug nanalagan sa pagduol niya. Unya, nangatahoran sila.

¹⁶ Nangutana si Jesus: “Unsay gilantogian ninyo?” Mitubag ang usa sa pundok. ¹⁷ “Ginoo, gidala ko ang anak kong lalaki nga may espiritung amang. ¹⁸ Kon molihot na ni, ilamba siya sa yuta ug magbula ang iyang baba; magkagot ang gipon ug motuskig. Gihang-yo ko ang imong mga tinun-an sa

pagpapahawa sa yawa, apan dili sila makahimo.”

¹⁹ Mitubag si Jesus: “Katawhan nga walay pagtoo! Hangtod kanus-a pa nga mag-uban ko ninyo? Hangtod kanus-a pa nga magpailob ko? Dad-a siya diri.”

²⁰ Gidala ang bata. Sa pagkakita sa espiritu kang Jesus gipakurog niya ang bata, ug natumba ni, nagligidligid sa yuta ug nagbula ang baba. ²¹ Unya, nangutana si Jesus sa amahan: “Kanus-a ni magsugod?” Mitubag siya: “Sukad sa pagkabata. ²² Kanunay siyang ilabay sa kalayo o sa tubig aron paglaglag niya. Kon may mahimo ka, kaluy-i ug tabangi mi.”

²³ Giingnan siya ni Jesus: “Ngonngan miingon ka ‘kon may mahimo ka.’ Mahimo ang tanan sa may pagtoo.”

²⁴ Misinggit dayon ang amahan sa bata:

Kinsa si Jesus? Gitubag ni ni Pedro, apan karon ang Amahan mismo mihatag ug tubag. Si Jesus mao ang Pinanggang Anak. Ang way kataposang gugma sa Amahan mahatagag katunaman pinaagi sa Anak nga miambit sa kaugalingong pagkaDiyos. Si Jesus maoy Pinili sa Diyos, ang Manluluwas nga gipahibalo sa mga Propeta (Is 42:11; Lc 3:21).

Si Moises ug si Elias importanting mga tawo sa Biblia. Miduol sila ni Jesus. Ang Diyos sa daghang higayon ug sa nagkalainlaing paagi misulti pinaagi sa mga propeta (Heb 1:1), apan karon ang kaugalingong Anak mao nay iyang gipadala: “Patalinghugi Siya” (Dt 18:19), ang Propeta sa tanang propeta.

... usa ka sa panganod... (b. 7). May pipila ka hitaba sa Biblia nga naghisgot sa panganod. Kasagaran nagtmailhan ni sa natago ug tulukibong presensya sa Diyos (Ex 19 ug 1 H 8:10).

Sa paghimog milagro ni Jesus nagpasabot ni nga dili hingpit kining kalibotana.

Karon natukas og gamay ang tabil. Nasabtan sa apostoles nga duol na ang Pagkabanhaw sa Anak sa Tawo. Sa dili madugay ilansang siya sa krus ug sa dili sab madugay himayaon siya sa Amahan. Ang panganod ug ang bisting naggilak nagtmailhan ining mysteryoha nga buot ipakita kanato ni Jesus: dihang mabanhaw siya sa mga patay, ang tanan sa iyang pagkatawhanon mabaliin sa BAG-ONG KINABUHÌ ug buot siyang mopaambit ini sa tagsa-tagsa nato ug sa tanang binuhat.

Mao ni ang tubag sa Amahan alang sa Apostoles nga nangandoy sa ginghaarian sa Diyos, bag-ong kasaysayan ug bag-ong panahon kanus-a ang hustisya sa Diyos maghari sa kalibotan. Wala siya mag-andam og Paraiso dinhi sa yuta, ug ang kalibotan mabag-o kon mosunod ta sa dalan sa Anak ug moambit sa iyang kasakitan.

Sa pagkausab sa Panagway ni Jesus ang apostoles nakasinatig dyotay sa pagkabanhaw.

Bag-o ning kasinatiana ug talagsaon. Nag-aghat nila sa pagpabilin sa bungtod uban ni Jesus, bahala na ang mga tawo sa ubos: ang gipang-gutom ug nag-antos nga nangandoy sa tibook kaluwasan. Apan unya nanglungsong sila. Gipasinati sila sa pagkabanhaw aron madasig sa pagpadayon sa ilang gimbuhaton bisan pa sa mga pagsulay.

• 14. ...*may pagtoo* (b. 23). Daghan ang dagkong kausaban sa kalibotan nga dili katoohan, apan nahimo ang tanan gumikan sa mga matoohon. Walay dili mahimo sa Diyos, apan kasagaran walay mahitabo nga milagro, kay kulang tag pagsalig sa Diyos ug sa atong kaugalingon.

Ngonngan dili... (b. 28) Nakapangutana ang mga apostol. Dili ba, gihatagan man silag gahom sa pag-abog sa mga panulay? Apan wala sila makaamgo nga kulang silag pagtoo; nalimot sila nga kumingking ra sila sa Magtutudlo. Busa, ginawong sila pag-ingon ni Jesus: “Walay pag-too!” May daghan nato nga naghunahuna nga dako tag pagtoo sa Diyos, apan diay wala tay nahimo bisag gamay.

Ang pag-ampo... (b. 29). Sa Ebanghelyo ni Marcos kaupat ra hisgoti ang pag-ampo, kay dili bag-o sa mga Judio ang pag-ampo. Igo ra alang nila ang pagbasa sa mga Salmos sa Biblia.

Unsay Pag-ampo? Pag-inambitay tali sa Diyos ug sa tawo. Daghan ang pamaagi sa pag-ampo, apan usa ra ang tumong: pagpahimutang sa kaugalingon aron maandam pagpaminaw sa Diyos. Unsaon ug asa nato mapaminaw ang Diyos? Mapaminaw nato ang Diyos kon andam tang maminaw sa kaugalingon: sa atong pagbati, problema ug pangandoy sa kinabuhi; mapaminaw nato ang Diyos sa kinasingsing nga pagpaminaw sa uban; pagpaminaw sa ilang mga binuhat, labi na sa panghitabo sa palibot ug sa dagan sa kasaysayan. Mapaminaw sab nato ang

“Mitoo ko. Apan tabangi ang kawala koy pagtoo.”

²⁵ Nakita ni Jesus nga nagkadaghan ang tawo. Busa, miingon siya: “Espiritu nga bungol ug amang, mandoan tikaw: Biyai ang bata ug ayaw nag balik.”

²⁶ Natay-og ang espiritu ug mikurog ang bata. Uban sa sakit nga singgit migawas ni sa bata nga nagbuy-od daw patay. Miingon ang mga tawo: “Patay na siya.”²⁷ Apan gigunitan siya ni Jesus sa kamot ug gialsa. Mitindog ang bata.

²⁸ Sa sulod na sa balay, ang mga tinun-an ni Jesus nangutana: “Nga-nong dili mi makapalagpot sa daotang espiritu?”²⁹ Mitubag siya: “Ang pag-ampo lang ang makalagpot ining matanga sa daotang espiritu. Wala nay lain.”

Pasidaan na sab sa pag-antos

(Mt 17:22; Lc 9:43)

• ³⁰ Mibiya sila adtong dapita ug nangadto sa Galilea. Apan dili buot si Jesus nga mahibalo ang katawhan ug hain siya,³¹ kay nagtudlo man siya sa

iyang mga tinun-an. Miingon siya: “Itugyan ang Anak sa Tawo sa kamot sa katawhan; patyon siya ug mabanhaw human sa tulo ka adlaw.”³² Wala makasabot ang mga tinun-an, apan nahadlok sila pagpangutana sa buot ipasabot.

Kinsay kinadak-an?

(Mt 18:1; Lc 9:46; 18:17; 22:24)

• ³³ Miabot sila sa Cafarnaum. Sa sulod sa balay nangutana si Jesus: “Unsay inyong gilalisan samtang diha pa ta sa dalan?”³⁴ Wala sila motubag, kay naglalis man sila kinsay labing dako nila.

• ³⁵ Milingkod siya, mitawag sa 12 ug miingon: “Ang buot mahiuna, kinahanglang maulahi. Alagaran niya ang tanan.”³⁶ Unya, mikuha siyag gamayng bata nga gibutang sa taliwala ug giagbayan. Miingon siya:³⁷ “Ang modawat sa bata sama ini, sa akong ngalan, modawat nako. Ang modawat nako, modawat dili nako kondili, sa Nagpadala nako.”

Diyos pinaagi sa pagbasa sa Balaang Kasulatan, sa liturhiya sa pagtulun-an sa Simbahan ug uban pa. Kining tanan makab-ot kon ubanan sa kahilom ug kalinaw sa atong kailadman.

Gipakita ni Jesus unsaon pagpagula sa mga daotang espiritu, kay kasagaran panghingusgan sa mga daotang espiritu ang pagpadaghan sa mga babag kon mohukom na ta pagsunod ni Jesus (Mt 12:43; 13:19).

• 30. Dyotay na lang ang nahibilin sa panahon ni Jesus. Kinahanglan nga iya ning igahin sa pag-andam sa mga tinun-an alang sa pagpadayon sa bug-at nga buluhaton nga iyang gisugdan. Wala silay nasabtan bahin sa Kamatayon ug Pagkabanhaw ni Jesus. Ilang gilikayan kining maong isyu, kay dili sila buot masayod ini hangtod nga mibati si Jesus nga nag-inusara siya. Wala sila makasabot, hangtod nga nahitabo na ni.

ANG MGA SULUGOON

• 33. Mibalik ang mga apostol sa Cafarnaum, ang sentro sa ilang misyon. Tingali didto sila moabot sa balay ni Simon Pedro.

Bisag nasugdan na pagkaumul ang ilang pagkatawo ug nagsangyaw na sila sa Gingharian sa Diyos, nagpabilin sa ilang ulo ang naandang panglantaw sa pangulo: Ang Pangulo morag hari, momando, modominar, magpatahod,

magpaalagad. Busa, gibadlong sila ni Jesus. Dili ni ang matang sa pagkapangulo nga iyang gitinguha, kay moresulta lang ni sa panglupig ug panaugdaog. Ang matuod nga pangulo mapaubsanong moalagad, sama sa iyang gibuhat. Busa, mikuha siyag bata.

Ang modawat sa bata...(b. 37). Ang bata walay imlowensya ug gahom; walay ikahatag, kay nagsalig pa siya sa mga hamtong. Sama sila sa mga kabos nga walay gisaligang bahandi, gahom ug dungog. Ang mensahe ni Jesus mao nga kon modawat ta nila, modawat sab ta niya sa ingon, dawaton sab ta sa Diyos.

ANG DIGNIDAD SA TAWO

• 35. Nganong makig-uban man si Jesus sa mga kabos ug sinalikway? Ang iyang gibuhat sukwahi sa naandan sa bisag asang sosyedad. Kasagaran, ang mga kabos giyam-iran, gipadaplin, gipalay-an, kay para sa daghang dato, sama sila sa basura nga walay kapuslanan. Apan ang pagpakig-unong ni Jesus sa kabos nagpaila sa dako niyang gugma. Para niya ang matag tawo angayng hatagan ug luna ining kalibotana, kay bilihin siya ug gibuhat sa dagway ug larawan sa Diyos. Busa, ang walay gahom ug tingog angayng paminawon, kay ang ilang tingog tingog sa Diyos, ang lawom nilang pangandoy pangandoy sa Diyos. Ug angay silang sangonan sa pag-umul sa bag-ong kalibotan diin ang gugma, hustisya ug kalinaw sa Diyos maghari.

• ³⁸ Miingon si Juan: “Ginoo, naka-kita mig tawo nga nagpalagpot sa yawa sa imong ngalan. Amo siyang gibadlong, kay dili ta siya kauban.” ³⁹ Mitubag si Jesus: “Ayaw siyang did-i. Walay makahimog milagro sa akong ngalan nga mosultig daotan batok nako. ⁴⁰ Ang dili supak nato dapig nato.

⁴¹ Sa pagkatinuod sultihan tamo, ang mopainom ninyog tubig, kay iya mo ni Cristo ug nagdala sa iyang ngalan, gantihan.

Ang makaangin sa sala

(Mt 18: 16:13; Lc 17:1)

• ⁴² Mas maayo pa nga itambog sa dagat hiniktan ang liog og dakong galingan nga bato ang makaangin sa sala sa usa sa akong matoohon.

⁴³ Kon ang usa mong kamot makaduhig nimo sa pagpakasala, putla ni! Mas maayo nga mosulod ka sa kinabuhi nga usa ray kamot kay sa mahulog sa impierno, sa kalayo nga way

pagkapalong, nga may duha. ⁴⁵ Kon ang usa ka tiil makaduhig nimo sa pagpakasala, putla ni! Mas maayo nga mosulod ka sa kinabuhi nga usa ray tiil kay sa mabalhog sa impierno nga may duha. ⁴⁷ Kon ang usa ka mata makaduhig nimo sa pagpakasala, lugita ni! Mas maayo nga mosulod ka sa Gingharian sa Diyos nga usa ray mata kay sa matambog sa impierno nga may duha. ⁴⁸ Didto dili *mamatay ang mga ulod nga mout-ot nimo ug dili mapalong ang kalayo*. ⁴⁹ Kay ang matag usa templahan sa kalayo ug ang tanang sakripisyo templahan sa asin.

⁵⁰ Maayo ang asin. Apan kon mawad-an ni sa kaparat, unsay iasin ini? Pagbaton mog asin sa inyong kaugalingon ug pagpakigdait sa usag usa.”

Diborsyo

(Mt 19:1; 5:31; Lc 16:18)

10 • ¹ Mibiya si Jesus adtong dapita ug miadto sa probinsya sa Juda,

ANG UBANG SIMBAHAN

• ³⁸. *Ayaw siyang did-i* (b. 39). Samtang giandam ni Jesus ang iyang apostoles aron mapiniyalan sa Simbahan, may ubang pundok nga nagsangyaw sa Maayong Balita ug nagpaula sa mga yawa. Karon pod may daghan nga relihiyosong pundok nga nahimulang sa Simbahang katoliko ug naghimog kaugalingong apostolado. Usahay batok ni sa Simbahan ug makahagit ini. Kon nakadani silag daghan nagpasabot nga daghan pang kaigsoonan nga wala nato maabot sa wali; kon gihugopan silag ubay-ubay, gumikan ra sab ni sa atong Simbahan nga nanginahanglag kausaban sa pamaagi; sama sa mas lawom ug matinuon-anong pagtuon sa Ebanghelyo, sa pagtubag sa panginahanglan sa panahon, sa pagpaapil sa mga yanong magtoo aron manggilabot sa kalihokan sa pagpalambo sa diwa sa panaghiosa ug panag-ingosonay sa Gagmayng Kristohanong Katilingban.

Angay sab nga hatagag pagtagad ang kalit nga pagdagsang sa lainlaing sekta nga pundamentalista. Ang makapasubo kay supak ni sa bisag unsa nga katoliko ug nagsalikway sa daghang nindot nga kabilin sa tinooan, sama pananglit sa pagpasidungog ni Maria nga inahan ni Jesus. Nagapos sila sa mga teksto sa Biblia ug ilang gipili ang mohaom sa ila rang katuyoan.

Naghimo silag saba nga pagbutyag sa mga milagro nga ila kunong nahimo; ilang gihulga ang mga tawo sa kuno makalilisang nga silot tungod sa pagpakigsinabtanay tali sa ubang tinooan labi na sa Simbahang Katoliko. Hinuon naay bug-at nga ebidensya nga daghan ining

mga sektaha ang gipaluyohan sa adunahang mga nasod alang sa ekonomikanhong interes.

Kay ang Simbahan karon naglaban man sa mga kabos ug nagsangyaw sa kaangayan, ang mga mapahimuslanon nga nahulga ini, maning-kamot pagdaot ug pagguba sa Simbahan.

• ⁴². Basaha pod ang katin-awan sa Mat. 18:6.

...*mosulod ka...*(b. 45). Ang Gingharian sa Diyos dili lang lugar, apan kahimtang diin naa ang katungod sa kinabuhi ug ang Diyos nasinati sa katawhan. Pinaagi ini nagkahiusa sila, nabago ang ilang pagkatawo ug nahimong mga Anak sa Diyos, igsoon sa usag-usa.

Pagbaton mog asin... (b. 50). Nagtapos ni sa pamahayag ni Jesus human sa panaglalis kinsay labing dako nila (9:34). Niining paagiha wala nay magdaugdaog, kay wala may labaw. Ang kinaiya sa asin motimpla, sa ato pa, kita ang paglaom ug kalipay sa uban. Nagkahulogan sab ni sa kamaugnaon diin ang mga hiyas sa matag-usa ginambitan diha sa Kristohanong Katilingban. Busa, bag-o tang tawo, tugob sa kinabuhi nga bisan sa panagbangi naa kanunay ang tinguha sa ingsoon nga pakig-uli ug pagtinahoray.

ANG KAMINYOON

(Tan-awa ang katin-awan sa Mt 18:6).

• **10.1** Ang Biblia klarong namahayag sa Plano sa Diyos kabahin sa pagkalalaki ug pagkababaye. Gihimo nga *lalaki ug babaye*, sa ato pa, dili hingpit ang tagsa tagsa. Gibuhay sila sa Diyos

unahan sa suba Jordan. Gihugopan na sab siya sa dagkong panon sa katawhan nga iyang gitudloan sumala sa naandan. ²Nanganha pod ang pipila ka Pariseo nga nangutana aron pagsulay niya: “Makataronganon ba nga ang bana makigdiborsyo sa asawa?” ³Misumbalik siyag pangutana: “Unsay gisugo ni Moises” ⁴Mitubag sila: “Gitugot ni Moises ang pagsulat og kalig-onan sa panagbulag alang sa diborsyo.”

⁵Giingnan sila ni Jesus: “Nagsulat si Moises ining balaora alang ninyo, kay gahi mog ulo. ⁶Apan sa sinugdan, sa pagbuhat sa kalibotan, *gihimo sila sa Diyos nga lalaki ug babaye.* ⁷Tungod ini ang lalaki mobiya sa amahan ug inahan aron makighiusa sa asawa. ⁸*Ang duha mausa ka lawas.* Dili na sila duha kondili, usa ka lawas. ⁹Busa, dili bulagon ni bisag kinsa ang ghihusa sa Diyos.

¹⁰Sa sulod sa balay nangutana pag-usab ang mga tinun-an bahin ini. ¹¹Giingnan sila: “Ang makigdiborsyo sa

asawa ug magminyog lain, nanapaw batok sa asawa. ¹²Ang babayeng makigdiborsyo sa bana ug magminyog lain nanapaw sab.”

Paaria ang mga bata

(Mt 19:13; Lc 18)

• ¹³Gipadala sa katawhan ang gagmay nilang anak aron matapin-an sa kamot ni Jesus, apan gipangasab-an sila sa mga tinun-an.

¹⁴Sa pagkamatikod ni Jesus, nasuko siya pag-ayo. Miingon siya: “Paaria nako ang kabataan. Ayawg pugngi, kay ang Ginghamian sa Diyos ilaha sa sama nila. ¹⁵Sa pagkatinuod, sultihan tamo, ang dili modawat sa Ginghamian sa Diyos sama sa bata dili makasulod ini. ¹⁶Unya, gigakos niya ang kabataan, gitapin-an sa iyang kamot ug gipanalanginan.

Si Jesus ug ang adunahan

(Mt 19:16; Lc 18:18)

• ¹⁷Sa dayon nang lakaw ni Jesus alang sa laing panaw, may tawong mi-

nga managsama ug gusto niya nga mahiusa sila sa bugkos nga mas hugot ug lig-on kay sa bugkos tali sa ginikanan ug mga anak (Gen 1:26; 2:24).

Apan kining planoha sa Diyos wala tahora sa tawo tungod sa duha ka katarongan.

Ang una mao nga ang kadaghanan sa mga lalaki mas kusgan kay sa mga babaye. Tungod ini gipangag-ija nila ang mga asawa daw butang. Sa laing bahin ang gugma sa tawo dili sama sa gugma sa Diyos, kay ang ilang gugma dili man kinatibuk-ang pagtahan sa kaugalingon; dunay kinutoban. Alang sa Diyos ang gugma ug pag-inunongay dili mabulag. Ang Diyos maunongon kanunay sa iyang ghihigugma. Kanunay ning namatud-an sa paglapas sa tawo sa kasabotan. Tungod sa iyang pag-unong naManluluwas siya sa tanan.

Ang gugma ug pag-inunongay balaod sa kaminyoon. Walay laing pamaagi. Ang mga pulong ni Jesus pranka ug way lipudlipod bisag giunsa pa siya pagbirabira aron mopabor sa panagbulag. Unsay iyang ikasulti kon magluib ang kapikas? Dili ni makapawala sa gipanumpa-an. Mao sab ni ang baroganan sa Simbahan bisag nakasabot ug naluwo sa nabiktima sa pagluib. (Mt 5:31).

Dili na sila duha (b. 8). Ang teksto sa Genesis nag-ingon: *mahimo silang usa* (2:24). Kining maong tudling mahimong sabton isip mithi nga angayng kab-oton sa managtiayon. Apan ang giingon ni Jesus mao nga *ang bana ug asawa dili na duha, apan usa ka lawas.* Niining pa-giha dili na maputol ang bugkos sa kaminyoon.

Busa, dili bulagon... (b. 9). Wala ipang-himaraot ni Jesus ang panagbulag, kay nasayod siya nga dili matapos ang pangatarongan. Apan wala niya hatagig awtoridad ang buot mopuyyop sa konsensya sa nagkabulag nga magtiayon nga morag wala na silay tulubagon sa usag usa.

• 13. Bisag walay anak makitag unsa kalumo ang kasingkasing ni Jesus. Nangangha siya sa misteryo sa kinabuhi nga daghag posibilidad ug nakita niya ang larawan sa Amahan bisan sa bata nga wala niya mailhi. Alang ni Jesus, dili masangyaw ang paglaom samtang nalimtan ang mga bata nga atong paglaom.

...ang dili modawat... (b. 15). Dili magbinata, apan magpakasama sa bata aron makasulod sa Ginghamian sa Diyos. Unsay kasagarang gawi sa bata? Naa niya ang kayano ug kabukas sa kinabuhi, ang diwa sa kamamugmaon ug ang kahibulong. Puno siya sa pagsalig, walay pagdumot sa kasingkasing, daling makapahaom sa nausab nga kahimtang, ug uban pa.

• 17. Dili lang mga kabos ang mihugop ni Jesus, apan ang mga dato pod nga nangita sa kamatuoran. Sa iyang kayano nakadani siyag mga tawo. Wala lang ni maggikan sa iyang mga pagtulun-an, apan labaw sa tanan sa talagsaong diwa sa hustisya ug pasaylo, ang diwa sa kalumo ug pailob, kining tanan daw kahayang nga migilak sa iyang pagkatawo. Busa, nakita nila sa ilang atubangan ang tawong hingpit.

Maayong Magtutudlo (b. 17). Nasuta ni Jesus

dalagan paduol niya, miluhod sa atubangan ug nangutana: “Maayong Magtutudlo, unsay kinahanglang buhaton aron maangkon ko ang kinabuhing dayon?”

¹⁸ Mitubag si Jesus: “Nganong gitawag ko nimog maayo? Walay maayo gawas sa Diyos. ¹⁹ Nasayod ka sa kasugoan: Dili ka magpatay, dili ka manapaw, dili ka mangawat, dili ka magsaksig bakak, dili ka manglimbong, tahora ang amahan ug inahan.” ²⁰ Ang tawo miingon: gisunod ko ang tanang kasugoan sukad pa sa akong pagkabata.

²¹ Gitutokan siya ni Jesus nga mahigugmaon ug giingnan: “May usa nga nakulang nimo. Lakaw, ibaligya ang tanan mong kabtangan, ihatag ang halin sa mga kabos ug maangkon mo ang mga bahandi sa langit. Unya, balik nganhi ug sunod nako.” ²² Sa pagkabati ini naguol siya ug milakaw nga masub-anon kay dato man siya kaayo.

nga ang batan-on nadala lang sa bul-og sa pagbati, mao nga gitubag dayon siya “nganong gitawag ko nimog maayo?” sa ato pa, “ayaw kog ululohi, kanang pulonga angay lang sa Diyos.” Buot ni Jesus nga puyoyon ang sobrang pagbati sa batan-on aron makalma siya ug makahunahunag maayo (Basaha sab ang pagpatin-aw sa Mt 19:16).

Unya, nangutana ang batan-on unsay buhaton aron makasulod sa *kinabuhing dayon*, sa ato pa, sa Gingharian sa Diyos. Yano ang tubag ni Jesus: tumana ang mga sugo sa Diyos, kay kon magtuman ta, magbansay sab ta sa hustisya ug kaluoy. Matud pa sa batan-on sukad sa pagkabata iya ning natuman. Nakita ni Jesus nga dunay wala pa niya mabuhat, paagi nga makapalingkawas ug maghimo niyang sumosunod ni Jesus. *Lakaw, ibaligya ang tanan mong kabtangan, ihatag ang halin sa mga kabos...*

Bug-at ni alang sa naulipon sa bahandi ug katigayonan, daotang balita alang nila. Mao nga mibiya ang batan-on nga masulob-on kay dato man siya kaayo. Sa iyang pagtalikod, gitalikdan pod niya ang tanyag ni Jesus aron pag-angkon sa balaanong kalinaw ug kalipay nga naggikan sa Diyos.

• 23. Kaniadto ang mga Judio sa Daang Kasabotan naghunahuna nga ang mauswagon gipanalanginan sa Diyos. Sa ato pa, kon mas dato ka mas sayon nimo ang pagsulod sa Gingharian sa Diyos. Apan kining maong panghunahuna gibalit-ad ni Jesus: Pagkalisod alang sa dato ang pagsulod sa Gingharian sa Diyos! Ngano

Ang dato ug ang gingharian

• ²³ Milingi si Jesus ug miingon sa iyang mga tinun-an: “Pagkalisod alang sa adunahan pagsulod sa Gingharian sa Diyos!” ²⁴ Nakuratan sila pag-ayo ining mga pulonga. Apan mipadayon si Jesus pag-ingon: “Mga anak, pagkalisod alang sa nagsalig sa bahandi pagsulod sa Gingharian sa Diyos!” ²⁵ Mas sayon pa sa kamelyo pagsulod sa lungag sa dagom kay sa dato pagsulod sa Gingharian sa Diyos.

²⁶ Labaw pa silang nakugang ini ug naghunahuna: “Kinsa diay ang maluwas?” ²⁷ Gitutokan sila ni Jesus ug giingnan: “Imposibli na alang sa tawo, apan dili alang sa Diyos; ang tanan posibli alang Niya.”

Ganti sa sumosunod ni Jesus

(Mt 19:27; Lc 18:26)

• ²⁸ Namulong si Pedro sa pag-ingon: “Gibiyaan namo ang tanan ug misunod mi nimo.” ²⁹ Si Jesus mitubag: “Sa pagkatinuod, ang mobiya sa balay o kaig-

man? Naklaro ni Jesus ang kakuyaw kon magbaton tag sobrang bahandi ug katigayonan. Una, kon naghinobra na ang pagtipig maninguha tag unsaon pagpadaghan. Ikaduha, peligro nga tungod sa kadaghan sa salapi presyohan nato ang bisag unsang butang lakip ang Gingharian sa Diyos. Ikatulo ang bahandi sayon rang makahimo sa tawo nga mapahitas-on, makapahilayo sa isigkatawo labi na sa ubos nga klase. Ikaupat, ang sobrang katigayonan timaan sa kahakog, sukwahi sa diwa sa Diyos sa pakig-angay ug pagpaambit. Ang bahandi makaumul og mini nga mga bili ug panglantaw ug makabuta pagtan-aw sa mas lawom pang kamatuoran sa kinabuhi. Sa pagpaambit lang ini nga mobati tag katumanan sa tawag isip mga Anak sa Diyos.

...*apan dili alang...* (b. 27). Tubag sa pangutana kinsa diay ang maluwas. Ang pagkadato dili mokondenar sa tawo, apan ang pagkaulipon, ang kasirado, ang kahakog, ang kamapahitas-on, ang tinguha paghakop ug pagpahimulos og dugang. Kining tanan supak sa mga mithi sa Gingharian sa Diyos. Ang Ebanghelyo ni Lucas naghigot sa dato nga naluwas (basaha ang Luc 19:1-10). Si Saqueo naluwas, kay mas gipa-labi niya ang Gingharian sa Diyos kay sa katigayonan.

Ang Diyos nagtinguha nga ang tanan makasulod sa gingharian lakip na ang mga dato, apan dili ni mahimo kon ang tawo mismo dili moubilig, pinaagi sa pagtanggap sa bisag unsang makapugong sa pagkab-ot sa kaluwasan.

• 28. Naghigot si Jesus og ganti dili lang sa

soonang lalaki o babaye, amahan o inahan o kabataan, ug kayutaan tungod nako ug sa maayong balita,³⁰ gantihan. Sultihan tamo: Pilupilon sa usa ka gatos ang madawat niya karon nga kabalayan, kaigsoonang lalaki ug babaye, inahan, kabataan ug kayutaan ingon man ang panglutos! Sa umaabot nga kalibotan dawaton niya ang kinabuhing dayon.³¹ Hatagi ni sa inyong pagtagad. Kay daghan karon nga nauna, maulahi, ug ang naulahi, mauna.”

³²Ug nanglakaw sila sa dalan padulong sa Jerusalem. Nag-una nila si Jesus. Nabalaka ang 12 ug nahingawa. Ang nagsunod nangahadlok. Busa, gidala pag-usab ni Jesus ang 12 layo sa katawhan ug gisultihan sa umaabot nga hitabo:³³ “Nakita ninyo nga nagpaingon ta sa Jerusalem. Ang anak sa tawo gitugyan sa mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod. Hukman siya sa kamatayon ug itugyan sa mga langyaw.³⁴ Kataw-an siya, lud-an, ug latoson, sa kataposan patyon, apan unya, mabanhaw human sa tulo ka adlaw.”

Si Jaime ug Juan sa unang dapit

(Mt 20:20; Lc 22:24)

• ³⁵Si Jaime ug si Juan, ang mga anak ni Zebedeo, miduol ni Jesus ug miingon: “Ginoo, buot mi nga kahata-

gan sa among pangayoon.’³⁶ Mitubag si Jesus: “Unsay inyong gusto?”³⁷ Mitubag sila: “Nga ang usa namo molingkod sa tuo mo ug ang usa sa wala inigabot na nimo sa imong himaya.”

³⁸Apan giingnan sila ni Jesus: “Wala mo masayod sa inyong gipangayo. Makainom ba mo sa kupa nga akong imnan? Ug magpabunyang sa gibunyang nako?”³⁹ Mitubag sila: “Oo.” Miingon si Jesus: “Manginom tuod mo sa kupa nga akong imnan, bunyagan pod sa gibunyang nako.⁴⁰ Apan ang paglingkod sa tuo ko o sa wala, dili akoy mohatag ini. Ihatag ni sa gitagan-an na ini.

⁴¹Sa pagkadungog sa 10, nasuko sila ni Jaime ug Juan.⁴² Apan gitawag sila ni Jesus ug giingnan: “Sumala sa inyong nahibaloan, ang gitawag og mga pangulo sa kanasoran nagharihari nilang tanan. Ang kadagkoan nagpakita sa ilang kabantogan.

⁴³Dili ni ang mahitabo ninyo. Ang buot madako diha ninyo kinahanglan nga mainyong sulugoon.⁴⁴ Ug ang buot mauna, maulipon sa tanan.⁴⁵ Ang anak sa tawo wala moanhi aron alagaran. Hinunoo, aron pag-alagad ug paghatag sa kinabuhi. Sa ingon, daghan ang maluwas.”

umaabot nga kinabuhi kondili, ini pod nga kalibotana sa mosakripisyo alang sa Gingharian bisag magsagubang og kalisdanan, dili lang damon nga makabaton siyag matuod nga higala, malungtaron nga kalipay ug katumanan nga tawhanon.

• 35. Si Jesus puno sa kaisog ug pagsalig samtang nag-una siya pagtungas sa Jerusalem diin naghulat ang kamatayon. Tungod sa hangyo ni Jaime ug Juan naaghat siya pagpaklaro nga ang kalamposan sa iyang gingharian wala mag-agad sa pag-angkon sa gahom ug dungog, apan sa pagsilbi sa katawhan sama sa gibuhat ni Jesus, ilang pangulo.

MGA PANGULO – SA PAG-ALAGAD

Kinsa man ang pangulo? Unsay iyang gawi? Unsaon man sa pangulo pagdumala sa usa ka pundok? Ang namunoan sa estado puno sa mga ngisi ug pahiyom atubangan sa mga tawo, nagwarawara sa ilang kamot, mogakos ug mohalok sa mga bata ug tigulang. Apan kinsay nag-alagad

ug kinsay gialagaran? Si Jesus mapaubsanong mipuyo uban sa mga kabos ug nag-alagad nila ug ang labing dako nga timaan sa iyang pangalagad mao ang iyang kamatayon: “*Nagpaubos siya pinaagi sa kamasinugtanon hangtod sa kamatayon.*” (Fil 2:9).

Ang “*pag-inom sa kupa*” ug “*ang bunyang*” nagkahulogon sa pag-antos ug kamatayon ni Jesus.

Apas-umpay ini, makatabang nga ilakip ang balak sa usa ka maalamon sa China nga si Lao Tse:

Kon may balaan nga buot ibayaw sa katawhan, ang pagpaubos kinahanglang makat-onan. Kon buot siyang modumala sa katawhan, ang pagpaulahi maoy gikinahanglan. Kana ang paagi aron sa katawhan siya ibayaw. Ang pag-antos kanila dili gyod ipatlaw. Sa pagbayaw kaniya sila kanunayang andam, ug dili sila kapoyan. Kay sa uban dili siya makig-indig. Busa, kaniya wala say moinding.

Ang buta sa Jerico

(Mt 20:29; Lc 18:35)

• ⁴⁶ Nangabot sila sa Jerico. Dihang mobiya na si Jesus sa syudad uban sa mga tinun-an ug sa daghang katawhan, ang buta nga si Bartimeo, anak ni Timeo, nangilimos nga naglingkod daplin sa dalan. ⁴⁷ Sa pagkadungog nga milabay si Jesus, misangpit siya: “Jesus, anak ni David, kaluy-i ko!” ⁴⁸ Apan gikasab-an siya sa daghang tawo ug gipahilom. Misamot hinuog kakusog ang iyang tingog: “Anak ni David, kaluy-i ko!”

⁴⁹ Busa, mihunong si Jesus ug mii-ngon: “Tawga siya.” Gitawag nila ang buta ug giingnan: “Lig-ona ang imong kaugalingon. Barog, kay gitawag ka.” ⁵⁰ Giwakli niya ang kupo, milukso ug miduol kang Jesus.

⁵¹ Gipangutana siya ni Jesus: “Unsay ato? Mitubag ang buta: Ginoo, makakita unta ko pag-usab! ⁵² Giingnan siya ni Jesus: “Lakaw na. Nakaayo nimo ang imong pagtoo.” Dihadiha nakakita siya ug misunod ni Jesus.

Ang pagsulod sa Jerusalem

(Mt 21:4; Lc 19:28; Jn 12:12)

11 • ¹ Sa hapit na sila moabot sa Jerusalem, sa may Betfage ug Be-

• ⁴⁶. *Ang buta sa Jerico.* Ang Diyos moaghat nato sa pagpangayo niya. Ug nasabtan sa buta nga kon palabyon kining higayona wala nay laing moabot. Mao nga misinggit siya ug mipadayon pagsinggit bisag gibadlong ug gipahilom sa mga tawo.

Anak ni David! Mao ni ang laing tawag sa Mesiyas.

ANG MANLULUWAS

• **11.1** Basaha ang katin-awansa Mateo 21:1. Gikan sa Jerico ngadto sa Jerusalem “mitungas” si Jesus uban sa katawhan aron pagsaulog sa pangilin. Ang daghan nila naggikan sa Galilea, ang probinsya ni Jesus. Sa pagkakita nila nga uban siya sa panon, abi nilag mao na to ang panahon pagpahibalo nga siya ang Mesiyas.

Apan hangtod adtong panahona midumili si Jesus pagpaila sa kaugalingon kay ang Mesiya nga diha sa ilang hunahuna lahi ug dili mao ang tinuod. Apan ining higayona mopaila na siya sa kaugalingon. Siya ang Mesiya ug wala nay laing moabot.

Ang Diyos nagpadala ni Jesus alang sa tanang

tania, sa Bukid sa mga Olibo, gisugo ni Jesus ang duha ka tinun-an: ² “Lakaw sa balangay sa pikas bungtod. Inigsulod ninyo makakita mog nating asno nga gihigot nga wala pa sukad kasakyi. Kuhaa ni ug dad-a nganhi. ³ Kon may mangutana: “Nag-unsang mo dinha?” Tubaga: “Gikinahanglan ni sa Ginoo, ug iuli dayon.”

⁴ Milakaw sila ug nakita ang nating asno sa dalan nga gihigot sa pultahan. ⁵ Samtang nagbadbad sila sa higot may pipila ka tawong nagbarog didto nga nangutana: “Nanganong namadbad mo ana sa higot?” ⁶ Mitubag sila sumala sa gisulti ni Jesus ug gipasagdan sila.

⁷ Gidala nila ang nating asno kang Jesus unya, gibutang ang ilang mga kupo sa bukobuko sa asno ug mikabayo si Jesus. ⁸ May daghang tawo nga namuklad sab sa ilang kupo sa dalan. Ang uban nagdalag mga sangang dahonan sa kahoy gikan sa kaumahan. ⁹ Ang katawhang nag-una ni Jesus ug ang nagsunod naninggit: Hosana! Dayegon ang mianhi sa ngalan sa Ginoo! ¹⁰ Dayegon ang gingharian sa atong amahan, si David nga miabot na! Hosanna sa kahitas-an!

¹¹ Misulod si Jesus sa Jerusalem unya, miadto sa templo. Human niyang

katawhan, apan una sa tanan, mianhi siya aron pagluwas sa mga Judio. Niining panahona ang mga Judio nanginahanglan pag-ayog Manlu-luwas tungod sa grabing kalisdanan nga ilang giatubang. Maoy naandan sa ilang panahon nga kon moduaw ang heneral o hari sa usa ka dapit, magsakay siyag nindot nga kabayo puno sa harianong dayandayan. Apan si Jesus misulod sa Jerusalem nga nag-sakay lang sa asno, ang sakyanan sa mga kabos. Wala damha sa mga Judio nga ingon ini kaaghop ang ilang Mesiya, kay sa ilang kasaysayan ang Diyos magluwas man nila sa pagdaugdaog pinaagi sa bantogan nilang mga pangulo. Ug karon nia si Jesus nga gipaluyhan ug giabibahan sa mga kabos, apan gikasilagan sa kadagkoan. Gipakita ni Jesus nga ang dalan pa-ingon sa kaluwasan maangkon lang sa pagpakigduyog-ambit. Apan daghan ang nagpaabot sa Mesiya nga morag haring politiko nga mangulo ug magmando sa ilang nasod. Nahugno ang kadaghanan dihang nasayran nila nga lahi ang pagka-Mesiya ni Jesus. Dili ba kaha hinungdan ni adtong unang Byernes Santo nga daghan ang mibali ug misinggit: ilansang siya sa krus?

tan-aw sa tibuk dapit, migawas siya, kay gabii na man, ug miadto sa Betania uban sa 12.

Gitunglo ang igera

(Mt 21:18; Lc 13:6)

• ¹² Sa sunod adlaw, sa hapit na sila mamahawa sa Betania, gigutom si Jesus. ¹³ Sa layog dyotay nakakita siyag igera nga labong kaayo. Iya ning giduol aron pagsusi kon may makuha bang bunga, apan wala siyay nakita gawas sa mga dahon. Dili to tingbunga. ¹⁴ Giingnan ni Jesus ang kahoy: “Wala nay makakaon sa imong bunga!” Nakadungog ini ang iyang mga tinun-an.

Gihinloan ni Jesus ang Templo

(Mt 21:10; Lc 19; Lc 2:14)

• ¹⁵ Sa Jerusalem miadto si Jesus sa Templo diin gipapahawa niya ang namalit ug namaligya. Gilimbuwad niya ang mga lamesa sa mangingilis og s-lapi, ingon man ang mga lingkoranan sa namaligyag pati; ¹⁶ ug gidid-an pagdalag sudlanan ang moagi sa hawanan sa Templo.

¹⁷ Unya, nanudlo si Jesus sa katawhan: “Dili ba nag-ingon man ang Diyos sa Kasulatan: *Ang akong balay tau-*

gog Balay alampoanan alang sa tanang kanasoran? Apan gihimo ninyo nga tagoanan sa mga kawatan.”

¹⁸ Nakadungog ini ang mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod. Busa, nangita silag paagi sa pagpatay ni Jesus. Apan nahadlok sila kay ang tibuk katawhan nadani man pag-ayo sa iyang pagtulun-an.

¹⁹ Sa gabii na mibiya si Jesus sa syudad.

Ang gahom sa pagtoo

(Mt 21:20)

• ²⁰ Sayo sa sunod buntag, samtang nanglakaw sila, nakita sa mga tinun-an ang igera nga nalaya gikan sa gamot. ²¹ Giingnan ni Pedro si Jesus: “Ginoo, tan-awa ang igera nga imong gitunglo, nalaya.”

²² Mitubag si Jesus: “Too sa Diyos. ²³ Sa pagkatinuod, sultihan tamo, kon moingon mo ining bukira: ‘Barog ug itambog ang kaugalingon sa dagat,’ nga walay pagduhaduha sa inyong kasingkasing, hinunoa, bug-os ang pagtoo, matuman ang inyong gisulti. Mahimo ni alang ninyo. ²⁴ Busa, sultihan tamo, ang pangayoon ninyo sa pag-am-

- 12. (Basaha ang katin-awan sa Mt 21:13.)

ANG TEMPLO

• 15. Alang sa mga Judio ang Templo sa Jerusalem bugtong Templo sa bugtong Diyos. Sa matag lungsod duna silay sinagoga nga tigo-man nila aron pagbasa sa Biblia ug pagkantag mga Salmo. Apan sulod sa Templo maghalad ang mga Pari og mga sakripisyo sa mananap ug magsaulog sa matuod nga pagsimba. Sa kinatung-an bahin sa Templo naay morag balay diin ang Pari maghalad sa insenso, samtang naa sa tugkaran ang daghang tawo. Sa mga hawanan naay namaligyag mga mananap ug langgam alang sa halad. Naa sab ang mga mangingilis og kwarta.

Alang nila ang presensya sa Diyos naa sulod sa Templo; manalipod siya ug magbalaan sa Balaang Syudad ug sa mga Judio. Apan wala sila magtahod ini. Samtang lunod-patay silang manalipod sa ilang relihiyon, wala sila manumbaling ug gipasagdan lang ang kalihokan didto nga nakahugaw ug nakababag sa matuod nga pagampo ug pagsimba sa Diyos. Ang mga negosyanti nagpadayon pagpanag-iya sa gibaligyang mga hayop ug pagpangilis og kwarta sa tugkaran mismo alang sa pagampo.

Si Jesus dili Pari, dili sab gwardya sa Templo.

Apan kining Temploha balay sa iyang Amahan. Mao nga miuha siyag linubid, gipanglatos niya ug giabog ang tanan.

Ang akong balay...(b. 17). Ang gihisgotan nga hawanan diin naay namatigayon gibuhat alang sa mga langyaw. Ang “paghinlo sa Templo” nagpasabot sa simbahan nga binuksan alang sa tanan. (Basaha usab sa Jn 2:14).

ANG GAHOM SA PAGTOO

• 20. (Basaha sab ang Jaime 3:1.2). Naghisgot si Jesus bahin sa pagtoo ug pagampo. Ang pagampo kinahanglang ubanan sa pagtoo. (Basaha sab ang 1 Cor 13:2). Ang gihisgotan bahin sa pagtoo nga makapalagpot og bukid kasagaran panulithon sa mga Judio nga nagkahulogag pagwagtang sa kalisdanan. Busa, ang tudling nagpasabot nga kon duna tay matuod nga pagtoo, ang pagampo mahimong gahom nga makasulbad sa mga problema ug makahimo nato pagsagubang sa bisag unsang kalisdanan. Wala hinuon magpasabot nga ang kasulbaran ining tanan iyaha ra sa Diyos. Ang mga problema ug kalisdanan kinahanglang lihokon, sulbaran ug atubangon; ug inubanan sa pagampo ang mga palas-anon bisag unsa kabug-at kaya rang abagahon.

...ang pangayoon... (b. 24). Nagdapit nato si

po, kon nagtoo mo nga inyong mada-wat, mahimo ni alang ninyo. ²⁵Inig-barog ninyo aron pag-ampo, pasayloa ang inyong gikayugtan aron ang diyos-nong Amahan mopasaylo pod sa inyong kasal-anan.” ²⁶Kon dili mo mopasaylo, dili pod mo pasayloon sa langitnong Amahan.

Unsay imong awtoridad?

(Mt 21:23; Lc 20:1)

• ²⁷Diha na pod sila sa Jerusalem. Samtang naglakaw si Jesus sa Templo miduol niya ang mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod. ²⁸Nangutana sila: “Unsay katungod nimo sa pagbuhat sa ingon? Kinsay naghatag nimog gahom sa pagbuhat ining mga butanga?”

²⁹Miingon si Jesus: “Usa lang ang akong ipangutana ninyo. Kon inyo ning matubag sultihan tamo sa akong katungod. ³⁰Ang bunyag ni Juan gikan ba sa Diyos o sa tawo? Tubaga ko.”

³¹Nagkalalis na hinuon sila: “Kon moingon ta nga gikan sa Diyos, mangutana dayon siya: ‘Nan, nganong wala mo manoo?’” ³²Unya, dili sab ta makaingon atubangan sa katawhan nga gikan lang sa tawo, kay giisip si

Juan sa tanan nga propeta. ³³Busa, mitubag sila: “Wala mi masayod.” “Kon mao na,” miingon si Jesus, “dili sab ko motug-an sa katungod ko sa paghimo ining butanga.”

Sambingay sa mga piniyalan

(Mt 21:33; Lc 20:9)

12 • ¹Si Jesus mipadayon pagpa-nudlo ginamit ang mga sambingay: “May tawo nga dunay parasan nga iyang gikoral ug nagkalot siyag lungag alang sa pugaanan sa bino. Nagpatukod siyag bantayan ug iya ning gipasap-an. Unya, mipanaw siya gawas sa nasod.

²Sa hustong panahon nagpadala siyag sulugoon aron pagdawat sa iyang bahin gikan sa mga saop. ³Apan gidakop nila ang sulugoon, gikulata ug gipapauli nga way dala. ⁴Nagpadala na sab ang tag-iya sa laing sulugoon nga ilang gihampak sa ulo ug gipakaulawan pag-ayo. ⁵Nagpadala na pod siya og lain nga ila na gyong gipatay. Mao ni ang ilang gibuhat sa daghan pang sulugoon nga gipadala. Ang uban gikulata ug ang uban gipatay. ⁶May nahibilin pa, ang pinanggang anak. Busa, sa

Jesus sa pagpangamuyong malahutayon hangtod nga dunggon ta sa Diyos o tabangan pag-sabot nga ang atong gipangayo dili makaayo nato, ug wala magsubay sa iyang kabubut-on.

• 27. MGA PARING OPORTUNISTA

Si Jesus nagtudlo sa Templo ug nag-abog sa mga negosyanti nga walay pananghid sa awtoridad. Gawasnon ang iyang gibuhat isip propeta. Kay ang mga pari man ang tinugyanan sa pagbantay sa pagtoo, trabaho nila ang pagpakisusi kon si Jesus tinuod bang propeta. Apan nag-apas ba sila sa kamatuoran? Andam ug bukas ba sila sa pagdawat nga si Jesus naggikan sa Diyos? Ang diha tingali sa ilang hunahuna mao ang pagpangawarta ug ang pagpanalipod sa institusyon. Mahadlok sila nga matay-og ni o mabungkag, mao nga dili ug wala na sila makapaminaw sa mensahe ni Jesus, ug giisip siya nga subsersibo.

Busa, nangutana si Jesus bahin ni Juan nga Magbubunyang. Kay sa miaging duha ka tuig, dakong hitabo ang wali ni Juan ug angay unta nga makahimo nag baroganan ang mga pari bahin niya. Apan wala silay nahimo ug wala gani sila makaandam bahin ini. Busa, unsaon man nila pagpangayog husay kang Jesus kon mao ray

ilang gipamulong kadtong mohaom sa ilang gusto?

Ang gipakita, nag-awhag si Jesus sa kadagkoan sa tinooan sa tanang panahon sa pagsusi kon angay bang tahoron sa uban ang ilang pamahayag ug panghimaraot.

• 12.1 ANG MGA PINILI SA DIYOS

Niining pasumbingaya, ang parasan nagtima-ilhan sa Ginharian sa Diyos. Ang mga Judio mao ang katawhan sa Diyos nga naghunahuna sa ila rang kaayohan. Abi nila nga ang makaayo nila makaayo pod sa Diyos mao nga ang Diyos motabang nila pagpakigbatok sa uban. Masaligon kaayo sila nga sila ray maluwas ug bahala na ang wala makaila sa Diyos. Kanila gipiylang Ginharian sa Diyos. Ang Diyos naggiya nila latas sa taas nga dagan sa kasaysayan aron mapanig-ingnan sila sa uban. Niining paagiha ipaambit nila ang ilang kasinatian aron ang ubang katawhan makamugna sab og katilingban diin naay hustisya, diwa sa pagpakabana ug pag-ingsoonay. Busa, ang Diyos nahimong tawo, ug mao lang gihapon ang nahitabo, gilabay siya sa gawas sa *Parasan*, sa ato pa, gisalikway sa kaugalingong katawhan. Tungod ini ang Ginharian sa Diyos ihatag sa ubang sakop sa Simbahan ni Cristo.

kataposan, gipadala niya ang anak, kay matud pa niya: “Tahoron nila ang akong anak.”

⁷Apan nagsabutsabot ang mga sa-op. Ania ang anak sa tag-iya nga manunod sa parasan. Patyon ta siya ug kita nay manag-iya sa maong katigayonan. ⁸Busa, ila ning gidakop, gipatay ug gilabay ang patayng lawas gawas sa parasan. ⁹Unsay buhaton karon sa tag-iya? Moanha siya ug pamatyon ang mga saop ug itugyan sa lain ang parasan.

¹⁰Mipuno si Jesus: “Wala ba mo kabasa sa Kasulatan? *Ang batong gisalikway sa mga magtutukod nahimo nga batong sukaranan.* ¹¹Buhat kini sa Diyos. *Matingala ta niini.*”

¹²Ang mga pangulong Judio buot modakop niya. Nakaamgo sila nga

alang nila ang samingay. Apan nahadlok sila sa katawhan. Busa, mibiya sila ni Jesus ug mipahawa.

Ang buhis kang Cesar

(Mt 22:15; Lc 2:20)

• ¹³ Nagpadala sila kang Jesus og pipila ka Pariseo uban sa mga sakop sa grupo ni Herodes. Buot nilang bitkon si Jesus sa kaugalingong pulong. ¹⁴Nangutana sila: “Ginoo, nasayod mi nga matinud-anon ka. Dili ka magpadala sa uban. Wala kay gikahadlok. Sa tinud-anay nagtudlo ka sa agianan sa Diyos. Tug-ani mi, supak ba sa balaod ang pagbayad og Buhis kang Cesar? Kinahanglan ba nga mobayad mi o dili?”

¹⁵Nakita ni Jesus ang ilang tinguha sa pagbitik niya. Mitubag siya: “Nga-

Dinhi natapos ang Samingay, apan mahimong mahitabo sab ni sa Simbahan karon. Kon ang Simbahan mahimong Tinoohan alang ra sa mga dato ug gamhanan, kon ang Simbahan masirado sa pag-isip nga siya ray Pinili sa Diyos, kon ang Simbahan malimot sa iyang misyon pagluwas sa kalibotan, kon mag-isip siya nga siya ray naghupot sa kamatuoran ug iyaha ra ang Gingharian sa Diyos, nan, piligro nga mosumbalik niya ang samingay nga gisaysay ni Jesus.

• 13. ANG POLITIKA SA TAWO, ANG POLITIKA SA DIYOS

...supak ba sa balaod...(b. 14) Migula kining pangutanaha sa pagbitik ni Jesus. Niining panahona, kolonya sa Roma ang Palestina busa, ang mga Judio nagbuhis sa Imperador sa Roma. Dihang gipangutana nila si Jesus, naglibot niya ang duha ka pundok sa mga Judio nga kaatbang og interes, apan nahiusa pagpakigbatok ni Jesus. Ang unang pundok mao ang mga Pariseo, nga sa hilom, supak sa mga Romano. Ang lain mao ang pundok ni Herodes, uyon ug pabor sa mga Romano. Sa maong pangutana, kon motubag si Jesus og “oo”, daotan siya alang sa mga Pariseo atubangan sa mga tawo. Kon “dili” taralon siya sa Romanong hukmanan sa pundok ni Herodes.

Apan ang tubag ni Jesus pintok ug nakapatiurok nilang tanan: *Ihatag kang Cesar ang iya ni Cesar. Ug sa Diyos, ang iya sa Diyos.*

Si Jesus wala molikay sa pagtubag, apan ang panglantaw niya sa politika, lahi sa ilang pag-sabot. Mahinungdanon ang politika alang sa tawo, apan dili kini ray lantawon alang sa kalingkawasan. Ang balaang kasaysayan nag-asoy nga ang Diyos nagtinguha nga ang matag nasod makalingkawas sa uban aron mahimong tinuod nga gawasnon. Busa, katungdanan sa matag

kristyanos ang pagtahan sa kaugalingon ug pagpangilabot alang ini.

Apan sa panahon ni Jesus, politika ra ang diha sa hunahuna sa iyang isigkaJudio ug nabahin-bahin sila sa mga pundok nga dili magkauli. Dili makatabang ang pagklaro sa politikanhon niyang baroganan, gawas sa baroganan uban ug alang sa mga kabos. Sa usa ka bahin, importanti nga ibutang ang politika sa insaktong lugar aron dili magkasagol ang tinuod nga pagtoo ug ang binuta kay alang sa mga Pariseo, ang pagbayad og buhis sa Imperador nga pagano sama ra sa pagsalikway sa Diyos. Alang nila usa ra ang kawsa sa ilang partido ug ang kawsa sa Diyos. Busa, kadtong pundok o mga tawo nga dili uban nila o nagsupaksupak, isipong kaaway sa Diyos. Niining paagiha isipon nilang pag-alagad sa Diyos kon lumpagon o pukanon ang mga kaawayng pundok o mga tawo. Ug kay ang ilang pagtoo nag-awhag man sa kamasunoron sa Diyos, ngadtongadto mabutahan sila sa pagdawwat na lang bisag unsay buhaton sa pundok bisag mga bakak ni ug mga salaod. Si Jesus nabiktima ini.

Sa laing bahin, ang Imperador sa Roma mi-angkon nga ang iyang katungdanan nagkikan sa Diyos. Mao man gani nga nagpahimo silang imahan aron yukoan ug simbahan sa katawhan. Nagpahimo sab silag salapi nga bulawan diin gikulit ang ilang larawan, ug salapi nga simbolo sa gahom. Diin ang salapi nila gigamit sa mga tawo, nagpasabot nga hari sila sa maong dapit.

Alang ni Jesus, ang panglantaw sa mga Pariseo ug Romano pulos sayop. Kon lantawon ug tukion pag-ayo unsay iya sa Imperador ug iya sa Diyos, managbangi gyod ang kalainan. Unsay iya sa Imperador? Ang gahom, bahandi, dungog ug himaya. Unsay mga gawi nga namugna gumikan ini? Ang Pagdominar, ang Pag-ilog ug

nong gisulayan ko ninyo? Hatagi kog salapi. Akong tan-awon.”¹⁶ Gihatagan siya. Unya, nangutana si Jesus: “Kang kinsa ning hulagway? Kinsang ngalan ang napatik dinhi?” Mitubag sila: “Kang Cesar.”¹⁷ Miingon si Jesus: “Ihatag kang Cesar ang iya ni Cesar. Ug sa Diyos, ang iya sa Diyos.”

Ang pagkabanhaw

(Mt 22:23; Lc 20:27)

• ¹⁸ Ang mga Sadducee nanuol sab ni Jesus. Kay dili man sila motoo sa pagkabanhaw, gipangutana nila si Jesus: ¹⁹ “Ginoo, sa kasulatan naghatag si Moises ining balaora: ‘Kon may lalaking mamatay nga nagbilig asawa, apan walay anak, pangasaw-on ni sa igsoon sa namatay aron mahatagag anak ang namatay.’²⁰ Karon, may pito ka managoong lalaki. Ang kamagulangan naminyo, apan namatay nga way anak. ²¹ Gipangasawa sa ikaduha ang babaye, apan namatay sab nga way anak. Mao gihapon ang nahitabo sa ikatulo. ²² Sa kataposan nangama-

tay silang pito nga way anak. Unya, namatay sab ang babaye. ²³ Sa pagkabanhaw na, kang kinsa siyang asawa? Ang pito nakapangasawa niya.”

²⁴ Mitubag si Jesus: “Tingalig nasyop mo ining bahina. Wala ninyo hisabti ang Kasulatan ni ang gahom sa Diyos. ²⁵ Sa pagkabanhaw sa mga patay, ang mga lalaki ug babaye dili na magminyo. Hinunoo, mahisama sila sa mga anghel sa kalangitan.

²⁶ Ug, mahitungod sa pagkabanhaw sa mga patay, wala ba mo makapamalandong sa basahon ni Moises nga naghisgot sa Diyos nga misulti pinaagi sa sampinit nga nagdilaab? Giingnan siya: *Ako mao ang Diyos ni Abraham, ang Diyos ni Isaac ug ang Diyos ni Jacob.* ²⁷ Diyos siya dili sa mga patay kondili, sa mga buhi. Sayop mo kaayo.”

Ang kinadak-ang sugo

(Mt 23:34; Lc 20:39; 10:25)

• ²⁸ May magtutudlo sa Balaod nga miabot ug naminaw ining pagsukliay sa hunahuna. Nakadayeg siya sa tinu-

Paghakop, ug Pag-indigay. Kining tanan mongsangpot sa kasamok ug pinatyanay, sa panglupig ug pagdaugdaog.

Unsay iya sa Diyos? Pag-alagad; Kinabuhi; Pagpaubos. Unsay gawi nga mamugna gumikan ini? Gugma ug Panag-inigsoonay, Pagpaambit ug Pag-angay-angay. Mobunga nig kalinaw, kalamboan, hustisya, kahiusa...

Kining duha ka panglantaw nagsumpaki ug dili mahiusa. Busa, ang iya sa kagamhanan iya sa kagamhanan; ang iya sa Diyos, iya sa Diyos. Apan posibli ba nga may mga estado karon nga naningkamot sa paghupot sa mithi nga iya sa Diyos?

ANG PAGKABANHAW

• ¹⁸. Unsay Pagkabanhaw? Dihang gipabangon ni Jesus ang anak nga babaye ni Jairo (Mc 5:21) o si Lazaro (Jn 11:1) nabuhi sila pag-usab, apan mamatay ra gihapon. Dili ni matuod nga Pagkabanhaw.

May daghan nato nga naghunahuna nga human ta mamatay, may bahin nato nga mabuhi – ang “kalag”. May kamatuoran ni, apan ang pagkabanhaw dili bahin sa kalag nato nga mabuhi kondili, ang kabag-ohan, ang pagkahigmata sa tibuk tang pagkatawo ug kahimtang. Naggikan ni sa Diyos.

Daghang tawo ang hiktin rag pagsabot sa pagkabanhaw. Abi nila nga ang pagkabanhaw mao ra ang pagkabuhi sa minatay. Mas makatabang kon ang pagkabanhaw lantawan isip

kausaban nga nahitabo sa kaugalingon, gumikan sa bag-ong panglantaw nga maamgohon: bag-ong panglantaw sa kinabuhi nga nakapamata ug nakaaghat nato sa paglihok ug pagpa-ngilabot.

Dunay pangutana kon sa pagkabanhaw mokaon ba ang tawo. Dili ni matubag sa “oo” o “dili” kay gani si Juan nagsaysay nga sa pagkabanhaw ni Jesus mikaon siyang pan ug sinugbang isda uban sa mga tinun-an (Jn. 21:9-13). Apan dili ni ang importanti. Ang importanti mao nga masinati nato ang Diyos, sa kinatibuk-an niya, diin mahimo tang pamilya, mga igsoon sa usag usa ug nahiusa sa hustisya, gugma ug kalinaw.

ANG PAGHIGUGMA SA DIYOS

• ²⁸. Ang una nga sugo wala malakip sa 10 ka Sugo ni Moses nga naghisgot sa “Pag-alagad sa Diyos.” Apan mabasa ni sa Deuteronomio 6:4.

Ang paghigugma sa Diyos dili sama sa 10 ka Sugo nga naghisgot unsay angay ug dili nga buhatan. Pananglitian: *Dili ka magpatay; dili ka manapaw; dili ka mangawat* ug uban pa. Apan kon ang paghigugma sa Diyos mao na gani ang hisgotan molatas ni sa mga pagdili lang.

Ang 10 ka sugo naghisgot sa gidikta sa konsensya busa, dili ikatudlo sa mga bata o sa mga hamtong nga nanginahanglan ini. Matud pa ni Pablo: “Ang Balaod dili alang sa tarong, kondili sa malapason...” (1 Tim 1:9).

Dunay naghunahuna nga hingpit silang tawo,

bagan ni Jesus; miduol siya ug nangutana: “Unsang sugoa ang una sa tanan?”

²⁹Mitubag si Jesus: “Kini ang una: *Pamati Israel! Usa ra ang Ginoo nga atong Diyos.* ³⁰*Higugmaa ang Ginoo, imong Diyos, sa tibuok mong kasing-kasing, sa tibuok mong kalag, sa tibuok mong hunahuna ug sa tibuok mong kusog.* ³¹May lain pa human ini: *Higugmaa ang imong isigkatawo sama sa imong kaugalingon.* Walay lain nga mas dako pa.

³²Miingon ang magtutudlo sa Balaod: “Maayong pagkasulti, Ginoo. Husto ka sa imong pag-ingon nga usa ra ang Diyos ug way lain. ³³Ang paghigugma niya sa tibuok kasingkasing, sa tibuok salabotan ug sa tibuok kusog, ug ang paghigugma sa isigkatawo ingon sa kaugalingon labi pang mahinungdanon kay sa bisag unsang halad-sinunog o sakripisyo.”

³⁴Miuyon si Jesus ining tubaga ug miingon: “Dili ka layo sa Gingharian sa Diyos.” Sa pagkahuman, wala nay nagahas pagpangutana niya.

Kinsang anak si Cristo?

(Mt 22:41; Lc 20:41; Mt 23:6)

³⁵Samtang nanudlo si Jesus sa Templo miingon siya: “Matud pa sa

kay nakatuman na sa 10 ka Sugo. Apan kining kasugoana nga gilagda ni Moises mao lang ang labing menos alang sa mapasagaron ug dili hingkod. Busa, inay magtutok lang ining kasugoana nga sayon rang tumanon, mas maayo pa nga mamalandong sa unang Sugo. Ang tanang kasugoan walay kahulogon kon dili masabtan pag-ayo kining Unang Sugo.

Higugmaa ang Ginoo.... Sa ato pa, higugmaon ang Diyos labaw sa atong hinigugma; siya ray pangandoyon; magdili ta sa kaugalingon aron mao ray pangitaon ang iyang gitinguha alang nato.

Ang sugo paghigugma sa isigkatawo dili mabulag sa paghigugma sa Diyos (1 Jn 3:17; 4:7). Ang sukdanan ining gugmaha dili ang atong katawhanon kondili, ang pagtratar sa kaigsoon sama sa gibuhath ni Jesus. Ihatag ta ang gitinguha sa Diyos alang nila.

- 38. Ang pagtan-aw sa Diyos nato mao ang kita, ug dili ang pagtan-aw sa mga tawo. Apan alang sa kadaghanan, gihatagag dakong impo-tansya ang pagsunod ug pag-uyon-uyon sa

mga magtutudlo sa Balaod ang Mesi-yas anak ni David. Unsaon man pag-kaingon ini? ³⁶Si David mismo, linamdagan sa Espiritu Santo misulti: *Ang Diyos nag-ingon sa akong Ginoo: Lingkod sa akong tuo hangtod nga ibutang ko ang imong mga kaaway ubos sa imong tiil.* ³⁷Kon si David mismo nagtawag niya nga Ginoo, sa unsang paagiha nga ang Ginoo iyang Anak?”

Nanuol ang daghang katawhan kang Jesus ug malipayong namati niya.

- ³⁸Sa pagpanudlo, miingon siya: “Pagbantay mo sa matang sa magtutudlo sa Balaod nga ganahan kaayong magsurosuroy sa tag-as nga sapot ug timbayahon sa tyanggihan. ³⁹Ganahan kaayo sila sa mga lingkoranang gitagana kanila sa mga sinagoga ug sa unang dapit sa kombira. ⁴⁰Lamyon pa ang mga butang sa byuda ug sa ilo samtang nagpasundayag sila sa tag-as nga mga pag-ampo. Pagkabug-at unya sa hukom nga ilang madawat!”

Ang halad sa byuda

(Lc 21:1)

- ⁴¹Unya, milingkod si Jesus atbang sa panudlanan sa Templo ug mitan-aw sa katawhang nanghulog ug salapi sa panudlanan. Dihay daghang adunahan

buluhaton sa ilang palibot. Makita ni sa panaglaha sa magtutudlo sa Balaod (38) ug sa kabos nga byuda (42).

Dili mga daotan ang mga magtutudlo sa Balaod. Tungod sa ilang interes sa relihiyon, nahimo silang magtutudlo, apan inighunong nilag paningkamot nga masanton, mga tawo silang luya. Ang respitong gipakita sa mga tawo kanila hinungdan nga dili nila makita ang ilang mga sayop nga gisaway nila sa uban.

- 41. Ang gibuhath sa byuda dili mapapas sa kasaysayan sa katawhan sa Diyos. Naghatag siya sa labing dyotay nga kantidad, apan labing dako na sa iyang kinabuhi. Siyay tan-awonon sa daghang kabos nga bisan sa kalisod ug kapit-os sa kahimtang, migahig panahon. Ang uban, mitahan ug mihalad sa kaugalingon sa pagpangilabot alang sa katumanan sa Gingharian sa Diyos pinaagi sa pagsakripisyo bahin sa binayran nilang panahon sa mga proyekto ug mga halad sa Simbahan. Apan naghatag sila sa sobra na nila, samtang kadtong kabos nga byuda naghalad sa kinabuhi mismo.

nga namutang og dagkong halad.⁴² Apan miduol ang kabos nga byuda ug mihulog og duha lang ka dako.

⁴³Gitawag ni Jesus ang iyang mga tinun-an ug giingnan: “Sa pagkatinuod, sultihan tamo. Kining kabos nga byuda nakahatag og labaw sa tanan.⁴⁴ Kay ang tanan nanghatag gikan sa ilang kaadunahan. Apan naghatag siya sa iyang kakabos. Gihalad niya ang tanan nga iyaha, ang iyang kabuhian.”

Nagsulti si Jesus sa kataposan

(Mt 24:1; Lc 21:5; 19:41; 17:23)

13^{*} Sa mibiya na si Jesus sa Templo usa sa iyang mga tinun-an miingon: “Tan-awa Ginoo, ang dagkong bato ug nindot nga mga balay.”

²Mitubag si Jesus: “Nakita ba nimo kining nagbuntaog nga kabalayan? Walay bato nga mahibilin sa nahimutangang ini. Lumpagong ang tanan!”

³Pagkataudtaod, samtang naglingkod si Jesus sa Bungtod sa mga Olivo nga nag-atubang sa Templo, gidulo siya ni Pedro, Jaime ug Juan nga nangutana: ⁴“Tug-ani mig kanus-a ni mahitabo. Unsang timaana ang ihatag kaniyo sa dili pa ni mahitabo?”

⁵Gitug-anan sila ni Jesus: “Ayawg palingla ni bisag kinsa. ⁶May daghang

moanhi nga mopuli nako ug moingon: ‘Ako si Cristo.’ Ug daghan ang mailad.”

⁷Dili mo angayang masamok kon makadungog mog gubat ug hulga sa gubat. Kinahanglang mahitabo ni, apan dili pa ni ang kataposan.⁸ Makig-away ang kanasoran ug gingharian batok sa lain. May mga linog sa tanang dapit ug gutom. Sama ni sa unang pagbati sa pagpanganak.⁹ Pagbantay, kay dakpon mo ug dad-on sa mga Judiong hukmanan; kulatahong sulod sa mga sinagoga; pabarogon atubangan sa mga gobernador ug mga hari tungod nako aron pagsaksi sa ilang atubangan.¹⁰ Ang tanang kanasoran kinahanglang makadungog sa Maayong Balita, kini ang sinugdan.

¹¹Kon dakpon mo ug dad-on sa hukmanan, ayawg kabalaka sa inyong ipamulong. Hinunua, isulti ang bisag unsa nga ihatag kaniyo anang orasa. Dili kamoy mamulong kondili, ang Espiritu Santo.

¹²Ang igsoon magbudhi sa igsoon, bisan sa kamatayon. Ang amahan mobatok sa anak. Ang mga anak sa ginikanan nga ilang patyon.¹³ Kasi-lagan mo sa tanan tungod sa akong ngalan. Apan ang molahutay hangtod sa kataposan, maluwas.

ANG KATAPOSAN SA PANAHON

• **13.1** Kining tekstoha dili sayong sabton karong panahona, kay naggamit og mga simbolo ug panan-awon nga layo sa atong kasinatian. Paagi ni pagsulat nga gitawag og APO-KALIPTIKO, kinuha sa Griyegong pulong “Apokalipsai” sa ato pa, pagtukas sa tabil. Daghang mabasa ining matanga sa sinulat sa Bag-ong Testamento labi na sa *Rebelasyon ni Juan*.

Ang mga Judio walay pagduhaduha nga sila ang piniling katawhan sa Diyos busa, pinalabi sa Diyos. Apan sukad sa mga tuig 200 BC ngadto sa 200 AD nag-antos sila sa grabing kalisdanan ug pagdaugdaog. Nakita nila nga wala silay mahimo pag-usab ini. Gawas pa, ining panahona wala nay mga propeta nga mopasalig ug mopalaom nila. Mao nga mitumaw ang bag-ong panglantaw bahin sa Kataposan sa Panahon, kanus-a ang Diyos mismo mangunay pagbag-o sa kasaysayan. Nagtudlo sila nga sa dili pa ni mahitabo, moabot ang makalilisang nga katalagman sama sa gubat, gutom, linog, sakit ug uban pa. Dayon mobanos ang Bag-ong Panahon, ang Bag-ong Kalibotan diin ang Diyos hingpit na nga maghari ug ang tanang binuhat makatagamtam

sa kalinaw, hustisya ug way kataposang kalipay (Reb 1-5; 2 P 3:10-13; Is 65:17-25; ubp.).

Ayawg palingla... (b. 5). Tungod ining Apokaliptikong panglantaw, ang mga yanong Judio sayong rang patoohon sa mga istorya bahin sa kataposan sa kalibotan. Gipahimangnoan ni Jesus ang iyang mga tinun-an sa dili pagpalingla. Apan kining pahimangnoa dili lang alang sa mga Judio kaniadto kondili, alang pod nato. Nasayod ta nga bisan karon, may mga huhungihong bahin sa kataposan sa kalibotan nga mosunod sa tulo ka adlaw nga kangitngit. Kining tanan walay basi, apan daghan gihapon ang malingla.

Angayng hisgotan kanang bag-ong kalihokan nga nagwali kunohay sa radyo. Nagkutlo silag daghang tudling sa Biblia, nagpasisgarbo nga duna silay gahom gikan sa Ginoo, ug ila ning ihatag adtong moapil sa ilang pundok. Mga kontra-komunista sila. Apan gitawag nilag komunista ang bisag kinsang naglaban sa tawhanong mga katungod ug nagpatunhay sa hustisya; komunista sab para nila ang nangandoy sa nasodnong kalingkawasan. Giataki nila lakip ang Simbahang katoliko, labi na ang mga Obispo, mga Pari ug mga Madre nga mibarog uban sa mga kabos ug dinaugdaog. Nagdani

Kataposan sa Jerusalem

¹⁴Kon makita na ninyo ang *idolo* sa *madaugdaogon* sa dili angayng dapit (makasabot unta ang mobasa), dan, paikyasa sa kabukiran ang naa sa Juda. ¹⁵Kon naa ka sa atop sa balay, ayawg kanaog aron pagkuhag bisag unsa. ¹⁶Kon naa ka sa uma, ayawg balik aron pagkuha sa imong kupo. ¹⁷Pagkalisod unya alang sa mga mabdos ug nagpasuso sa mga bata! ¹⁸Pagampo nga dili ni mahitabo sa tingtug-naw. ¹⁹Kay ang kalisod ining panahona mas bug-at kay sa bisag unsa sukad sa sinugdan, gikan sa pagbuhat sa Diyos sa kalibotan hangtod karon o sa umaabot. ²⁰Kon dili mub-on sa Ginoo ang maong panahon, walay mahibiling buhi. Apan nakahukom siya sa pagmubo ini tungod sa piniling katawhan.

²¹Kon may moingon anang panahona: Tan-awa, ania ang Mesiyas; o tua siya didto! Ayawg too. ²²Mangguwa ang mga Mesiyas ug Propetang mini. Maghimo sab silag mga timaan ug katingalahang mga buhat aron ilaron bisan ang pinili sa Diyos, kon mahimo pa. ²³Pagbantay mo. Gisuginlan tamong daan sa tanan.

silag mga tawo pinaagi sa panghulga ug panglingla, samtang nindot silag gipasalig sa mouban nila.

- 24. *Modulom....* Kinutlo ni sa Is 13:10 ug 34:4. Susama ni sa 2 P 3:10. Apokaliptiko gihapong sinulat nga buot mopadayag sa gahom sa Diyos sa iya unyang pagbalik. Ang mga Judio walay laing paagi pagpadayag ini gawas sa paggamit sa makalilisang nga talan-awon sa kinaiyahan.

Ipadala... (b. 27) talan-awon gihapon ni nga sagad gigamit sa mga Judio, may kalambigitan sa gihisgotang hukom sa Diyos. Sa samang pagkaagi ang *trompeta* nga mabasa sa Mt 24:31 ug sa 1Tes 4:16, dili angayng sabton letra por letra. Sa Bibliya nagsimbolo ni sa pagpahibalo sa presensya sa Diyos, sama sa bukid Sinai (Ex 19:16,19).

- 32. Ining parapoha, adto ta sa kataposan sa kalibotan. Ang Adlaw nga gihisgotan sa Adlaw sa Hukom gitawag og "Adlaw ni Yahweh" sa Mga Propeta (Am 5:18; Sof 1:15).

Walay nasayod...(b. 32). Klaro ang pama-hayang ni Jesus. Apan hangtod karon naa giha-

Ang pag-abot sa Anak sa tawo

(Mt 24:29; Lc 21:25)

- ²⁴Unya, sa mga adlaw human anang makalilisang nga panahon, *Modulom ang adlaw, ang bulan dili na modan-ag,* ²⁵ang mga bitoon mangatagak gikan sa kawanangan, *ug matay-og ang tibuok kalibotan.* ²⁶Dasyon, makita sa katawhan ang Anak sa Tawo nga moabot diha sa panganod uban sa dakong gahom ug himaya. ²⁷Ipadala niya ang mga anghel aron pagtigom sa piniling katawhan gikan sa upat ka suok sa kalibotan; gikan sa kinatumyan sa yuta hangtod sa mga utlanan sa kawanangan.

- ²⁸Kuhaig pagtulun-an ang igera. Kon ang mga sanga manalingsing ug mobukhad ang dahon, sayod mo nga duol na ang ting-init. ²⁹Sa samang paagi, kon makita na ninyo nga nanghitabo ni, hibalo nga duol na ang panahon. Naa gani sa pultahan. ³⁰Sa pagkatinuod, sulihan tamo, dili molabay kining kaliwata hangtod nga mahitabo ang tanan. ³¹Ang langit ug yuta molabay, apan dili mapakyas ang akong pulong.

- ³²Walay nasayod kanus-a moabot kanang adlaw ug orasa, bisan ang

poy nagpatugatuga pagtag-an sa kataposan sa kalibotan sama sa gihisgotan sa 2 Tes 2.

Ang Amahan... (b. 32). Naglibog ini ang uban. Nagpasabot ba ni nga si Jesus dili Diyos sama sa Amahan? Angayng hinumdoman nga sa pagsulti ni Jesus ini, naghisgot siya sa kausalang isip tawo ug may tawhanong panabot atubangan sa Diyos Amahan. Dili makuha sa tawhanong panghunahuna ni Jesus ang walay kataposang kaalam sa Diyos (tan-awa ang Lc 3:21 ug Mc 6:1).

Mahatag sa Espiritu kang Jesus ang ubang propetikong kahibalo, apan dili niya masulti pananglitang nga sa Hulyo 12 sa tuig 2977 mahitabo ang kataposan sa kalibotan, kay dili ni pihong petsa. Ang kahingpitan sa Gingharian sa Diyos nagpaabot sa hustong panahon kon mahingkod na ni pinaagi sa paglihok ug pagampo (2 P 3:12).

Sa modernong sensya gipakita ang kalainan sa dagan sa oras sa nagtrabaho ug sa wala magtrabaho. Labi na nga dili pareho ang dagan sa panahon para sa Diyos ug para nato. Nasayod ang Diyos sa panahon nga walay kataposan, apan wala ni magpasabot nga insakto nig tubang sa atong kalendaryo.

mga anghel o ang anak. Ang Amahan ray nasayod.

• ³³ Busa, pagtukaw ug pagbantay, kay wala mo masayod kanus-a ni mo-abot. ³⁴ Kon ang tag-iyá sa balay mobyaheg layo, inigbiya niya motudlo siyag mga tinugyanan ug mohatag ug katungdanan sa matag-usa. Unya, patukawon niya ang gwardiya sa pultahan. ³⁵ Busa, pagtukaw, kay wala mo masayod kanus-a moabot ang Ginoo sa balay – sa gabii ba o sa tungang gabii, sa pagtuktugaok ba sa manok o sa dili pa ang kaadlawon. ³⁶ Sa ingon, dili ka makit-ang natulog kon sa hinanali moabot siya.

³⁷ Ang akong gisulti ninyo, akong isulti sa tanan: Pagbantay mo!

• 33. Susama nig sumada sa Samingay sa 10 ka Dalaga (Mt 25:1) ug sa Samingay sa Tulo ka Sulugoon (Mt 25:14). Gipasidan-an ta pagtukaw kanunay, sa ato pa, puy-an ang pagpangandam sa Pagbalik sa Ginoo. Ang gwardya sa pultahan mao ang mga pangulo ug tinugyanan sa Kristohanong Katilingban. Silay mga responsable sa pagdumala sa katawhan sa Diyos.

Sa daghang bahin sa Ebanghelyo giawhag ta ni Jesus pagpangandam alang sa iyang pagbalik. Sa unsang paagi mobalik siya? Mobalik ba siya sa dili pa ta mamatay?

Maoy atong gitoohan nga kon mamatay moadto ta sa Ginoo. Apan bisag buhi pa ta, may daghang higayon nga nia siya uban nato sa lainlain tang kalihokan sa kinabuhi:

– kon magkighiusa ta sa labing ubos tang mga igsoon.

– sa atong pagpakig-uban sa katawhang nangandoy sa mas maayong kalibotan.

– sa atong pagdusingot aron mabuhi ang atong pamilya.

– sa atong pagpakabana aron mahibalik ang kinabuhi sa atong palibot.

Sa laing pagkasulti, naa siya sa matag higayon nga motampo ta sa katukoran sa iyang ginharian. Busa, giawhag ta sa pagtukaw. Mas molawom ang atong pagtahan sa kaugalingon kon nakamatngon ta sa presensya sa Ginoo sa nagkalainlaing kasinatian ug kalihokan.

• 14.1 ANG PASKO SA MGA JUDIO

Ang mga Judio hapit na magsaulog sa ika 1480 nga kasumaran sa ilang pagbiya sa Ehipto. Mao ni ang pangilin sa nasodnong kaugalingnan, importantí kaayong adlaw para nila.

Apan sa milabayng 40 ka tuig wala na silay kaugalingnan. Ang ilang Paskwa wala makapabuhi sa pangandoy sa kaawasan. Busa, gikan sa lainlaing dapit sa Palestina, ang mga Judio moadto sa Jerusalem alang sa Perigrinasyon. Adto sila mangaon sa nating kamero ug maghalad ug sakripisyo sa Templo.

Daotang laraw batok ni Jesus

(Mt 26:2; Lc 22:1; Jn 1:47)

14 • ¹ Duha na lang ka adlaw sa dili pa ang pangilin sa Pasko sa Pag-saylo ug sa Pan nga way Patubo. Ang mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod nangitag maliputong paagi pagdakop ug pagpatay ni Jesus. ² Mii-ngon sila: “Dili sa pangilin. Tingali unyag magkagubot ang katawhan.”

Gihilogan si Jesus sa Betania

(Mt 26:6; Jn 12:1)

• ³ Sa Betania, sa balay ni Simon, ang sanlahon, samtang nagkaon si Jesus may babayeng misulod nga nagdalag bililhong tibod puno sa mahalong pahumot hinimo sa lunlong

Ang matag pamilya magluto og tibok nating kamero, utan nga litsugag ug pan nga way patubo. Didto, saulogon nila ang liturhiya. Magkanta silag mga Salmog ug ang pangulo sa pamilya maghinumdom sa kasaysayan sa ilang paglingkawas sa kaulipnan sa Ehipto. Samtang magsaysay siya sa nangagi, ang matag-usa sa pamilya mangamuyo sa Ginoo nga makalingkawas ang katawhang dinaugdaog.

Apan ang kadaghanan sa mga Judio ug kadagkoan wala makakitag bag-ong pamaagi alang sa ilang kaugmaon. Wala nila makita nga sa dili pa nila mabugto ang kadena sa kaulipnan, nga makiglambigit ug makig-ingsoonay sila tali sa usag-usa, sa katawhan ug kanasoran.

Ang katuyoan sa Ebanghelyo mao ang pagpalingkawas sa katawhan pinaagi sa pagpaasandag sa maayo batok sa daotan. Nagdala si Jesus ining kaluwason, apan wala ni makita sa kadagkoan. Gisalikway siya tungod sa lisod niyang pagtulunan. Gani si Judas mibudhi niya. Sulod sa duha ka tuig human siya gibunyagan, si Jesus dyotay rag nahimo, apan igo nang makahulga sa kadagkoan.

Ang gibuhát ni Jesus dili maagwanta sa sosyedad nga madaugdaog, kay gawasnon man siya ug hingpit. Kon wala pa mamatay sayo si Jesus, mahugno tingali ang sosyedad sa iyang panahon.

• 3. Basaha sa Jn 12:1 ug ang sinulat sa Lc 7:36

Pipila ka adlaw sa wala pa ang Pasko sa mga Judio, samtang nagkaon si Jesus sa Betania (Jn 12:1), dayag nga gipakita ni Maria ang mainiton niyang pagmahal ni Jesus. Ang uban nagmahal sab ni Jesus, apan naglagot sila nga si Jesus hinuoy gihatagag pagtagad ni Maria inay ang mga kabos.

...*buhát sa kaluoy*...(b. 6). Ang sa mga Judio, ang paglubong sa minatay “*buhát sa kaluoy*.” Nakita ni Jesus nga ang gibuhát ni Maria tilimad-on sa duol niyang kamatayon.

nardo. Gibuak niya ang tibod ug gibubo ang humot nga lana sa ulo ni Jesus. ⁴Unya, nasuko ang pipila ka tawo nga miingon: “Pagkaanugon sa pahumot. ⁵Mahalin unta ni ug labaw sa 300 ka salapi nga ikahatag sa mga kabos.” Gisaway nila ang babaye.

⁶Apan giingnan sila ni Jesus: “Pagsagdi siya. Nganong gisamok siya? Dakong buhat sa kaluoy ang iyang gibuhat. ⁷Makatabang mo sa kabos bisag kanus-a. Kanunay silang uban ninyo. Apan ako, dili. ⁸Gibuhat ining babayehana ang angayng buhaton. Gihilogan niya ang akong lawas alang sa lubong. ⁹Sa pagkatinuod, sultihan tamo, bisag asa sa kalibotan nga isangyaw ang Maayong Balita, isugilon ang iyang gibuhat. Dayegon siya tungod ini.”

¹⁰Unya, si Judas Iskariote, usa sa 12, miadto sa mga pangulong pari aron

pagbudhi ni Jesus. ¹¹Nalipay kaayo sila sa gipanulti ni Judas nga gisaarag salapi. Busa, giplano ni Judas ang labing maayo nga paagi sa pagtugyan ni Jesus.

Ang panihapon sa Ginoo

(Mt 26:17; Lc 22:7; 1 Cor 1:23; Jn 13)

• ¹²Sa unang adlaw sa pangilin sa Pan nga Walay Patubo, kanus-a ihawon ang karnero sa Pasko sa Pagsaylo, gi-pangutana siya sa mga tinun-an: “Asa man namo andama ang panihapon sa Pasko sa Pagsaylo?”

¹³Gisugo ni Jesus ang duha sa pag-ingon: “Lakaw sa syudad. Didto duolon mo sa magdalag tibod sa tubig. Sunda siya hangtod sa balay nga iyang sudlan ug ingna ang tag-iya: ¹⁴‘Nag-ingon ang Ginoo: Asa man ko makigsalo sa akong mga tinun-an sa karnero sa Pasko sa Pagsaylo?’ ¹⁵Pakitaon mo niya sa

Pipila na lang ka takna ang nahibilin. Mas maayo pa nga ubanan siya ining kataposang mga takna kay sa paghimog buhat sa kaluoy alang sa mga kabos. (Susama ni sa Mc 2:19 diin ang kadagkoan nagapos sa naandang panghunahuna sa pagpuasa ug pag-ampo).

...si Judas Iscariote (b. 10). Buot ipalutaw sa Ebanghelyo ang kalainan tali sa gibuhat ni Maria ug ni Judas. Ang matuod nga pagmahal ni Maria midala niya sa gawi nga morag binuang alang sa apostoles. Samtang gisaway ang maayong buhat ni Maria aron pagdaginot.

• 12. ANG BAG-ONG KASABOTAN

Ang panihapon ni Jesus uban sa iyang mga tinun-an dili ordinaryong panihapon. Nalambigit ni sa dakong pangilin sa mga Judio nga nasunod nila sa katigulangan dihing nakalingkawas sila sa panaugdaog sa mga Ehiptohanon.

Atong gitawag karon og “Kataposang Panihapon.” Dinhi, buot ni Jesus ipalutaw ang kahulogan sa nagkaduol nga kasakitan. Hapit na ang iyang kamatayon, nga nagdalag kalingkawasan pinaagi sa pagkabanhaw. Naghisgot dinhi si Jesus og *kasabotan*, ang dugo sa *kasabotan*, unsa man ni? Kining pulonga kanunayng naglakip og relasyon sa duha ka tawo. Ang kasabotan nga gihisgotan ni Jesus kasabotan tali sa Diyos ug sa tawo, sa ato pa, naghimo nig bag-ong relasyon tali sa Diyos ug sa tawo. Ang mensahe ni Jesus mao nga “tungod sa dugo nga akong giula, namugna ang bag-ong relasyon tali ninyo ug sa Diyos. Pinaagi ini, akong napakita unsa kadako ang pagmahal kaninyo sa Diyos. Nakita ninyo nga wala siya magtiawtiaw ug unsa siya kamatinud-anon bisag kanunay mong nagmasupilon.” Sa ato pa, ang Diyos nagmau-

nongon sa tawo aron ang tawo sab magmaunongon sa Diyos. Maila lang ni kono maghigugmaay ta sa usa ug usa (Jn 13:34).

Mga 12 ka siglo kanhi sa wala pa si Jesus, ang Diyos naghimo sab og kasabotan uban sa katawhan sa Israel didto sa Sinai. Gihimo sila nga piniling katawhan. Apan wala sila mosunod. Ila ning gilapas, gibudhian. Hangtod nga ang Diyos pinaagi ni Jesus misubli ining kasabotana, apan karon dili na tali ra sa mga Judio kondili, sa tanang katawhan sa kalibotan.

Sa unang kasabotan, ang kapasayloan sa sala gisimbolohan sa pagsablilg sa dugo sa gihalad nga hayop, (Ex 24:8). Karon ang Dugo ni Jesus mismo giula alang sa kapasayloan sa sala. Pinaagi sa iyang kamatayon, gidala ni Jesus ang posibilidad sa bag-ong kinabuhi ngadto sa katawhan ug sa kalibotan.

Sa matag hiyagon nga magsaulog ta sa Eyukaristiya sa Santos nga Misa, atong gibag-o kining kasabotana: Ang Kasabotan sa kamaunongon, sa pangalagad, sa gugma. Si Jesus nia uban nato samtang gihandom nato ang iyang sakripisyo. Nahimo siya nga atong Pan sa Kinabuhi. Gikaon siya ug gikalawat aron si Jesus mismo mahimong kabahin nato, aron mapuy-an ug masangyaw nato ang iyang mga mithi, panglantaw ug barangan. Niining paagiha mabag-o kanunay ang atong kasabotan uban sa Diyos.

Ang kataposang panihapon ni Jesus liturhiya sa unang kristyanos. Sukwahi sa mga seremonyas nga gihimo sa Templo, kining kasaulogana importanto kaayo sa kinabuhi sa Simbahan, kay katilingbanon ning pagpangaon diin si Jesus mismo mihalad sa kaugalingon isip Pan sa Kinabuhi.

...dili ko motilawg... (b. 25). Ang Eyukarista

dakong lawak nga giandam ug gisangkapan na. Andama didto ang atong panihapon.”¹⁶ Nanglakaw ang duha. Sa syudad nakaplagan nila ang tanan sumala sa gisulti ni Jesus. Ug giandam nila ang panihapon sa Pasko sa Pagsaylo.

¹⁷ Sa gabii nangabot si Jesus ug ang 12. ¹⁸ Samtang nangaon sila, si Jesus miingon: “Sa pagkatinuod, sultihan tamo, budhian ko sa usa ninyo. *Nakig-salo siya sa akong pagkaon.*”¹⁹ Naguol sila pag-ayo sa ilang nadungog. Busa, nagpulipulig pangutana: “Ako ba ang imong gipasabot?”²⁰ Si Jesus mitubag: “Usa sa 12 nga nagtuslob sa pan dungan nako sa panaksan.”²¹ Ang anak sa Tawo magpakamatay sumala sa gisulti sa kasulatan. Apan alaot ang magbudhi niya. Mas maayo pa kon wala siya ihimugso.”

²² Samtang nangaon sila mikuha si Jesus og pan, mipanalangin, mipikas-pikas, mihatag ini ug miingon: “Dawata ni. Ako ning lawas.”²³ Unya, gikuha niya ang kupa. Humag pasalamat, iya ning gitunol nila ug nanginom ang tanan.²⁴ Unya, miingon siya: “Ako ning dugo, ang dugo sa kasabotan nga iula alang sa daghang katawhan.”²⁵ Sa pagkatinuod, sultihan tamo, dili ko motilawg usab sa bunga sa paras hangtod nga mainom ko ang bag-ong bino sa Ginghamarian sa Diyos.”

tiya dili lang paghandom sa kamatayon ni Jesus kondili, pahibalo sab sa adlaw nga si Jesus uban sa tanang katawhan mahiusa kaniya ug magsaulog sa Kombira sa Ginghamarian.

Aron mas maklaro pa ang pagsabot sa Kataposang Panihapon, importanti ang pagbasa sa Panamilit nga wali ni Jesus sa iyang mga tinunan sa gabii sa Hwebes Santo (Jn 13-17). Mianhi si Jesus dili lang aron pagwali kondili, aron pagsabwag sa iyang Espiritu ngadto sa iyang mga sumosunod. Sa umaabot, mag-uban siya ug maghatag nilag gahom sa matag higayon nga magkatigom sila aron pagsaulog sa Balaang Panihapon. Gipaklaro ni ni Jesus sa Jn 6, ug ni Pablo sa 1 Cor 11:17.

Basaha sab ang patin-aw sa Mt 26:26.

• 32. ANG KAHILOM SA DIYOS

Samtang giatubang ni Jesus ang kamatayon, nag-inusara siya. Gipas-an niya ang kaugmaan sa kalibotan ug nakita ang kadaotan sa mga

Gitagna ang paglimod ni Pedro

(Mt 26:30; Lc 22:34; Jn 13:37)

²⁶ Humag awit sa mga salmo sa pagdayeg, nanungas sila sa Bungtod sa mga Olivo. ²⁷ Miingon si Jesus: “Karong gabhiona masakit mong tanan tungod nako, ug mamiya. Matud pa sa Kasulatan: *Akong patyon ang magbalantay ug magkatibulaag ang mga karnero.*”²⁸ Apan sa pagkabanhaw mag-una ko ninyo sa Galilea.”

²⁹ Unya, miingon si Pedro: “Dili ko magpahilayo nimo bisag magpahilayo pa ang tanan.”³⁰ Si Jesus mitubag: “Sa pagkatinuod, sultihan tikaw, karong gabhiona sa dili pa motuktugaok ang sunoy sa makaduha ilimod na ko nimo sa makatulo.”³¹ Apan miusab si Pedro sa pag-ingon sa mas dako pang kaidag: “Bisag patyon pa ko uban nimo, dili tikaw ilimod.” Kini sab ang gisulti sa tanan.

Getsemane

(Lc 22:40; Jn 18:1)

• ³² Unya, naaobt sila sa Getsemane. Miingon si Jesus sa mga tinun-an: “Lingkod dinhi samtang mag-ampo ko.”³³ Gidala niya si Pedro, Jaime ug Juan. Kay napuno man siya sa kahingawa ug kasakitan,³⁴ miingon siya: “Ang akong kalag puno sa kaguol. Morag mamatay ko tungod ini. Pabilin dinhi ug pagtukaw.”

tawo, labi na sa nagtinguha nga mataral siya sa hukmanan ug masilotan sa kamatayon. Nakita pod niya ang gahom sa kangitngit nga nagpauloy ining tanan.

Niining higayona masulob-on si Jesus. Naamgohan niya unsa ang kasakitan nga gidulot sa sala. Siyay nag-abaga sa tanang kadaotan sa kalibotan. Tungod ini, mamatay siya. Ang iyang kamatayon bugti sa sala sa kalibotan. Samtang nag-ampo siya atubangan sa Amahan nasinati ni Jesus nga ang kasakitan niya karon sama ra kagrabi sa kamatayon.

Kanunayng gisubli ni Jesus ang tudling sa hing-pit nga pag-ampo: *Amahan, ang imong kabubut-on maoy matuman.* Anaay mga higayon kanus-a ang Simbahan nag-antos pag-ayo gumikan sa grabing panglutos. Ug sa mga higayon nga wala siyay mahimo, mag-ampo lang siya nga ang pagbuot sa Diyos matuman. Ug dinhi nahimong mas epektibo ang iyang pag-ampo.

³⁵ Unya, nagpalayo siyang dyotay ug mihapa sa yuta. Miampo siya nga kon mahimo, palabyon kining taknaa ug dili siya patyon. Miingon si Jesus. ³⁶ “Abba, mahimo nimo ang tanan. Kuaa kanako kining kupa. Apan dili ang akong kabubut-on kondili, ang imoy matuman.

³⁷ Sa pagbalik nakita niya nga nangatulo ang mga kauban. Giingnan niya si Pedro: “Natulog ka ba, Simon? Dili ka ba makatukaw bisag usa lang ka oras?”

³⁸ Pagtukaw ug pag-ampo aron dili ka mahulog sa panulay. Tinuod nga madasigon ang Espiritu, apan luya ang lawas.”

³⁹ Miadto na pod siya sa layo ug nag-ampo sa mao gihapong mga pulong. ⁴⁰ Sa pagbalik niya nangatulo gihapon ang mga tinun-an. Dili nila mabuka ang mata. Wala sila mahibalag unsay isulti kaniya.

⁴¹ Sa pagbalik niya sa ikatulong hi-gayon miingon siya: “katulog na mo ug pahulay. Natapos na ang tanan. Miabot na ang panahon nga ang anak sa tawo itugyan sa kamot sa makasasala. ⁴² Bangon, manglakaw ta. Tan-awa! Ania na ang nagbudhi nako.”

Ang pagdakop

(Mt 26:47; Lc 22:47; Jn 18:2)

• ⁴³ Samtang nagsulti pa si Jesus, miabot si Judas, usa sa 12, kuyog sa

pundok sa mga tawo nga nagdalag mga pinuti ug bunal. Gipadala sila sa mga pangulong pari, sa mga magtutudlo sa balaod ug sa kadagkoan. ⁴⁴ Ang nagbudhi naghatag ug timaan: “Ang akong hagkan, siya na. Dakpa ug dad-a siya nga ginapos.”

⁴⁵ Sa pag-abot ni Judas miduol siya ni Jesus nga iyang gitawag: “Ginool! Ginool!”, ug gihadkan. ⁴⁶ Unya, gidakop nila si Jesus ug gidala.

⁴⁷ Milanit sa pinuti ang usa sa nagtingdog didto ug mitigbas sa sulugoon sa Labawng Pari. Naputol ang dalunggan.

⁴⁸ Mitutok nila ni Jesus ug miingon: “Morag nangita mog tulisan! Gikinahanglan ba ang mga pinuti ug bunal aron pagdakop nako? ⁴⁹ Adlaw adlaw nagkauban ta sa templo diin nagtudlo ko, ug wala ko dakpa. Apan pasagdi nga matuman ang kasulatan.” ⁵⁰ Unya, gibiyaan siya sa iyang mga tinun-an. Nangikyasa sila.

⁵¹ May batan-ong lalaki nga may kupo lang nga panaptong lino, nga misunod ni Jesus. ⁵² Dihang gigunitan siya, gibiyaan niya ang panapton sa ilang kamot. Midalagan siyang hubo.

• ⁵³ Gidala nila si Jesus sa Labawng Pari. Didto nagkatigom ang mga pangulong pari, ang mga magulang ug magtutudlo sa Balaod.

⁵⁴ Nagsunod si Pedro sa layulayo.

Kining pagpakigbisog ni Jesus tali sa kamatayon, naghatag og kalig-on sa daghang martir. Bisan sa kalisdanan ug grabing pagdagmal, nagpabilin silang lig-on sa pagtoo ug maunongon kang Jesus. Sa atong bahin, kon mosaksi ta sa kamatuoran, kon atong barogan ug isangyaw ang maayong balita sa hustisya ug gugma sa Diyos, moatubang tag daghan ug grabing panglutos. Apan taliwala sa mga hulga ug kahadlok, sa gihapon, si Jesus maghatag og kaisog ug kalig-on aron pagpadayon bisag giatubang ta ang kamatayon.

Si Jesus nga walay bisag dyotayng mansa sa sala, nag-antos sa inanyag ug labing sakit nga kamatayon. Nag-antos siya sa pagpakahilom sa Diyos, nga morag mibiya ug wala na magpakabana niya. Kining tanan kinahanglang masinati niya, aron mahimo siyang matuod ug hingkod nga tawo.

• 43. SI JUDAS

Si Judas usa sa 12 ka Apostol ni Jesus. Sa wala

pa sila pilia, migahin si Jesus og usa ka gabii sa pag-ampo, apan bisan pa ini, nakapili gihapon siyang mobudhi niya.

Sa pagsangyaw ni Jesus sa Gingharian sa Diyos, diha sa hunahuna sa apostoles ang naandang pagsabot sa gingharian, ang gingharian sa bahandi, gahom ug himaya. Dugayng natangtang sa ilang hunahuna kining panabota, bisan tuod nga sa ngadtongadto sa nagkalawom na ang ilang pag-ila ni Jesus, misalig sila. Apan si Judas, naglisod pagdawat. Para niya si Jesus dili ang hari nga iyang gipaabot. Nahugno siya sa lisod nga mga pagtulun-an ni Jesus. Busa, gikan sa pundok sa mga kabos ug mga yanong tawo, si Judas mibali ug miabin sa nagharing klase, ug mibudhi ni Jesus.

• 53. ANG PAGHUSAY NI JESUS

Miatubang si Jesus sa duha ka husgado. Ang una, atubangan sa Sanhedrin o ang kinalabwang konseho sa mga Judio. Didto gisumbong siya sa

Unya, miyuhot siya sa hawanan sa Labawng Pari, milingkod uban sa mga gwardya duol sa kalayo aron mainitan.

⁵⁵ Ang mga pangulong pari ug ang tibukok konseho nangitag pruyba batok ni Jesus aron pagpatay niya. Apan wala silay hikaplgan. ⁵⁶ Bisag daghan ang misultig bakak batok niya wala sila magkauyon. ⁵⁷ Sa katapusan miduol ug miasoyg bakak ang pipila ka lalaki: ⁵⁸ “Nakadungog mi nga miingon siya: “Gub-on ko kining Templo nga hinimo sa kamot sa tawo ug sa tulo ka adlaw magpatindog kog lain nga dili binuhat sa kamot.” ⁵⁹ Bisan pa ini wala gihapon sila magkauyon.

• ⁶⁰ Mibarog ang Labawng Pari tali-wala nila ug nangutana ni Jesus: “Wala ka bay ikatubag ining tanan? Unsay ikasulti nimo mahitungod sa pruyba batok nimo?” ⁶¹ Apan si Jesus nagpakahilom lang. Wala motubag. Nangutana pag-usab ang Labawng Pari: “Si Cristo ka ba, ang anak sa Diyos?” ⁶² Mitubag si Jesus: “Oo! Ug makita nimo ang anak sa tawo nga naglingkod sa tuong

kamot sa Labawng Makagagahom. Moanhi siya nga gilibotan sa pangang-nod.” ⁶³ Gigisi sa Labawng Pari ang iyang sapot sa pagpadayag sa kalisang ug miingon: “Unsa pang pruybaha ang atong gikinahanglan?” ⁶⁴ Nakabati mo sa iyang panamastamas. Unsay inyong hukom?” Ug gisilotan nila si Jesus: “Kinahanglang mamatay siya.”

⁶⁵ Misugod ang pipila nila pagpang-lua niya. Gitaptapan ang iyang mata, gihampak siya ug giingnan: “Tag-anag kinsay mihampak nimo.”

Si Pedro wala moangkon ni Jesus

(Mt 26:69; Jn 18:15)

• ⁶⁶ Samtang didto si Pedro sa hawanan miabot ang usa sa mga babayeng sulugoon sa Labawng Pari. ⁶⁷ Namatik-dan niya sa may kalayo si Pedro nga iyang gitutokan ug giingnan: “Kauban ka ni Jesus nga Nasareno.” ⁶⁸ Nangulipas si Pedro: “Wala ko masayod ni makasabot sa imong gisulti.” Ug miga-was siya.

⁶⁹ Didto nakita na pod siya sa laing

pagpanamastamas sa Diyos. Dayon gidala siya atubangan sa Romanong gobernador, si Poncio Pilato ug, gisumbong na sab og subersyon.

Duha ang naghusay ni Jesus, kay ubos sa Romanong balaod, ang mga Judio dili makapahamtang og silot sa kamatayon. Busa, human mahukmi si Jesus pinasikad sa Balaod sa mga Judio, miadto sila kang Pilato nga mopahamtang sa silot sa kamatayon. Ug aron madala gyod si Pilato, gipasakaan siyag politikanhong mga sumbong.

Lisod pag-ingon kon legal ba ang husay ni Jesus. Susama ra ni sa daghang husay nga atong nasayran, diin ang naa sa gahom abtik nga motuis sa balaod batok sa kaatbang, ug dili maklaro nga nanglimbong sila.

• 60. ANG HUKOM

Ang mga pari dili makahukom ni Jesus sa kamatayon tungod sa gagmayng kalapasan sa Balaod. Mao nga kinahanglang mangita silag bug-at nga sumbong. Busa, sa Ebanghelyo gipangutana siya: “*Ikaw ba ang Anak sa Diyos?*”

Gitubag sila ni Jesus pinaagi sa duha ka teksto sa Biblia nga nagpakita sa pagkaDiyos sa Manluluwas. Ang Anak sa Tawo nga naggikan sa Diyos mismo, (Dan 7:13) ug *kinsa naglingkod sa tuo sa Diyos*, sa ato pa, sama ra siya sa Diyos (Slm 110). Pinaagi ining pamahayaga, wala lang angkona ni Jesus nga anak siya sa Diyos, (nga parehas rag pinadala sa Diyos), apan

giangknon niya nga siya mismo nakaambit sa PagkaDiyos sa Amahan.

Wala masayop ang mga pari: giangknon ni Jesus nga siya Anak sa Diyos. Apan kining gipamulong ni Jesus, dili kutob ra sa iyang baba. Sa tanang gawi ug pagkinabuhi sama siya sa Diyos, apan dili sila makadawat ini mao nga gipanghimaraot siya ug gihukman.

Nalimot sila nga ang tinuod mao nga nasilag sila, kay nanaway siya sa ilang pagpakaaron-ingnon, ang sayop nga pagtoo, ug ang pagkahingwarta. Si Jesus wala magpagapos sa mga bataknan nga ilang giampingan ug nakahugno nila sa ilang gitindogan. Ang Diyos mianhi pinaagi sa pagpakatawo ni Jesus aron mangayog husay sa ilang binuhatan (Mc 12:2). Busa, gisupak siya.

Sa ngalan sa Diyos, ilang gihukman si Jesus, aron wala nay manghilabot, aron wala nay mopahigmata sa katawhan, aron dili na matayog ang mga gambalay nga ilang gipanalipdan. Apan ang ilang gibuhat maoy ilang kapildihan, kay ang kamatayon sa tawo nga tarong kadaogan man sa maayo batok sa daotan.

• ⁶⁶ Ang mga apostol gipili ni Jesus, kay naa nila ang hiyas sa kalig-on ug kaisog. Busa, wala magtiaw si Pedro dihang miingon siya nga mounong niya ni Jesus bisag mobiya ang tanan. Andam siya pagpakamatay tungod ug alang ni Jesus. Apan pag-abot sa panahon, nausab ang talan-awon. Dihang gidakop na si Jesus, nalibog

sulugoon nga babaye nga miingon sa nagbarog sa duol: “Usa siya nila.”⁷⁰ Apan nangulipas gihapon si Pedro. Human sa pipila ka gutlo, giingnan si Pedro sa mga nagbarog didto: “Sa wala duhaduha, usa ka nila. Taga Galilea ka man, dili ba?”⁷¹ Nangatarongan si Pedro, nanunglo ug nanumpa. “Wala koy kasayoran anang inyong gihisgotan.”

⁷²Unya, mituktugaok ang sunoy sa makaduha. Nahinumdom dayon si Pedro sa giingon ni Jesus: “Sa dili pa motuktugaok ang sunoy sa makaduha imo na kong ilimod sa makatulo.” Sa paghinumdom ini mihilak siya.

Si Jesus atubangan ni Pilato

(Mt 27:1; Lc 23:2; Jn 18:28)

15¹ Sayo sa buntang ang mga pangulong pari, mga magulang ug magtutudlo sa Balaod (ang tibukok Konseho sa Sanhedrin) nakalaraw na. Gikadenahan nila si Jesus, gidala ug gitugyan kang Pilato.

²Unya, gipagutana siya ni Pilato: “Ikaw ba ang hari sa mga Judio?” Si Jesus mitubag: “Ikay nag-ingon.”

³Tungod sa daghang pasangil batok

ni Jesus, ⁴nangutana pag-usab si Pilato: “Wala ka bay ikatubag? Tan-awa, pila ka pasangil ang gipasaka batok nimo.”⁵ Apan wala gihapon motubag si Jesus. Busa, natingala si Pilato.

• ⁶Sa matag pangilin sa Pasko sa Pagsaylo naandan ni Pilato ang pagbuhay sa binilanggo nga pangayoon sa katawhan. ⁷Karon, may ginganlag Barabas nga nabilanggo uban sa nagdalag kagubot ug nakapatay sa pag-alsa. ⁸Sa pagduol nila ni Pilato aron paghangyo sa naandang buluhaton, ⁹miingon siya: “Buot ba mo nga buhian ko ang Hari sa mga Judio?” ¹⁰Nakamatngon siya nga si Jesus gitugyan kaniya sa mga pangulong pari tungod sa kasina.

¹¹Gisibahan sa mga pangulong pari ang katawhan aron pagpangayo nga buhian si Barabas. ¹²Mitubag si Pilato: “Unsay buhaton ko sa gitawag ninyog Hari sa mga Judio?”

¹³Misinggit ang katawhan sa pagtubag: “Ilansang siya sa krus!” ¹⁴Nangutana si Pilato: “Unsay nahimo niyang daotan?” Apan misinggit silag labaw kakusog: “Ilansang siya sa krus!”

ang apostoles. Wala na sila mahibalog unsay buhaton, kay nakita nila nga wala gamita ni Jesus ang iyang gahom. Wala siya mosukol sa mga kaaway. Mao nga dili tukma ang pag-ingon nga nanalaw ang apostoles hangtod nga nakadawat sila sa Espiritu Santo.

Dili ikatingala kon milayas sila sa dapit diin si Jesus gidakop. Ang ilang paglayas nakahugno sa pundasyon sa ilang pagtoo ni Jesus. Ang paglimod ni Pedro labaw sa kahadlok lang. Ang tinuod mao nga wala pa siya makailag kinsa si Jesus.

Ang paglimod ni Pedro dakong kapakyasan bisan tuod nga nagbasol siya ug gipasaylo (Lc 22:16). Apan kining kapakyasana nagtukmod niya sa dili pagsalig sa kaugalingon lang. Si Pedro, ang Bato, ang pangulo sa Simbahang Unibersal, magpabiling nakaamgo sa kaugalingong kahuyangan ug dili siya magmalinawon hangtod nga mosunod siya ni Jesus, pinaagi sa pagtahan sa kinabuhi alang niya (Jn 21:19).

ANG KATAWHAN...

• 6. Ang katawhang Judio nga gimaniobra sa kadagkoan naninguha pagpatay ni Jesus. Daghan tingali nila ang nag-uban-uban ni Jesus sa iyang pagpanudlo ug pag-ayo sa masakiton.

Tungod sa kasina, ang kadagkoan sa tinooan

nangtinguha pagsilot ni Jesus sa kamatayon. Tungod sab ni sa Ebanghelyo nga giisip nga subersibo sa mga sistemang nangtinguha pagpanalipod sa kaugalingong interes – inay pagalagad sa katawhan. O tungod ba kaha kay si Barabas tawong bangis ug kini ang motagbaw sa natagong kabangis sa katawhan?

Ang mga Judio naninguha pagsilot ni Jesus sa kamatayon. Apan dili ni tungod sa ilang pagka-Judio. Ang nahitabo ni Jesus mahitabo sab bisag asa pa siyang nasora nga nangtinguha pagpanalipod sa sistemang madaugdaogon nga buot lumpagong o tay-ogon sa tawo o katawhan.

Sa nanglabayng mga siglo, daghang kristyanos ang nanglutos sa mga Judio, kay sila kunoy nagbuno ni Cristo. Niining paagiha kining mga kristyanosa mga tigpakaaron-ingnon sab, kay daghan silag gipamatay. Gipamatay ang lahig politikanhong barangan. Tungod sa binutang pagsunod sa tinooan, nagpatay silag mga tawo tungod ug sa ngalan ni Cristo nga kuno ilang gitoohan.

Si Jesus gibugalbugalan ug gidagmalan pagayo. Ingon sab ini ang nahitabo sa daghang politikanhong binilanggo sa lainlaing dapit sa kalibotan lakip na dinhi sa ato. May mga polis ug militar nga nahimong daw mga makinang igpapatay. Nawad-an na silag pagbati. Nahisama sila

Gipurongpurongan si Jesus

(Mt 27:27; Jn 19:1)

¹⁵ Sanglit buot man si Pilato nga mopahimuot sa katawhan, gibuhian niya si Barabas ug gipalatos si Jesus. Human ana, gitugyan siya aron ilansang sa krus.

¹⁶ Gidala si Jesus sa mga sundalo sa sulod sa hawanan nga gitawag og *pretorium*. Unya, gitawag nila ang kaubanan. ¹⁷ Gisul-oban siyag kupo nga dagtom-pula; ug naglubid silag korona sa mga tunok nga ilang gigugos pagpahaom sa ulo. ¹⁸ Unya, giyukboan nila si Jesus ug giingnan: “Mabuhi ang Hari sa mga Judio!” ¹⁹ Gibunalan nila ang ulo sa lipak ug gilud-an siya. Dayon, nangluhod sila aron kunohay pagsimba niya.

²⁰ Humag bugalbugal, gihubo nila ang kupo nga dagtom-pula ug gisul-ob og balik ang kaugalingong sapot.

Ang paglansang sa krus

Unya, gidala si Jesus sa mga sundalo gawas sa syudad aron ilansang sa krus. ²¹ Sa dalan, gikahinagbo nila si Simon nga taga Cirene, amahan ni Alejandro ug Rufo, nga gikan sa balangay ug gigugos pagpapas-an sa krus ni Jesus.

²² Sa Golgota, sa ato pa, *kalabera*, ²³ gihatagan siyag bino sinagolag mira, apan wala niya dawata. ²⁴ Dayon, gilansang siya sa krus. Giripahan nila ang kupo sa pagtino unsang bahina sa sapot ang maangkong sa usag-usa.

²⁵ Gilansang siya sa krus sa alas nwebe sa buntag. ²⁶ Ang gisulat nga

sumbong batok niya gipahimutang sa ulohan nga nag-ingon: “Ang Hari sa mga Judio.” ²⁷ May gilansang sab nga usa duha ka tulisan, usa sa tuo ug ang usa sa wala. ²⁸ Ug natuman ang kasulatan nga nag-ingon: “Gitipon siya sa pundok sa mga makasasala.”

²⁹ Gikataw-an siya sa mga nanglabay nga nagpanglingulingo ug nangyam-id. “Aha! Ikaw diay ang moguba sa Templo ug motukod inig balik sulod sa tulo ka adlaw. ³⁰ Karon luwasa ang imong kaugalingon. Kanaog sa krus.”

³¹ Mao sab ang gibuhat sa mga pangulong pari ug magtutudlo sa Balaod. Nangatawa sila ug nag-ingnanay: “Nangluwas siya sa uban, apan dili makaluwas sa kaugalingon. ³² Tan-awon nato ang Mesiyas, ang hari sa Israel, nga manaog sa krus. Unya, motoo ta niya.” Bisan ang gilansang uban niya nagbugalbugal.

Kamatayon ni Jesus

(Mt 27:45; Lc 23:44; Jn 19:20)

• ³³ Sa udto na, mingiob ang tibuok kayutaan. Nagpabilin ang kadulom hangtod sa alas tres sa hapon. ³⁴ Sa alas tres gyod misinggit ug kusog si Jesus: “*Eloi, Eloi lamma sabacthani?*” sa ato pa: “Diyos ko, Diyos ko, nganong gibiyaan ko nimo?” ³⁵ Sa pagkabati nila ining mga pulonga, pipila sa nagbarugbarog didto miingon: “Pamati! Nagtawag siya ni Elias.” ³⁶ Usa nila midalig duol, mituslob sa espongha sa pait nga bino; gibatang ni sa tumoy sa bugang ug gitunol aron imnon ni Jesus. Unya, miingon siya: “Karon, atong tan-

sa panatikong mga ulipon nga motuman bisag unsay imando sa agalon.

Ang balaod sa Roma nagsugo nga ang politikanhong dinakpan sama ni Jesus, ayohog hampak, ang tuyo dili aron pagpasakit, apan aron maugtas ug kahubsan siya sa dugo, ining paagiha mas madali ang iyang kamatatayon ug dili siya dugayng mag-antos.

PASIG-ULI

• 33. *Eloi, Eloi...* Kinutlo ni sa sinugdang tudling sa Salmo 22 nga nagsugod sa sakit nga pagtuaw ug gitapos sa sigurong kadaogan. Kinining Salmoha kanunayng gihimo nga basi sa

kasakitan ni Jesus. Ang pagsinggit ni Jesus sa iyang kamatayon misteryo, kay sumala sa nandan, ang gilansang sa krus nga naugtas ug hapit na mamatay dili makasinggit sama niya.

Apan walay makabawi sa kinabuhi ni Jesus, siya mismo ang mihukom pagtahan ini. Ang diha sa duol nasagmuyo kon singgit ba to sa kaparotan o sa kadaogan!

Ang kamatayon sa tawo usahay makaangkag sa pamilya. Apan may panahon nga ang kamatayon magdala sa pasig-uli. Ang krus nga namatayan ni Jesus binuhat sa duha ka nagbalabag nga kahoy, ang usa napunting sa taas samtang ang lain napahigda. Sa ato pa, ang krus nagkab-ot sa

awan kon moanhi ba si Elias ug mopa-kanaog niya.”

³⁷ Misinggit og kusog si Jesus ug gitugyan niya ang iyang espiritu. ³⁸ Diha-diha napikas ang tabil sa santwaryo sa Templo gikan sa taas hangtod sa ubos. ³⁹ Ang kapitan nga nagbarog sa atubangan nakasaksi sa nahitabo sa kamatayon ni Jesus, nakabati sa singgit, ug miingon: “Sa pagkatinuod, Anak siya sa Diyos.”

⁴⁰ Nagtan-aw sa layo ang pipila ka babaye. Uban nila si Maria Magdalena, si Maria nga inahan sa batan-ong Jaime, si Joset ug si Salome. ⁴¹ Nagsunodsunod sila ni Jesus gikan pa sa Galilea ug mitabang niya. May daghan pang nanguban sa Jerusalem.

Ang lubong

• ⁴² Gabii na, ug sanglit adlaw to sa pangandam, bisperas sa adlaw sa pahulay, ⁴³ si Jose nga taga Arimatea nangahas pag-adto kang Pilato aron pagpangayo sa lawas ni Jesus. Tala-horon siyang sakop sa konseho nga nagpaabot sa Gingharian sa Diyos.

langit ug sa yuta. Gipasisig-uli ni Jesus ang tanang katawhan sa Diyos ug sa usag usa.

Kadton nakakita sa dakong gugma sa Diyos sa katawhan diha sa kamatayon ni Jesus, mapasisig-uli na sa Diyos. Dili na sila dumalahon sa kahadlok sa Diyos. Masabtan hinuon nila nga ang kinabuhi dili badlis sa kapalaran, apan naa kanunay ang maamumahong kamot sa Ginoo.

Dihadiha napikas... (b. 38). Buot ipasabot nga ang Diyos wala na magpuyo sa maong dapit diin walay makasulod. Ang Diyos mibiya sa awaawng pinuy-anan sa Templo, ug nia siya uban natong tanan pinaagi sa nasamdan niyang Anak. Nasamdan siya dili lang sa sala, apan sa nahinggapin sab niyang kaluoy nato.

Ang pagpasisig-uli tali sa mga tawo ug mga nasod. Sa wala pa moanhi si Jesus, diha ang mga paril nga nagbahinbahin sa katawhan. Ug ang Diyos nakig-uban pa lang sa mga Judio. Apan sugod sa pagkatawo ni Jesus, ang tanan gidapit sa pagsulod sa Gingharian (Ef 2:11-16). Kani-adto ang matag nasod dunay kaugalingong tinohan, apan karon ang pagdawat ni Jesus nga gilansang sa krus basihan sa pagtoo ug ka-hiusa. Ang pagdawat ug pagtoo kaniya makapahiuli sa mga tawo ug mga nasod bisan pa sa mga kalainan nga nagbahin nila.

Sa pagkatinuod... (b. 39). Sa Lc 23:47, giangkon sa Romanong kapitan nga si Jesus *tawo nga tarong*. Apan gituyo ni Marcos pagbutang sa

⁴⁴ Nahibulong si Pilato sa daling kamatayon ni Jesus. Busa, gipatawag niya ang kapitan. Nagpakisayod siya kon patay na ba si Jesus. ⁴⁵ Sa pagkandungog niya sa kapitan, iyang gitugtan si Jose pagkuha sa lawas.

⁴⁶ Gihugos ni Jose ang patayng lawas, giputos sa panaptong lino nga iyang pinalit ug gilubong sa lubnganan nga gilungag sa dakong bato. Unya, gipaligiran niyang bato ang ganghaan. ⁴⁷ Gitiman-an ni Maria Magdalena ug ni Maria, inahan ni Joset, ang gilubngan sa patayng lawas ni Jesus.

Gibanhaw siya, wala siya dinhi

(Mt 28; Lc 24; Jn 20)

16 • ¹ Human sa adlaw sa pahulay, si Maria Magdalena, si Maria, inahan ni Jaime ug si Salome namalit og mga pahumot aron hilogan si Jesus. ² Ug sayo kaayo sa buntag, sa unang adlaw sa semana, sa pagsilang sa adlaw, nangadto sila sa lubnganan.

³ Nagsultihay sila: “Kinsay moligid sa bato sa may ganghaan sa lubnganan?” ⁴ Apan sa pagtan-aw namatik-

baba sa kapitan ang mga pulong “Anak sa Diyos” kay kining pagano nga opisyal nagdala sa tingog sa paganong mga nasod nga moila ug modawat nga kining gilansang sa krus Anak sa Diyos.

Sa daghang higayon midumili si Jesus pagpaila nga Anak siya sa Diyos (Mc 1:44). Gihimo to niya, kay wala pay nakaila kinsa ang Diyos o unsa kining Anak sa Diyos (Mt 11:27), hangtod nga nailhan siya pinaagi sa iyang kamatayon ug pagkabanhaw.

• 42. Si Jose nga taga Arimatea midali pag-angkon ug paglubong sa lawas ni Jesus, kay ang balaod sa mga Judio nag-sugo paglubong sa gisilotan sa dili pa ang kagabhion. (Dt 21:22), labi na, kay pagkaugma adlaw sa pahulay. Ang lubnganan dakong bato nga nahimutang sa pangpang. Gilungagan ni busa, ubos kaayo ang ganghaan ug gipaligirag dako ug linging bato parehas sa gigamit sa galingan (basaha ang katin-awan sa Jn 19:41).

Sama sa binhi nga gitisok sa yuta, ang lawas ni Jesus gilubong aron mogitib ang bag-ong kinabuhi ug molambo (Rom 6:35). Basaha sab ang Pamalandong sa Mt 27:52.

• 16.1 NABANHAW SI JESUS!

Ang kasaysayan ni Jesus natapos dihang nadiskobrehan ang walay sulod nga lubnganan.

dan nila nga naligid na ang bato. Dako tong batoha.

⁵ Sa lubnganan, ilang nakita ang batan-ong lalaki nga naglingkod sa tuo nga nagsul-ob og puti. Nakurat sila. ⁶ Apan miingon siya: “Ayawg kahadlok. Nangita ba mo ni Jesus nga taga Nasaret, ang gilansang sa krus? Gibanhaw siya; wala siya dinhi. Apan dinhi siya ilubong. ⁷ Lakaw karon. Suginli ang iyang mga tinun-an ug si Pedro: “Si Jesus mag-una ninyo sa Galilea diin makita siya sumala sa iyang giingon.” ⁸ Nanggawas ang mga babaye sa lubnganan ug nanalagan. Unya, giabot silag kahadlok. Wala silay gisuginlan tungod sa ilang kahadlok.

Mubong panapos sa Marcos

⁹ Sa pagkabanhaw ni Jesus, sayo sa unang adlaw sa semana, nagpakita siya pag-una kang Maria Magdalena nga gipaguwaan niyag pito ka yawa.

Sa ulahing mga panid sa Ebanghelyo dunay saysay bahin sa iyang pagpakita. Apan ang kahimtang sa iyang kinabuhi lahi na, si Cristo siya nga nabanhaw, ang natawo pag-usab sa Amahan ug dili na mamatay pag-usab, sumala sa giingon sa Salmo 2.

Gibanhaw siya...(b. 6). Gisaysay sa Ebanghelyo ang nahitabo human siya mamatay. Nagngalan nig mga tawo nga nakakita sa nabanhawng Jesus. Katooan ba sila? Buot tang masayod sa mga detalye aron ta motoo. Apan ang pagtoo dili magsukad sa makita ra sa mata, kay dili na siya makita karon. Hinuon alang sa may pagtoo, ang nabanhawng Jesus masinati nato.

Adlaw adlaw daghan tag kasinatian uban sa nabanhawng Jesus; mga kasinatian sa yanong panghitabo ug kalihokan bisan sa panimaly, uban sa mga higala ug silingan, uban sa isigkatawo nga nanginahanglan, sa pag-uban sa kalihokan sa kristohanong katilingban, sa kasaulogan sa simbahan ug daghan pa. Masinati sab nato ang pagkabanhaw ni Jesus sa kabag-ohan nga mahitabo sa atong kaugalingon, sa katilingban o sa tibuok katawhan. Apan dili ni maamonghan kon walay pamalandong ug kon dili ni tanawon sa mata sa pagtoo.

Hinuon kining kasinatiana dili pa hingpit, kay uban ini ang kasinatian sa kamatayon. Apan moabot ra ang hustong panahon kanus-a kining tanan hingpiton, kon maangkon na ang kadaogan, ang hingpit nga kadaogan sa katawhan ug sa tanang binuhat uban ni Jesus.

• 9. Sa bersikulo 8, kalit nga gitapos ang Ebanghelyo ni Marcos. Nagpaabot ta sa panag-

¹⁰ Miadto si Maria sa mga tinun-an ni Cristo ug mitaho nila sa balita nga nagbangotan ug naghilak. ¹¹ Sa pagkabati nila nga buhi siya ug nakit-an ni Maria Magdalena, dili sila makatoo.

¹² Human ini nagpakita siya sa laing porma sa duha ka tinun-an samtang naglakaw sila padulong sa balangay. ¹³ Mibalik sab kining mga tawhana. Gisuginlan nila ang uban, apan wala sila toohi.

¹⁴ Sa wala madugay si Jesus mismo mipakita sa 11 samtang diha sila sa kan-anan. Gikasab-an sila, kay wala silay pagtoo ug gahig ulo: nagdumili sila pagtoo sa nakakita niya human sa pagkabanhaw niya.

• ¹⁵ Unya, giingnan sila: “Panglakaw mo sa tibuok kalibotan ug isangyaw ang Maayong Balita sa tanang binuhat. ¹⁶ Ang motoo ug bunyagan maluwas. Apan ang dili motoo silotan. ¹⁷ Kini ang

tagbo ni Jesus ug sa Apostoles sa Galilea, apan wala ni mahitabo. Ngano man? Wala ta mahibalo. Makakita lang tag kutay sa mga panulihon nga may kalabotan sa pagpakita ni Jesus human sa pagkabanhaw.

• 15. ...*ug isangyaw...* Ang Maayong Balita mao ang binhi nga gitisok sa kalibotan, sa pag-abot sa hustong panahon molambo ni sa tanang natad sa tawhanong kahimtang. Ang kaluwasan nga gidala ni Jesus dili kaluwasan sa tinagsa ka tawo, ni kaluwasan sa mga kalag. Ang Ebanghelyo isangyaw sa tanang binuhat ug sa tanang kalihokan sa tawo, aron sama sa patubo sa pan, mousab ni ug mobag-o sa tawhanong kasaysayan.

SA NGALAN NI JESUS

Sa pagkabanhaw, ang tawhanong kinaiya ni Jesus tibuok na nga nakaambit sa himaya ug gahom sa Diyos (Rom 1:4). Iya tang giawhag sa pagtoo sa iyang *Ngalan*, sa ato pa, sa gahom sa Diyos nga iyang nadawat ug nga naglihok pinaagi niya.

Ang Ngalan pulong nga dyotay o walay kahulogan alang nato. Apan alang sa mga Judio nagpasabot ni sa buhing presensya sa Diyos. Kon maghisgot silag presensya sa Diyos sa kalibotan, nalakip dinhi ang gahom. Ang Biblia wala magsulti nga ang Diyos naglakaw uban sa mga Israelita ngadto sa yuta sa saad, apan nga ang Iyang *Ngalan* o *Dagway* nag-uban nila (Ex 33:14). Ang presensya sa Diyos, dili masulod sa iyang templo, apan giingon sa Biblia nga ang iyang *Ngalan* nagpuyo sa templo diin manalangan siya sa katawhan (1 H 8:27-29).

mga timaan sa nagtoo: sa akong Ngalan mopalagpot silag yawa ug mosultig bag-ong pinulongan; ¹⁸ mamunit silag mga halas; kon makainom silag bisag unsang hilo dili sila maunsa; motapion sila sa ilang kamot sa mga masakiton nga mangaayo.”

¹⁹ Human niyag sulti, ang Ginoong Jesus gidala sa langit ug milingkod sa tuo sa Diyos. ²⁰ Nanglakaw ang mga tinun-an ug nagwali sa tanang dapit. Ang Ginoo nga nagtrabaho uban nila nagmatuod sa mensahe pinaagig mga timailhan.

Busa, ang Ngalan nagkahulogag Presensya sa Diyos o gahom. Si Pablo nag-ingon nga ang nabanhawng Jesus nakadawat ining Ngalan nga labaw sa tanang Ngalan (Flm 2:8). Ang Diyos Amahan naghatag ini niya busa, si Jesus dili ubos sa Amahan, kay ang tanan nga iya sa Amahan, iya man sab ni Jesus. Ang pagkadawat ni Jesus sa himaya dili sama sa pagdawat sa titulo o pasidungog, kay ang Diyos ray makahatag sa himaya sa Diyos. Busa, sa sinugdan iya na ning nadawat gikan sa Amahan – kay ang Pagka-Diyos daan na niyang kinaiya.

Sukad karon ang atong Ginoong Jesus, uban sa iyang gahom, naa uban sa tawhanong kasaysayan ug sa tagsa tagsa ka kinabuhi. Ania siya aron pagpangilabot ug aron pag-uban sa tawhanong kalihokan ngadto sa kataposan. Ang mga Apostol gipadala aron pagpasig-uli ug pagpalingkawas, pag-alim ug pagbalaan sa

kalibotan. Ang mga milagro ug pagpangayo dili tumong nila ug katuyoan, apan mga timaan lang ni ug pamaagi. Ang tumong pagsangyaw sa Maayong Balita mao ang paghiusa sa tanang binuhat, alirong sa Anak sa Diyos nga nahimong tawo, pinaagi sa gahom sa iyang Espiritu.

Gipadayag dinhi ang misyon sa Simbahan. Ang Simbahan naa aron pagsangyaw... Anaa aron pag-alim ug pagpalingkawas. Dili makatabang kon sabton letra por letra ang bahin sa giingon nga pag-inom ug hilo o pagpunit sa halas nga lala. Linarawan lang ni nga paagi sa pagpadayag nga kon naa sa Simbahan ang hugot nga pagtoo ug determinasyon pagtuman sa iyang misyon, naa niya ang gahom sa nabanhawng Jesus: gahom sa pag-alim ug pagsagubang sa tanang kalisdanan, bisag hulga pa sa kamatayon.